

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ - ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

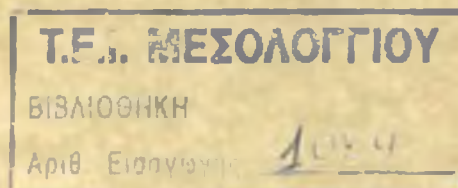
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ
ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ (1950-2008)»**

**ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ
ΜΠΑΚΟΥΔΑ ΔΗΜΗΤΡΑ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ**

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2008

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ - ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ
ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ (1950-2007)»**

(ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΕ ΓΙΑ ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ 2008)

**ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΧΑΡ. ΑΘΑΝΑΣΙΑ (Α.Μ. 12872)
ΜΠΑΚΟΥΛΑ ΑΘΑΝ. ΔΗΜΗΤΡΑ (Α.Μ. 7456)**

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ**

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
1.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	5
1.2 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	8
1.3 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	12
1.4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	15
1.5 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ	31
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	
2.1 ΓΕΝΙΚΑ	38
2.2 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	40
2.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '70	45
2.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '80	46
2.5 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '90	55
2.6 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ 2004-2008	60
ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	
3.1 ΓΕΝΙΚΑ	68
3.2 Η ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΙΣΡΟΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	69
3.3 Η ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΚΡΟΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	69
3.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ Άλλες Πηγές Συναλλάγματος	71
3.5 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '70 ΚΑΙ '80	71
3.6 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '90	74
3.7 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ 2000-2007	75
ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
4.1 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	79
4.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	82
4.3 ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	82
4.4 ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	83
4.5 ΜΕΤΡΑ ΕΞΙΣΟΡΡΟΠΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	84
ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
5.1 ΓΕΝΙΚΑ	88
5.2 ΑΦΙΞΕΙΣ-ΕΣΟΔΑ	89
5.3 ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	91
5.4 ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	92
5.5 ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΚΛΙΝΕΣ	92
5.6 ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	93
5.7 ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ	94
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	102
<i>Βιβλιογραφικές πηγές</i>	103

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Από τους 380.000 ξένους τουρίστες που επισκέφθηκαν την χώρα μας το 1960, στην πλειοψηφία τους μεμονωμένα και για λόγους κυρίως περιηγητικούς παρά παραθεριστικούς φτάσαμε το 1990 στα περίπου 10 εκατ. τουρίστες. Μέσα σε 30 χρόνια ο ελληνικός τουρισμός έγινε από βιοτεχνία βιομηχανία, με αξιώσεις και προσφορά στην οικονομία της χώρας, παρόλο που λίγα χρόνια πριν, από το 1946 έως 1965 αποτελούσε περιθωριακή δραστηριότητα.

Στη συνέχεια έγιναν μεμονωμένες προσπάθειες ανάπτυξης από εμπνευσμένους επιχειρηματίες και κρατικούς λειτουργούς που πίστεψαν και αγωνίστηκαν για τον τουρισμό. Τα πρώτα βήματα εμφανίστηκαν στην Κρήτη, Ρόδο, Κέρκυρα, Μύκονο και αργότερα στη Χαλκιδική.

Τα δάνεια και άλλα χρηματοπιστωτικά κίνητρα της εποχής θα δημιουργήσουν αυτό που ουσιαστικά αποτελεί τον κορμό της ξενοδοχειακής βιομηχανίας στην Ελλάδα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν γίνονται και πολλά λάθη που αποτελούν τη ρίζα του κακού για προβλήματα που αντιμετωπίζουμε ακόμη και σήμερα.

Από τη δεκαετία του '80 η Ελλάδα παύει να αποτελεί το μεσογειακό προορισμό των τουριστών και νέες ανταγωνιστικές χώρες έχουν βγει στο προσκήνιο. Η έλλειψη έργων υποδομής, η συνεχιζόμενη διοχέτευση κινήτρων μόνο σε καταλύματα, η έξαρση της παραξενοδοχείας, η μη ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού και η εγκληματική περιβαλλοντική αμέλεια είναι ορισμένα από τα λάθη που εντοπίζουν οι τουρίστες στη χώρα μας.

Η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς, η απελευθέρωση των αερομεταφορών είναι κρίσιμες και καθοριστικές ανακατατάξεις για την χώρα μας. Ανοίγουν νέους δρόμους και προοπτικές αλλά απαιτούν σύνεση, τόλμη και οργάνωση για να αποδώσουν. Αυτό δίνει την ευχέρεια να αναζητηθούν νέοι λιγότερο εμπορικοί προορισμοί σε σχέση με τις τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές.

Έτσι την περίοδο 1983-84 παρουσιάστηκαν νέα προγράμματα εκτός αιχμής, στο Πόρτο Χέλι, τη Δυτική Πελοπόννησο και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Η ανοδική πορεία αποδίδεται στη σταθερή τιμολογιακή πολιτική, στη σταυροφορία αναβάθμισης των

υπηρεσιών που έχουμε αναλάβει, στην ένταση της προβολής με χρησιμοποίηση σύγχρονων διαφημιστικών μέσων, στην καλή συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και στην εργασιακή ειρήνη που επικράτησε. Σημαντικό επίσης είναι το αίσθημα ασφάλειας που δημιουργείται στον ξένο τουρίστα κατά τη διακίνησή του στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας.

Μελανό όμως σημείο στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας μας αποτελούν τα περιοριστικά μέτρα της Γαλλίας και Γιουγκοσλαβίας που μειώνουν τις αφίξεις το 1983. Μετά από συντονισμένες ενέργειες τα παραπάνω περιοριστικά μέτρα άρθηκαν οριστικά.

Οι συνέπειες από την συγκέντρωση τουριστών σε έναν τουριστικό προορισμό και οι συνδεόμενες μ' αυτόν τουριστικές εγκαταστάσεις για την παροχή σε αυτούς υπηρεσιών φιλοξενίας και όχι μόνο, προκαλούν αναπόφευκτα μια σειρά επιδράσεων και συγκεκριμένα οικονομικών, φυσικών και κοινωνικών.

Οι οικονομικές επιδράσεις, που μας ενδιαφέρουν και περισσότερο, περιλαμβάνουν αυξήσεις συναλλαγματικών κερδών, εξασφάλιση εισοδημάτων, δημιουργία ευκαιριών απασχόληση, βελτιώσεις οικοδομικών δομών, ενθάρρυνση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, αυξήσεις στις τουριστικές επενδύσεις κλπ.

Οι φυσικές επιδράσεις περιλαμβάνουν μεταβολές στο φυσικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων του αέρα, του νερού, του εδάφους, της βλάστησης, του ζωικού κόσμου, καθώς επίσης και μεταβολές στο κατασκευασμένο περιβάλλον.

Οι κοινωνικές επιδράσεις περιλαμβάνουν αλλαγές στον τρόπο ζωής των κατοίκων των τουριστικών προορισμών, καθώς επίσης στις παραδόσεις, στα ήθη και τα έθιμα κλπ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία μας αποτελεί μια προσπάθεια να αναδείξει την πορεία του τουρισμού, έπειτα από έρευνες και μελέτες, στην Ελλάδα και τις συνέπειες που έχει η ανάπτυξη του σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Μια ανάπτυξη η οποία ήταν σταδιακή και κυριάρχησε σε πολλούς τομείς της ελληνικής ζωής. Ακόμα προσπαθήσαμε να δείξουμε την αναγκαιότητα του τουρισμού πλέον στην οικονομία της χώρας μας

Η εργασία μας περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια με επιμέρους ενότητες το καθένα.

Στο πρώτο κεφάλαιο αφού αναλύσαμε λεπτομερώς την σημασία του τουρισμού για την οικονομία της χώρας μας, αναζητήσαμε στοιχεία για συναλλαγματικά έσοδα της Ελλάδας, την επίδραση του τουρισμού στην απασχόληση και την ανεργία. Ακόμα μελετήσαμε πως η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και αναλυτικότερα και πιο συγκεκριμένα για την χώρας μας (κεφ.1.4) Επίσης ο ελληνικός τουρισμός στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού, και η πορεία των αφίξεων ανά έτη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ασχοληθήκαμε με τις τουριστικές επενδύσεις οι οποίες ως μια μακρο-οικονομική μεταβλητή του τουριστικού τομέα, θεωρούνται ελάχιστα αναλυμένες. Αναφερόμαστε στην οικονομική αποδοτικότητα των επενδύσεων, καθώς επίσης και για τα κριτήρια επένδυσης, το κόστος και τα κίνητρα. Στη συνέχεια αναλύουμε τις επενδύσεις ανά δεκαετία και γίνονται συγκρίσεις για να δοθεί η πορεία των επενδύσεων και τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν την κάθε περίοδο.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο τουριστικό συναλλάγμα και το ισοζύγιο πληρωμών. Εκτός από τη σημαντική συμβολή του τουρισμού στην άνοδο του εθνικού εισοδήματος, στην αύξηση της απασχόλησης και στην περιφερειακή ανάπτυξη, ο τουρισμός σε χώρες με έντονη τουριστική κίνηση από το εξωτερικό όπως η Ελλάδα παίζει σημαντικό ρόλο στην εισροή συναλλάγματος και στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών. Γίνεται ανάλυση των στοιχείων ανά δεκαετία καθώς επίσης και σύγκριση του τουριστικού συναλλάγματος με άλλες πηγές συναλλάγματος.

Στο τέταρτο κεφάλαιο προσπαθήσαμε να δείξουμε την σχέση που συνδέει τον τουρισμό και το περιβάλλον. Η αύξηση του τουρισμού εξαρτάται από πολλούς παράγοντες αλλά ο κυριότερος είναι το περιβάλλον. Αναλύονται τα περιβαλλοντικά προβλήματα καθώς και η συνάφεια τουρισμού και περιβάλλοντος. Ακόμα έγιναν

αναφορές σε νομικά πλαίσια προστασίας του περιβάλλοντος και τέλος αναλύσαμε κάποια από τα μέτρα εξισορρόπησης του τουρισμού και του περιβάλλοντος.

Ο ελληνικός τουρισμός, ως ο κινητήριο μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, οφείλει να μεγιστοποιήσει τα έσοδα και το επίπεδο απασχόλησης, εντός βέβαια ενός πλαισίου προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Έτσι στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας μας, έχοντας υπόψη μας όλα τα παραπάνω στοιχεία και τις αναλύσεις που έγιναν στα προηγούμενα κεφάλαια, προσπαθήσαμε να θέσουμε κάποιους στόχους και προτάσεις για ανάπτυξη του τουρισμού. Αναλύσαμε κάθε τομέα που πρέπει να υπάρξει σωστή διαχείριση για ανάπτυξη ξεχωριστά και τους βασικούς άξονες δράσης για την υλοποίηση της τουριστικής ανάπτυξης.

Στην εργασία μας χρησιμοποιήσαμε την βιβλιογραφική μέθοδο με κύριο άξονα τα βιβλία «Τουριστική Οικονομία» και «Τουρισμός και Ανάπτυξη» του Ηγουμενάκη Νίκου Γ. και «Τουρισμός: Οικονομικές Προσεγγίσεις» του Βαρβαρέσου Στέλιου.

Ακόμα χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (ΕΣΥΕ) καθώς επίσης και από το διαδίκτυο.

Κεφάλαιο

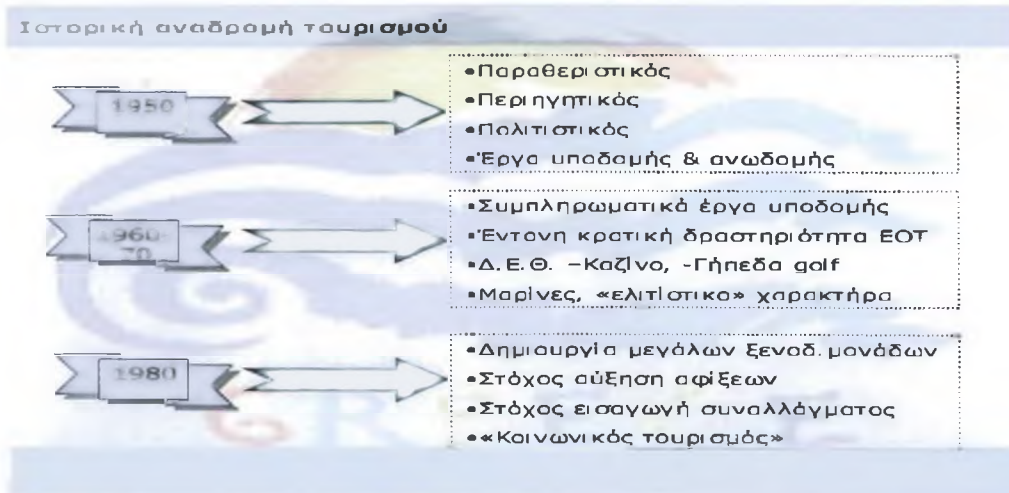
1

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα έναν από τους πλέον σημαντικούς κοινωνικοοικονομικούς κλάδους στον κόσμο. Αναπτύχθηκε με σταθερό μέσο ετήσιο ρυθμό 4-5% το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, γεγονός που τον κατέστησε σημαντικό παράγοντα του εξωτερικού εμπορίου και κύρια πηγή συναλλάγματος, πρωτοπόρο στη δημιουργία θέσεων εργασίας και με σημαντικό μερίδιο στο ΑΕΠ μίας οικονομίας. Το 1999 πραγματοποιήθηκαν 664 εκατομμύρια αφίξεις διεθνών τουριστών που δημιούργησαν έσοδα 453 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ σε συνάλλαγμα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού μέχρι το 2020 οι αφίξεις θα ανέλθουν σε 1,6 δισεκατομμύρια και τα συναλλαγματικά έσοδα θα φτάσουν τα 2 τρισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ.

Τα ιδιαίτερα μορφολογικά, κλιματολογικά και πολιτιστικά στοιχεία που διαθέτει η χώρα μας προσελκύουν ικανοποιητικό αριθμό τουριστών, με αποτέλεσμα ο τουρισμός να αποτελεί ήδη μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα συμβάλλοντας κατά 18,2% στο ΑΕΠ.

Συναλλαγματικά Έσοδα της Ελλάδας

Παραδοσιακά το ισοζύγιο συναλλαγών της χώρας μας είναι ελλειμματικό. Αντίθετα, το ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών είναι πάντα πλεονασματικό και καλύπτει ένα μέρος του ελλείμματος. Τα έσοδα από τον τουρισμό, έστω και με υποεκτιμημένα στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδος, κατέχουν το πρώτο μερίδιο στο σύνολο των συναλλαγματικών εσόδων της χώρας και ακολουθούν τα έσοδα από εξαγωγές βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων. Μεταξύ των διαφόρων πηγών συναλλάγματος, τα έσοδα από τον τουρισμό είχαν την πιο γρήγορη άνοδο την περίοδο 1990-2000.

Πρόσφατα η Τράπεζα Ελλάδος υιοθέτησε νέα μέθοδο υπολογισμού του τουριστικού συναλλάγματος που εισέρχεται στη χώρα. Τα στοιχεία του Πίνακα 1 από το 1997 ως και το 2000, έχουν εκτιμηθεί με τη νέα μέθοδο. Τα νέα στοιχεία συγκρινόμενα με τα παλιά είναι μεγαλύτερα, γεγονός που σημαίνει ότι αυτά είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Συναλλαγματικά Έσοδα της Ελλάδας (εκατ. δολάρια)								
Έτος	Σύνολο εξαγωγών		Βιοτεχνικών και βιομηχανικών Προϊόντων		Σύνολο Άδηλων Πόρων		Τουρισμός	
	Ποσό	Δείκτης	Ποσό	Δείκτης	Ποσό	Δείκτης	Ποσό	Δείκτης
1990	6.365	100,0	3.441	100,0	13.041	100,0	2.587	100,0
1991	6.797	106,8	3.321	96,5	15.354	117,7	2.567	99,2
1992	6.009	94,4	3.108	90,3	17.265	132,4	3.272	126,5
1993	5.034	79,0	2.429	70,6	17.023	131,3	3.335	128,9
1994	5.219	81,9	2.426	70,5	18.767	143,9	3.905	150,9
1995	5.783	90,9	3.075	89,4	20.770	159,3	4.136	159,9
1996	5.770	90,6	2.916	84,5	20.444	156,8	3.723	143,9
1997	6.428	101,0	-	-	18.928	145,1	5.151 (3.772)*	199,1
1998	6.672	104,8	-	-	20.929	160,5	6.188 (5.186)*	239,2
1999	8.559	134,5	-	-	26.250	201,3	8.782	337,3
2000	10.201	160,3	-	-	-	-	9.221	356,4

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας, ΕΟΤ (* Παλιές εκτιμήσεις της Τράπεζας Ελλάδος),2000

Πριν την υιοθέτηση του νέου τρόπου υπολογισμού του τουριστικού συναλλάγματος που εισέρχεται στη χώρα είχε υποστηριχτεί από πολλές πλευρές, ότι τα καταγραφόμενα μεγέθη ήταν κατά πολύ μικρότερα αυτών που πραγματοποιούνται. Το γεγονός αυτό οφείλεται στα προβλήματα στατιστικής καταγραφής και αφορούσε σε ιδιομορφίες της τουριστικής δραστηριότητας. Πράγματι, ένα μέρος των συναλλαγματικών εισπράξεων ενώ προέρχονται από τον τουρισμό, φαίνεται ότι καταχωρείται σε άλλα κονδύλια των άδηλων εισπράξεων και κατά κύριο λόγο στις αναλήψεις από καταθέσεις, σε δραχμές μετατρέψιμες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, σύμφωνα με έρευνα Άτυπης Ομάδας Εργασίας του ΕΟΤ, να υπεκτιμάται το συνάλλαγμα που εισέρχεται στη χώρα από τον τουρισμό. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η σχέση μεταξύ του συναλλάγματος που πράγματι εισέρχεται και αυτού που στατιστικά καταγράφεται ήταν 1,67. Με άλλα λόγια, το συνάλλαγμα που πράγματι εισέρχεται στη χώρα μας από τον τουρισμό ήταν 67% μεγαλύτερο σε σύγκριση με αυτό που καταγράφεται.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ), οι οποίες στηρίζονται σε στοιχεία άλλων ερευνών που αναφέρονται στη μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών στη χώρα μας, καθώς και στη μέση ημερήσια δαπάνη ανά τουρίστα, για τα έτη 1993 και 1994, ανεβάζουν το πράγματι εισαχθέν τουριστικό συνάλλαγμα σε τριπλάσιο μέγεθος από αυτό που στατιστικώς καταγράφεται. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την έρευνα που ανατέθηκε από τον ΕΟΤ στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης το 1993, ο μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων για αλλοδαπούς τουρίστες εκτιμάται σε 14,48 ενώ η ημερήσια κατά κεφαλή δαπάνη σε δρχ. 18.610 (ή 88,6\$). Σύμφωνα με το ΙΤΕΠ, με στατιστικό σφάλμα 10%, τόσο στην εκτίμηση της δαπάνης ανά τουρίστα όσο και στη μέση διάρκεια διαμονής, η «εισροή» συναλλάγματος, που συνεπάγονται αυτές οι παραδοχές για αφίξεις 9.200.000 κατά την περίοδο που αναφέρεται το δείγμα της μελέτης του Α.Π.Θ., πρέπει να ανέρχονται σε 9,9 δις. \$ έναντι 3,3 της στατιστικώς καταγραφόμενης. Για το 1994, με βάση τις εκτιμήσεις του ΙΤΕΠ για μέση ημερήσια τουριστική δαπάνη 19.500 δρχ. (80,4 \$) και μέσο αριθμό διανυκτερεύσεων 10 για 11.301,7 χιλ. αφίξεις, το μέγεθος του αποκτηθέντος τουριστικού συναλλάγματος ήταν της τάξεως των 9,1 δις.\$ έναντι 3,9 δις.\$ του στατιστικώς καταγραφόμενου.

Τα παραπάνω στοιχεία φανερώνουν τη μεγάλη σημασία που έχει το τουριστικό συνάλλαγμα για το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας μας, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι δεν εμφανίζεται συγκεντρωμένο σε ένα λογαριασμό.

**ΠΙΝΑΚΑΣ: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ (1997)**

ΤΟΜΕΙΣ	ΔΙΣΕΚΑΤ.	%
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	2.446,1	8,5
ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ-ΟΡΥΧΕΙΑ	192,0	0,7
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	3.885,4	13,5
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΕΡΙΟ-ΥΔΡΕΥΣΗ	590,6	2,0
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	2.194,3	7,6
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	1.925,4	6,7
ΕΜΠΟΡΙΟ	4.227,9	14,7
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	2.770,0	9,6
ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ (ΤΡΑΠΕΖΕΣ, ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΥΓΕΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ)	10.603,3	36,7
ΣΥΝΟΛΟ	28.835,0	100,0

Πηγή: ΙΤΕΠ, 1997

1.2 Επιδράσεις στην Απασχόληση

Μία αναπτυσσόμενη τουριστική βιομηχανία δημιουργεί, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, νέες θέσεις εργασίας στην οικονομία:

- Αυξάνει άμεσα την απασχόληση στις επιχειρήσεις που προσφέρουν καταναλωτικές υπηρεσίες τουρισμού, όπως είναι οι αεροπορικές εταιρείες, τα ξενοδοχεία, οι επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων κλπ.
- Αυξάνει έμμεσα την απασχόληση στους κλάδους που στηρίζουν ή προμηθεύουν τους παρακάτω κλάδους, όπως είναι η γεωργία, μεταποίηση, επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, χρηματοδοτικές επιχειρήσεις κλπ.
- Αυξάνει επίσης έμμεσα την απασχόληση στο δημόσιο τομέα στους τομείς που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες.

Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι τα μεγέθη της άμεσης και έμμεσης απασχόλησης που δημιουργούνται από την τουριστική βιομηχανία είναι περίπου τα ίδια, με ελαφρά μεγαλύτερο

αυτό της έμμεσης απασχόλησης. Σύμφωνα με έρευνα του Οργανισμού Τουρισμού του Καναδά, η ικανότητα του τουριστικού τομέα να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας είναι 1,5 φορά μεγαλύτερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη ικανότητα του συνόλου της οικονομίας.

Έρευνα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) έδειξε ότι ο τουρισμός δημιουργεί θέσεις εργασίας για το τμήμα του εργατικού δυναμικού που αποτελεί το «σκληρό πυρήνα» της ανεργίας (νεαρά άτομα, γυναίκες, ανειδίκευτα άτομα) και ότι οι άνεργοι που απορροφούνται από τον τουρισμό προέρχονται κατά 70% από μη τουριστικά επαγγέλματα, γεγονός που δείχνει τη σημασία του τουρισμού ως τομέα απορρόφησης ανέργων.

Τις παραπάνω θέσεις έρχεται να επιβεβαιώσει η ελληνική εμπειρία. Ο ελληνικός τουρισμός, αναπτύχθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 4,6% την περίοδο 1989-1998. Η ανάπτυξη αυτή οδήγησε το μερίδιο του τουρισμού στη συνολική απασχόληση να ανέλθει σε 16,3% έναντι 14,1% στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1998. Πρόσφατη μελέτη, η οποία στηρίχθηκε στις ενδείξεις που παρέχουν οι κλαδικές παραγωγικότητες εργασίας, ανεβάζει το μερίδιο της απασχόλησης του τουριστικού τομέα στη συνολική απασχόληση της οικονομίας στο 18,3% το 1994. Πιο συγκεκριμένα, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις απασχολούν συνολικά 97.000 άτομα, στα ενοικιαζόμενα δωμάτια απασχολούνται περίπου 40.000 άτομα, το εξω-ξενοδοχειακό τμήμα της ελληνικής τουριστικής αγοράς απασχολεί 301.000 άτομα, ενώ στους αμέσως συνδεδεμένους κλάδους με τον τουρισμό απασχολούνται 463.000 άτομα. Συνυπολογίζοντας λοιπόν και τις έμμεσες επιπτώσεις που έχει ο τουρισμός σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, ο αριθμός των απασχολουμένων, άμεσα και έμμεσα, ανέρχεται σε 695.000 άτομα. Είναι φανερό λοιπόν η σημασία του τουριστικού τομέα ως δημιουργού νέων θέσεων εργασίας αν ληφθεί υπόψη το υψηλό ποσοστό ανεργίας που επικρατεί στη χώρα μας, αλλά και οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις που πραγματοποιούνται οι οποίες θα κάνουν το θέμα της ανεργίας οξύτερο.

Ένα άλλο θέμα που επίσης πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα είναι η έντονη εποχικότητα που χαρακτηρίζει τον ελληνικό τουρισμό και οι συνέπειες που έχει αυτή στην απασχόληση του κλάδου. Η άμβλυνση του προβλήματος αυτού θα συμβάλει στην επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης του κλάδου και συνεπώς μεγαλύτερα οφέλη για ολόκληρη την οικονομία. Είναι ενδεικτικό της σημασίας αυτού του προβλήματος το γεγονός ότι με βάση το χρόνο λειτουργίας των διαφόρων κατηγοριών καταλυμάτων, αλλά και τα άλλα χαρακτηριστικά τους (μέγεθος, περιοχή κλπ) υπολογίζεται ότι μόνο το 35% των απασχολουμένων σε αυτά εργάζεται σε ετήσια βάση, το 40% από έξι ως οχτώ μήνες και το υπόλοιπο 25% τρεις μήνες.

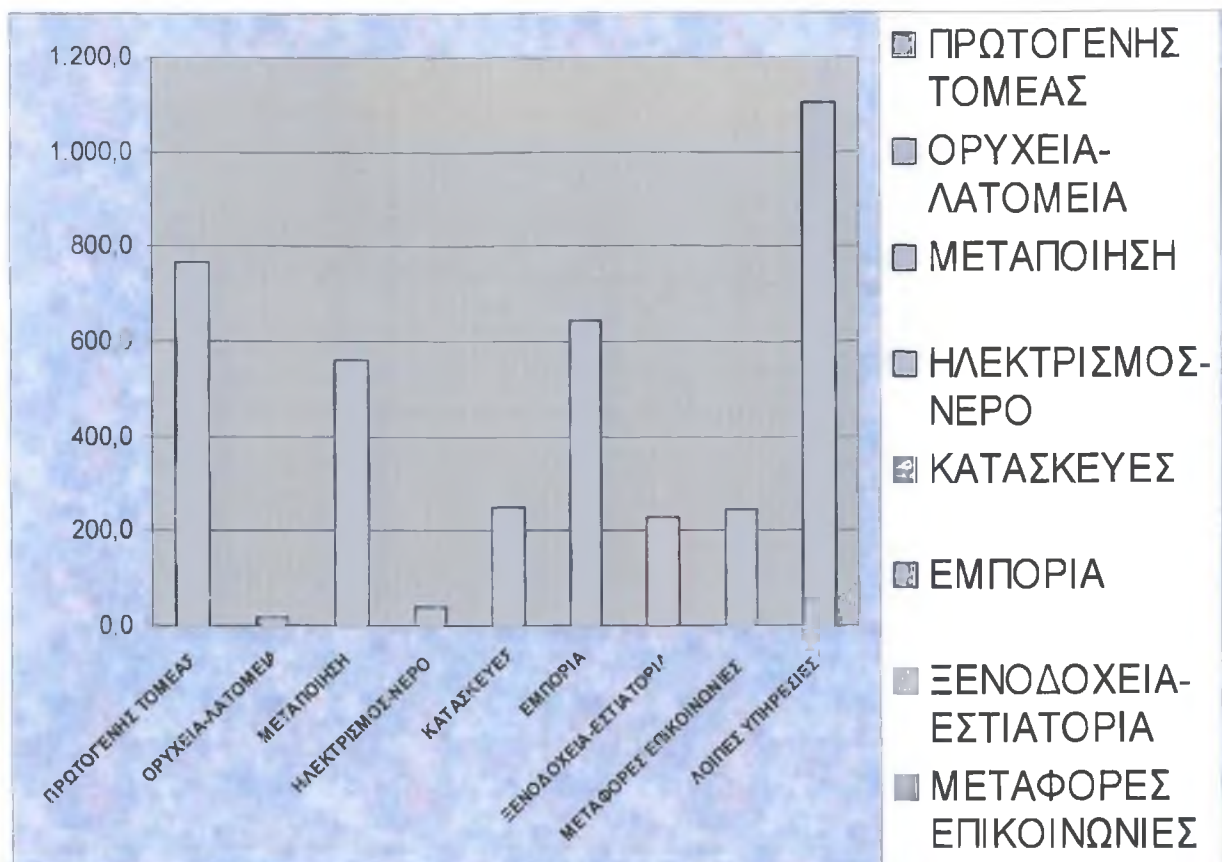
Ποσοστιαία απασχόληση στον τουρισμό στην Ελλάδα*

α/α	Τομέας	Δραστηριότητα	% στην τουριστική απασχόληση
1	Διαμονή Διατροφή	Ξενοδοχεία, εστιατόρια, κλαμπ, νάιτ κλαμπ, καντίνες, κάμπινγκ, κρουαζιερόπλοια, κλπ.**	49,5%
2	Μεταφορά Διακίνηση	Τουριστικά-ταξιδιωτικά γραφεία, σιδηροδρομική, θαλάσσια και αεροπορική μεταφορά, τουρ-οπερέιτορς, κλπ.***	34,5%
3	Αναψυχή και συναφείς υπηρεσίες	Υπηρεσίες αναψυχής, χώροι αθλητικών εκδηλώσεων, μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, θέατρα, βιβλιοθήκες, κλπ.	16,0%

ΠΙΝΑΚΑΣ: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟΥΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ 1997

ΚΛΑΔΟΙ-ΤΟΜΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ (ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΤΟΜΑ)	%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	765,0	19,8
ΟΡΥΧΕΙΑ-ΛΑΤΟΜΕΙΑ	17,3	0,4
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	558,7	14,5
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΝΕΡΟ	40,7	1,1
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	249,0	6,5
ΕΜΠΟΡΙΑ	642,6	16,7
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	229,9	6,0
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	246,7	6,4
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	1.104,1	28,6
ΣΥΝΟΛΟ	3.854,0	100,0

Πηγή: ΕΟΤ, 1998

Η έρευνα εργατικού δυναμικού που διεξάγεται από την ΕΣΥΕ, στον τομέα των υπηρεσιών, παρακολουθεί ξεχωριστά μόνο την απασχόληση στα Ξενοδοχεία και Εστιατόρια. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή η απασχόληση στις υπηρεσίες αυτές ανερχόταν το 1997 σε 229.000 άτομα και αντιπροσώπευε το 6% της συνολικής απασχόλησης.

Αν στον παραπάνω αριθμό απασχολούμενων, προστεθούν οι απασχολούμενοι άμεσα στις υπόλοιπες τουριστικές δραστηριότητες, εκτιμάται ότι η άμεση απασχόληση στον ελληνικό τουρισμό ξεπερνά τα 320.000 άτομα και αντιστοιχεί στο 8,3 % της συνολικής απασχόλησης της χώρας.

Κατά μία επίσημη εκτίμηση (Πρόγραμμα Τουρισμός-Πολιτισμός), η συνολική απασχόληση (άμεση και έμμεση), ξεπερνά τα 450.000 άτομα που είναι το 11,7% της συνολικής απασχόλησης της χώρας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών (WTTC), η Ελλάδα εμφανίζεται το 1997 να έχει 510.000 άτομα που απασχολούνται άμεσα ή έμμεσα στον τουριστικό τομέα, που είναι σε ποσοστό περίπου 13,2% της συνολικής εθνικής απασχόλησης.

Συμπερασματικά πρέπει να σημειωθεί ότι τα παραπάνω στοιχεία αφορούν βέβαια στην άμεση απασχόληση στον τουριστικό τομέα. Αν ήταν δυνατόν να συνυπολογιστεί στατιστικά ο σημαντικότερος αριθμός ατόμων που απασχολούνται εμμέσως με τον τουρισμό και ιδίως εκείνων που απασχολούνται λόγω του τουρισμού με τα λεγόμενα δορυφορικά επαγγέλματα (τουριστικά καταστήματα, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών κλπ) η συνολική απασχόληση του τομέα και η συμβολή της απασχόλησης αυτής στη συνολική εθνική απασχόληση, θα ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη και θα φαινόταν η πραγματική σπουδαιότητα του τουριστικού τομέα.

1.3 Η συμβολή της τουριστικής ανάπτυξης στην οικονομική ανάπτυξη

Ο τουρισμός, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι μια οικονομική δραστηριότητα, που κάτω από κάποιες προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στις μεν αναπτυσσόμενες χώρες να διακοπεί μια ώρα νωρίτερα ο φαύλος κύκλος της φτώχειας και της μιζέριας, στις δε αναπτυγμένες να μεγεθυνθεί ακόμα περισσότερο η οικονομία τους.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες ο τουρισμός στις περισσότερες περιπτώσεις αποτελεί μια σχετικά νέα οικονομική δραστηριότητα που αναπτύχθηκε σε υψηλά επίπεδα σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα, γεγονός το οποίο είχε σαν συνέπεια να χρησιμοποιηθούν υπέρμετρα τόσο τα έργα τουριστικής υποδομής και ανωδομής όσο και οι ανθρώπινοι πόροι τους. Σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα τα έργα τουριστικής υποδομής και ανωδομής των χωρών υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών δεν επαρκούν για να απορροφήσουν μεγάλους αριθμούς αφίξεων τουριστών. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις ο σχετικά μικρός απόλυτος αριθμός των τουριστών μπορεί να είναι ανεπαρκής για μια πλήρη εκμετάλλευση των υπαρχόντων τουριστικών εγκαταστάσεων. Σε περιπτώσεις σαν τις τελευταίες ίσως κριθεί αναγκαίο να αυξηθούν οι τιμές χρήσης των εγκαταστάσεων για τις οποίες ο λόγος, ώστε να αντισταθμιστεί στο μέτρο του εφικτού το κόστος που συνεπάγεται η υποεκμετάλλευσή τους. Εξάλλου η ανάπτυξη του τουρισμού σε αναπτυσσόμενες χώρες με παραδοσιακή κουλτούρα και διαφορετικό βιοτικό και κοινωνικοπολιτιστικό επίπεδο από αυτό των τουριστών με τους οποίους έρχονται σε επαφή, ευθύνεται για πολλές ανεπιθύμητες οικονομικές, φυσικές και κοινωνικές επιδράσεις που κάθε άλλο παρά συμβάλλουν στην τουριστική τους ανάπτυξη, κατ'επέκταση δε και στην οικονομική τους ανάπτυξη.

Έχει υποστηριχτεί από επιστήμονες ότι για το μετασχηματισμό μιας παραδοσιακής αγροτικής οικονομίας μιας αναπτυσσόμενης χώρας σε μιας βιομηχανική οικονομία, απαραίτητη

προϋπόθεση είναι να επιδιώξει αυτή με κάθε τρόπο να αναπτυχθεί οικονομικά. Η οικονομική ανάπτυξη όμως μιας χώρας δεν είναι εύκολη υπόθεση και αυτό γιατί εκτός των άλλων απαιτεί τεράστια κεφάλαια, τα οποία, όπως είναι γνωστό, οι αναπτυσσόμενες χώρες συνήθως δεν διαθέτουν. Αυτό απλά σημαίνει ότι αν θέλουν αυτές να αναπτυχθούν οικονομικά, θα πρέπει να προσφύγουν σε εσωτερικό και διεθνή δανεισμό. Πέρα από αυτό όμως η οικονομική ανάπτυξη απαιτεί μακριά περιθώρια αναμονής και υπομονής, αφού η αναπτυξιακή διαδικασία είναι κατά κανόνα χρονοβόρα.

Όλα αυτά αποτέλεσαν την κύρια αιτία που ανάγκασαν πολλές αναπτυσσόμενες χώρες να στραφούν προς τον τουρισμό, με την προσδοκία ότι αναπτύσσοντας τον θα εξασφαλίσουν τους απαραίτητους για την εκβιομηχάνισή τους οικονομικούς πόρους. Εκτός αυτού όμως ο τουρισμός, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, χρησιμοποιείται ευρύτατα σήμερα και στις αναπτυγμένες χώρες σαν αποτελεσματικό μέσο για την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια αλλά και σε τοπικές οικονομίες, όταν αυτές παρουσιάζουν εμφανή σημεία οικονομικής κάμψης.

Παρά τις όποιες αμφισβητήσεις που έχουν κατά καιρούς εκφραστεί από ορισμένους επιστημονικούς κύκλους για την ικανότητα του τουρισμού να εξασφαλίζει συναλλαγματικά έσοδα στις αναπτυσσόμενες χώρες, αυτοί που τάσσονται ανεπιφύλακτα υπέρ της τουριστικής ανάπτυξης είναι κατηγορηματικοί σε ότι αφορά στα πλεονεκτήματα και οικονομικά οφέληματα της τουριστικής ανάπτυξης. Έτσι λοιπόν πιστεύουν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια αναπτυσσόμενη χώρα, όχι μόνο μπορεί να της εξασφαλίσει τα συναλλαγματικά έσοδα που δεν διαθέτει και που η έλλειψή τους βάζει φραγμούς ή επιβραδύνει την προσπάθεια της οικονομικής ανάπτυξής της, αλλά μπορεί επίσης να την ανακουφίσει από τις επιπτώσεις που προκαλεί το πρόβλημα της ανεργίας κυρίως στα αστικά κέντρα, ενώ μακροχρόνια ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει ένα υποκατάστατο για παραδοσιακές εξαγωγές, το μέλλον των οποίων κάθε άλλο παρά ευοίωνο προδιαγράφεται.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινιστεί ότι παρά τις όποιες κριτικές που ασκούν αυτοί που δεν κρύβουν τις επιφυλάξεις τους για τις οικονομικές ωφέλειες που μπορούν να προκύψουν από την ανάπτυξη του τουρισμού σε μια χώρα ή έστω σε μια περιοχή της μόνο, οι επιφυλάξεις αυτές δεν αφορούν στις οικονομικές προοπτικές της τουριστικής ανάπτυξης, αλλά μάλλον στις μη οικονομικές αρνητικές επιδράσεις της. Με άλλα λόγια οι εκτεταμένες οικονομικές ωφέλειες της τουριστικής ανάπτυξης μπορεί να συνοδεύονται από διάφορα μη ποσοτικοποιημένα φυσικά και κοινωνικά κόστη, που μπορούν να τεκμηριώνουν αντιθέσεις για μια παραπέρα ανάπτυξη του τουρισμού.

Ένα μεγάλο μέρος των μελετών που διερευνούν τη σημασία της τουριστικής ανάπτυξης για τις αναπτυσσόμενες χώρες και όχι μόνο, προσπάθησαν να διερευνήσουν χωριστά τους διάφορους τρόπους με τους οποίους αυτοί μπορούν να συμβάλουν θετικά σε όλη τη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης και προόδου της χώρας. Όλες μαζί αυτές οι μελέτες αποτελούν αναμφίβολα ένα ισχυρό ενισχυτικό της επιχειρηματολογίας που προβάλλεται και που συνηγορεί για την ανάπτυξη του τουρισμού. Μερικές από αυτές όμως εξετάζουν τον τουρισμό σαν ένα ορθολογιστικό μέσο οικονομικής ανάπτυξης και προόδου, τις επιτυχίες και τις αποτυχίες των χωρών που χρησιμοποιούν την τουριστική ανάπτυξη γι'αυτόν τον σκοπό, καθώς επίσης τα προβλήματα που ενδέχεται να παρουσιαστούν κατά τον προγραμματισμό της τουριστικής ανάπτυξης και τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται εκ των προτέρων, προκειμένου να διασφαλιστεί η κατά το δυνατό απρόσκοπτη επίτευξη των καθορισμένων στόχων.

Επιπλέον πρέπει να αναφερθεί ότι παρά τις επίμονες και επίπονες προσπάθειες πολλών αναπτυσσόμενων χωρών να αναπτύξουν τον τουρισμό τους, δεν μπόρεσαν τελικά να πετύχουν τους στόχους που είχαν καθορίσει και προγραμματίσει οι πολιτικές εξουσίες τους και αυτό λόγω υποεκμετάλλευσης των τουριστικών τους πόρων ή κακοδιαχείρισης τους.

Ένας από τους βασικούς σκοπούς της οικονομικής ανάπτυξης είναι και η εξασφάλιση παραγωγικής απασχόλησης σε όλους όσους θέλουν και μπορούν να εργαστούν. Όπως είναι γνωστό, ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των αναπτυσσόμενων χωρών είναι συνήθως το υψηλό ποσοστό της ανεργίας που εμφανίζουν. Σαν κλάδος οικονομικής δραστηριότητας έντασης εργασίας που είναι κατ'εξοχή ο τουρισμός, έχει τη δυνατότητα να απορροφήσει άμεσα ένα μεγάλο ποσοστό του ανέργου οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ εξαιτίας των ευεργετικών επιδράσεων που ασκεί η ανάπτυξη του τουρισμού σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, παρέχει τη δυνατότητα να απασχοληθούν παραγωγικά σε αυτούς πολλοί άνεργοι.

Όταν συγκρίνει κανείς τον τουρισμό με άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, θα διαπιστώσει ότι αυτός χρειάζεται ανθρώπινο δυναμικό με σχετικά χαμηλά επίπεδα εργασιακής ειδίκευσης. Έτσι λοιπόν ενδέχεται να είναι εφικτή η απορρόφηση μεγάλων τμημάτων ανθρώπινων πόρων, που απασχολούνται επαγγελματικά σε άλλους παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Παρόλα αυτά όμως η δυνατότητα του τουρισμού να χρησιμοποιεί στην παραγωγική διαδικασία μεγάλες αναλογίες ανειδίκευτου ανθρώπινου δυναμικού, αποτελεί μόνο μια παροδική φάση στην αναπτυξιακή πορεία του. Καθώς όμως ο κλάδος οικονομικής δραστηριότητας για τον οποίο ο λόγος αναπτύσσεται, ενδέχεται να αποκτά αυτός ολοένα και μεγαλύτερη εξάρτηση από ανθρώπινους πόρους με μεγαλύτερη ειδίκευση και περισσότερες

δεξιότητες. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια έλλειψη εργατικού δυναμικού και κατ'επέκταση σε μια αύξηση του κόστους απασχόλησης του στην τουριστική βιομηχανία, αλλά παράλληλα και σε μια βελτίωση της ποιοτικής στάθμης των παρερχομένων τουριστικών υπηρεσιών. Όσο οι άλλοι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας διευρύνουν την παραγωγική τους δυνατότητα τόσο αυξάνουν παράλληλα και τα μέσα επίπεδα των δεξιοτήτων που ζητούν οι εργοδότες. Αυτό όμως θα απαιτήσει οπωσδήποτε μεγαλύτερα κεφάλαια για να στηριχθούν τα διάφορα επίπεδα της επιχειρούμενης οικονομικής ανάπτυξης.

Ένας από τους λόγους που κάνουν τον τουρισμό ένα δημοφιλές μέσο οικονομικής ανάπτυξης και προόδου στις αναπτυσσόμενες χώρες, είναι από τη μια πλευρά η διαπίστωση των πολιτικών τους εξουσιών ότι οι διεθνείς τουρίστες προέρχονται κατά κύριο λόγο από αναπτυγμένες χώρες και από την άλλη η προσδοκία τους ότι η αυξημένη ευημερία στις χώρες για τις οποίες ο λόγος θα αντανακλάται μεταξύ άλλων και στους ταχύτερους ρυθμούς με τους οποίους θα αυξάνουν αριθμητικά οι διεθνείς τουρίστες που θα έρχονται από αυτές. Καθώς ο τουρισμός για διακοπές και ευχαρίστηση αναμένεται να αυξηθεί μελλοντικά σαν αποτέλεσμα της αυξημένης ευημερίας στις χώρες προέλευσης των διεθνών τουριστών, η δυνατότητα παροχής τουριστικών υπηρεσιών εκ μέρους των αναπτυσσόμενων χωρών υποδοχής και φιλοξενίας τους ενδέχεται να είναι μικρότερη σε σχέση με τη συνολική ζήτησή τους και η αναλογία του διεθνούς τουρισμού σε σχέση με αυτήν του εσωτερικού τουρισμού να είναι αυξημένη.

Συμπερασματικά μπορεί να ειπωθεί ότι η ύπαρξη ανεκμετάλλευστων τουριστικών πόρων, η φύση της αγοράς εργασίας στον τουρισμό και η ανάπτυξη της διεθνούς τουριστικής αγοράς μπορεί να δώσει στις αναπτυσσόμενες χώρες μερικά πλεονεκτήματα έναντι των αναπτυγμένων χωρών, σε ότι αφορά την ανάπτυξη του τουρισμού και της οικονομίας.

1.4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Την τελευταία δεκαετία, 1995-2004, οι τουριστικές εισπράξεις από το εξωτερικό παρουσίασαν εντυπωσιακή άνοδο στην Ελλάδα, αφού αυξήθηκαν σωρευτικά κατά 134,4% πάνω από τον πληθωρισμό, έναντι 44% αντίστοιχης αύξησης της συνολικής εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας (ή ΑΕΠ). Ως αποτέλεσμα, οι τουριστικές εισπράξεις από το εξωτερικό έφτασαν το 2004 στο 6,2% του ΑΕΠ από 3,5% το 1995, ενώ ο λόγος των εισπράξεων από ξένους τουρίστες στην Ελλάδα προς τα αντίστοιχα έξοδα των Ελλήνων τουριστών στο εξωτερικό αυξήθηκε από 3,1% το 1995 στο 4,5 το 2004. Οι κάτοικοι εξωτερικού ξοδεύουν στη χώρα μας υπέρ-τετραπλάσια ποσά από αυτά που ξοδεύουν οι κάτοικοι της Ελλάδας στο εξωτερικό.

Στοιχείο αισιοδοξίας για τη συνέχιση της δυναμικής πορείας του τουρισμού στη χώρα μας αποτελεί το γεγονός ότι ο τουρισμός είναι αγαθό πολυτελείας, που σημαίνει ότι όσο το παγκόσμιο βιοτικό επίπεδο αυξάνεται, οι τουριστικές δαπάνες αυξάνονται με ακόμα μεγαλύτερους ρυθμούς. Στη δεκαετία του 1980 οι εισπράξεις των χωρών της υφελίου από τον εισερχόμενο τουρισμό αποτελούσαν το 1% της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και σήμερα, που το παγκόσμιο βιοτικό επίπεδο είναι πολύ υψηλότερο, αποτελούν το 1,5%. Στην Ελλάδα παρατηρείται το ίδιο φαινόμενο: Στοιχεία από την πρόσφατη Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 2004-5, τα οποία δημοσιεύονται για πρώτη φορά στο παρόν τεύχος, δείχνουν ότι για κάθε ποσοστιαία μονάδα αύξησης του συνολικού εισοδήματος των ελληνικών νοικοκυριών, οι δαπάνες τουρισμού-αναψυχής αυξάνονται πάνω από μία ποσοστιαία μονάδα, κατά 1,6%. Κατά συνέπεια, με τη διαρκή αύξηση του ελληνικού και του παγκόσμιου βιοτικού επιπέδου, ο εγχώριος και δυνητικά ο εισαγόμενος τουρισμός θα αποκτά όλο και μεγαλύτερο ειδικό βάρος στην ελληνική οικονομία.

Η συνέχιση της προηγούμενης δυναμικής πορείας των τουριστικών εισπράξεων δεν είναι, όμως, δεδομένη. Δεν αρκεί μόνον η εξωγενής αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης για τουριστικές υπηρεσίες. Απαιτείται και η ανάλογη βελτίωση των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών εκ μέρους μας. Σήμερα, ο ανταγωνισμός από αναδυόμενους μεσογειακούς προορισμούς είναι έντονος, ιδιαίτερα σε επίπεδο τιμών. Ως αποτέλεσμα, το παγκόσμιο μερίδιο της Ελλάδας στις αφίξεις τουριστών έχει μειωθεί τα τελευταία δύο χρόνια, παρά την αίγλη που απέκτησε η χώρα μας λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων και τα υπέρογκα έξοδα με τα οποία οι Αγώνες επιβάρυναν τον κρατικό προϋπολογισμό και που βελτίωσαν τις τουριστικές μας υποδομές. Το παγκόσμιο μερίδιο στις αφίξεις μειώθηκε από 1,9% το 2003 πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες, σε 1,6% το 2005. Όμως, το μερίδιο στις εισπράξεις την ίδια περίοδο, από το 2003 στο 2005, έχει παραμείνει σταθερό, περίπου στο 2%, γεγονός που δείχνει ότι οι Αγώνες είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της παροχής λιγότερων μεν, αλλά ποιοτικότερων τουριστικών υπηρεσιών. Άλλωστε, η αύξηση λίγο πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του αριθμού των κλινών σε ξενοδοχειακές μονάδες 5 αστέρων ήταν μεγάλη. Μάλιστα, φέτος, το 2006, η θερινή τουριστική περίοδος για τα ξενοδοχεία 4 ή 5 αστέρων επιμηκύνθηκε και οι εισπράξεις αναμένονται ιδιαίτερα αυξημένες. Παραμένει να διαπιστωθεί αν η αύξηση αυτή είναι αποτέλεσμα της προσωρινούς αδυναμίας των γειτόνων μας ή της δικής μας σταθερής βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος μας.

Το κύριο λοιπόν ερώτημα για την Ελλάδα είναι αν θα συνεχίσει να προσφέρει τις διαρκώς αναβαθμιζόμενες ποιοτικές τουριστικές υπηρεσίες που απαιτούνται στο σύγχρονο ανταγωνιστικό περιβάλλον ώστε να προσελκύει ένα σταθερό ή και αυξανόμενο μερίδιο της

διαρκώς διογκούμενης παγκόσμιας τουριστικής δραστηριότητας. Για παράδειγμα, σήμερα, ο ξενοδοχειακός κλάδος στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από υπέρ-προσφορά και χαμηλό βαθμό χρήσης των κλινών. Στη χώρα μας αντιστοιχούν 6.169 ξενοδοχειακές κλίνες ανά 100 χιλιάδες κατοίκους, δύο περίπου φορές περισσότερες απ' ότι στην Ιταλία, τρεις φορές απ' ότι στην Πορτογαλία και δέκα φορές απ' ότι στην Τουρκία. Μάλιστα, ο ετήσιος βαθμός χρήσης των κλινών αυτών έχει μειωθεί από το 21% το 2000 στο 16% το 2005. Η έντονη εποχικότητα του σημερινού τουρισμού στην Ελλάδα και η χαμηλή χρήση των ξενοδοχειακών κλινών αφήνουν περιθώρια σημαντικής μεγέθυνσης του τουρισμού. Όμως, για να γίνει κάτι τέτοιο απαιτείται συντονισμένη προσπάθεια από όλους τους φορείς, επέκταση του τουριστικού προϊόντος πέραν του κλασικού «ήλιος, θάλασσα», καθώς και μακρόχρονη στρατηγική από την Πολιτεία.

ΑΕΠ και έσοδα από τον τουρισμό				
(Εκατ. ECU)	ΑΕΠ	Έσοδα από τον τουρισμό	Ως % στο κοινοτικό σύνολο	Έσοδα από τον τουρισμό ως % στο ΑΕΠ
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	145.328	2.782	3,9	1,91
Δανία	95.085	2.090	2,9	2,2
Γερμανία	1.079.913	7.865	11	0,73
Ελλάδα	49.197	1.794	2,5	3,65
Ισπανία	345.238	14.704	20,6	4,26
Γαλλία	870.334	14.765	20,7	1,7
Ιρλανδία	30.791	967	1,4	3,14
Ιταλία	786.503	10.911	15,4	1,39
Ολλανδία	203.138	2.743	3,9	1,35
Πορτογαλία	41.117	2.332	3,3	5,67
Ην. Βασίλειο	760.247	10.289	14,4	1,35
ΕΟΚ	4.406.891	71.242	100	1,62
ΗΠΑ	4.658.051	30.788	-	0,66

Πηγή: Eurostat, 2005

Ο ελληνικός τουρισμός στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60, ο τουρισμός εξελίσσεται σε έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και σε κύρια πηγή ανάπτυξης. Ξεκινώντας με λιγότερες από 2 εκατομμύρια αφίξεις το 1970, τρεις δεκαετίες αργότερα περισσότερα από 12 εκατομμύρια αλλοδαποί (δεν υπολογίζονται οι εισοδοί από Αλβανία) περνούν ετησίως τα σύνορα της χώρας, στη συντριπτική τους πλειοψηφία για τουρισμό. Οι εισπράξεις από την

παροχή πάσης φύσεως υπηρεσιών σε αυτούς τους επισκέπτες έφτασαν το 2005 τα 11 δισεκατ. € ή περίπου το 6% του ΑΕΠ. Συνολικά, η τουριστική βιομηχανία συνεισφέρει στην οικονομική δραστηριότητα (ΑΕΠ) το 15 – 20%.

Η εξέλιξη αυτή συμβαδίζει με τις παγκόσμιες εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού. Το 1980 καταγράφηκαν περίπου 100 εκατομμύρια διασυννοριακές αφίξεις παγκοσμίως. Το 2005 το νούμερο αυτό ξεπέρασε τα 680 εκατομμύρια. Οι επιπτώσεις στους τομείς των μεταφορών και της τουριστικής βιομηχανίας ήταν δραματικές. Η παγκόσμια αυτή άνθηση των ταξιδιών, κυρίως για επαγγελματικούς λόγους και αναψυχή συνοδεύτηκε από αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης στις χώρες-προορισμούς, αλλά και από σημαντικά προβλήματα. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η εξάρτηση από μία μόνο πηγή εισοδήματος και η εποχικότητα της δημιουργουμένης απασχόλησης είναι μερικά από αυτά.

Ο ανταγωνισμός για την προσέλκυση τουριστών και την αύξηση των εσόδων εντείνεται σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς νέοι τουριστικοί προορισμοί εισέρχονται στη διεθνή αγορά. Η διεθνής βιβλιογραφία προσδιορίζει έναν κύκλο ζωής για τους τουριστικούς προορισμούς. Η αρχική φάση είναι αυτή της εισαγωγής στην τουριστική αγορά. Ακολουθεί η φάση της ανάπτυξης, που χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς αύξησης τόσο των αφίξεων όσο και των εισπράξεων και από την πολλές φορές άναρχη ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών. Στη συνέχεια έρχεται η φάση της ωριμότητας και ο κορεσμός. Ο αριθμός των επισκεπτών δεν μπορεί να αυξάνεται έπ' αόριστον με υψηλούς ρυθμούς. Βεβαίως, η πορεία προς την φάση της ωριμότητας διαφέρει ως προς τους ρυθμούς ανάπτυξης και τη μορφή του τουρισμού ανάλογα με τον προορισμό.

Η αναπτυξιακή στρατηγική που ακολουθείται επηρεάζει την εξέλιξη του προορισμού μετά την ωρίμανσή του. Η άναρχη ανάπτυξη των υποδομών συνήθως έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις και συνεπάγεται την καταστροφή των χαρακτηριστικών που κάνουν έναν προορισμό ελκυστικό. Υποδομές χαμηλών ποιοτικών χαρακτηριστικών προσελκύουν φθινό τουρισμό, ενώ συνεπάγονται χαμηλή κερδοφορία των επιχειρήσεων και δυσκολία πραγματοποίησης επενδύσεων, που με τη σειρά της οδηγεί σε αδυναμία ποιοτικής αναβάθμισης ή έστω διατήρησης του ποιοτικού επιπέδου. Με την κατάλληλη πολιτική, η είσοδος σε αυτό τον φαύλο κύκλο μπορεί να αποφευχθεί με τη δημιουργία ποιοτικών υποδομών και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος με εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ώστε πιθανή κάμψη των ρυθμών αύξησης των αφίξεων να μην συνδυαστεί με μείωση των εσόδων.

Η Ελλάδα είναι πλέον ένας ώριμος τουριστικός προορισμός. Η τουριστική της ανάπτυξη στηρίχθηκε στην προσφορά του κλασσικού τουριστικού προϊόντος, ήλιος και θάλασσα, και

ουσιαστικά δεν έχει διαφοροποιηθεί. Εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις παραδοσιακές χώρες προέλευσης της Βορειοδυτικής Ευρώπης και αδυνατεί να αξιοποιήσει αποτελεσματικά νέες πηγές τουριστικής ζήτησης. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των υποδομών θεωρούνται χαμηλού επιπέδου από τους ίδιους τους παράγοντες του χώρου. Η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού για τις τουριστικές επενδύσεις και η έλλειψη μιας εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής για τον τουρισμό δυσχεραίνουν την υλοποίηση των απαραίτητων επενδύσεων για την βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υποδομών. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς με παρόμοια χαρακτηριστικά. Ο ανταγωνισμός δεν προέρχεται πλέον μόνο από παραδοσιακούς προορισμούς, όπως η Ισπανία, αλλά και από νέους αναδυόμενους προορισμούς, όπως η Τουρκία και από κάποιους οι οποίοι επανέρχονται δυναμικά στην παγκόσμια τουριστική αγορά, όπως η Κροατία. Πολιτικές εντάσεις, τρομοκρατικά χτυπήματα και πολεμικές συρράξεις ανακόπτουν την ανοδική πορεία ορισμένων από τους ανταγωνιστές, αλλά δεν αποτελούν παρά βραχυχρόνιες «ανάσες» για τον ελληνικό τουρισμό.

Η πρόκληση που αντιμετωπίζει η ελληνική τουριστική αγορά είναι η διατήρηση της ανταγωνιστικότητάς της. Η διεθνής εμπειρία έχει αναδείξει δύο διαφορετικές προσεγγίσεις για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με την πρώτη, η προσπάθεια διατήρησης υψηλών ρυθμών αύξησης της ζήτησης ή έστω διατήρησης του αριθμού των επισκεπτών σε υψηλά επίπεδα επικεντρώνεται στη προσφορά χαμηλών τιμών. Αυτή η επιλογή προσθέτει ένα επιπλέον στοιχείο στον φαύλο κύκλο που προκαλούν οι ποιοτικά ανεπαρκείς υποδομές, καθώς οι χαμηλές τιμές δυσκολεύουν την επίτευξη κερδοφορίας, την πραγματοποίηση επενδύσεων και την βελτίωση ή έστω διατήρηση του ποιοτικού επιπέδου των προσφερόμενων υπηρεσιών. Αν και ένας προορισμός οφείλει να διατηρεί την ανταγωνιστικότητά του στις τιμές, αυτή δεν είναι από μόνη της ικανή συνθήκη για τη διατήρηση ή τη βελτίωση της θέσης του. Άλλωστε, οι σχετικοί δείκτες για την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών προορισμών ως προς το κόστος, αποδεικνύουν τη δυσκολία της ελληνικής τουριστικής αγοράς να ακολουθήσει έναν πόλεμο τιμών. Η ελληνική τουριστική αγορά υστερεί συγκριτικά με όλους τους ανερχόμενους μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς στη σχετική κατάταξη. Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση, η ανταγωνιστικότητα βελτιώνεται όταν η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αυξάνεται περισσότερο από το κόστος (value for money). Η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών παίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

Η ποιότητα άλλωστε είναι αυτή που μπορεί να διατηρήσει υψηλά επίπεδα ζήτησης για έναν προορισμό παρά τον εντεινόμενο ανταγωνισμό, όπως αποδεικνύει η περίπτωση των Βαlearίδων Νήσων. Η ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι πλέον επιτακτική ανάγκη και αποτελεί μόνιμη επιδίωξη, των τελευταίων τουλάχιστον 20 ετών, όλων όσων εμπλέκονται με τον τουρισμό στην Ελλάδα.

Η ποιοτική αναβάθμιση των υποδομών αφορά κατά κύριο λόγο τον τομέα των μεταφορών και το ξενοδοχειακό δυναμικό. Ο τουρισμός αποτελεί μέρος μόνο των παραγόντων που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των απαραίτητων επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών. Αντίθετα το ξενοδοχειακό δυναμικό αποτελεί προτεραιότητα όσον αφορά την ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών.

Η διαφοροποίηση του προϊόντος μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός, την ανάπτυξη μορφών τουρισμού γνωστών σε άλλες τουριστικές αγορές, νέων για την Ελλάδα, όπως ο τουρισμός πόλεων (city break), εκμεταλλεζόμενοι και την επιτυχία της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων 2004. Χαρακτηριστικό της αδυναμίας εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων είναι η ανεπαρκής αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας.

Διεθνής τουριστικές δαπάνες 1985-1989						
(Εκατ. ECU)	Μεταβολή % 1985-1989	1985	1986	1987	1988	1989
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	42,4	2.725	2.948	3.372	3.910	3.380
Δανία	42	1.873	2.162	2.482	2.614	2.659
Ο.Δ. Γερμανία	27,8	7.132	18.598	20.439	21.196	21.905
Ελλάδα	51	489	504	440	620	741
Ισπανία	108	1.343	1.544	1.682	2.306	2.795
Γαλλία	50,4	6.058	6.637	7.479	8.222	9.116
Ιρλανδία	57,3	570	699	706	812	897
Ιταλία	147	2.499	2.814	3.937	5.125	6.160
Ολλανδία	29	4.541	5.001	5.521	5.703	5.859
Πορτογαλία	61	312	336	365	454	503
Ην. Βασίλειο	64,2	8.466	9.124	10.326	12.383	13.892
ΕΟΚ	48	46.010	50.367	56.750	63.345	68.407
ΗΠΑ	-4	32.305	26.365	25.349	27.261	31.160
Ιαπωνία	150,7	6.309	7.345	9.285	15.817	-

Πηγή: Eurostat, 1990

Διεθνής τουριστικές εισπράξεις 1985-1989						
(Εκατ. ECU)	Μεταβολή % 1985- 1989	1985	1986	1987	1988	1989
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	25,8	2.211	2.317	2.586	2.911	2.782
Δανία	16	1.763	1.795	1.926	2.051	2.090
Ο.Δ. Γερμανία	23,4	6.367	6.464	6.696	7.153	7.865
Ελλάδα	-5,5	1.898	1.871	1.902	2.030	1.794
Ισπανία	35,5	10.835	12.304	12.810	14.642	14.704
Γαλλία	39,8	10.557	9.902	10.421	11.667	14.765
Ιρλανδία	37	706	652	704	845	967
Ιταλία	-1,8	11.104	10.056	10.565	10.498	10.911
Ολλανδία	24,2	2.208	2.274	2.314	2.441	2.743
Πορτογαλία	54,3	1.511	1.564	1.864	2.054	2.332
Ην. Βασίλειο	8,9	9.465	8.330	8.877	9.321	10.289
ΕΟΚ	21,7	58.626	57.531	60.655	65.433	71.242
ΗΠΑ	31,2	23.661	20.815	20.382	24.794	30.788
Ιαπωνία	59,3	1.495	1.474	1.864	2.382	-

Πηγή: Eurostat, 1990

Η σπουδαιότητα του τουρισμού για την παγκόσμια & ελληνική οικονομία

Ο τουρισμός έχει εξελιχθεί παγκοσμίως σε μία από τις σημαντικότερες βιομηχανίες, αποτελώντας σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης και πηγή απασχόλησης. Η σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία είναι μεγαλύτερη από ότι για το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας. Η εντεινόμενη παγκοσμιοποίηση δεν έχει αυξήσει δραματικά μόνο τις διασυνοριακές κινήσεις αγαθών και κεφαλαίων, αλλά και τις μετακινήσεις ανθρώπων, είτε αυτοί ταξιδεύουν για λόγους επαγγελματικούς είτε αναψυχής .

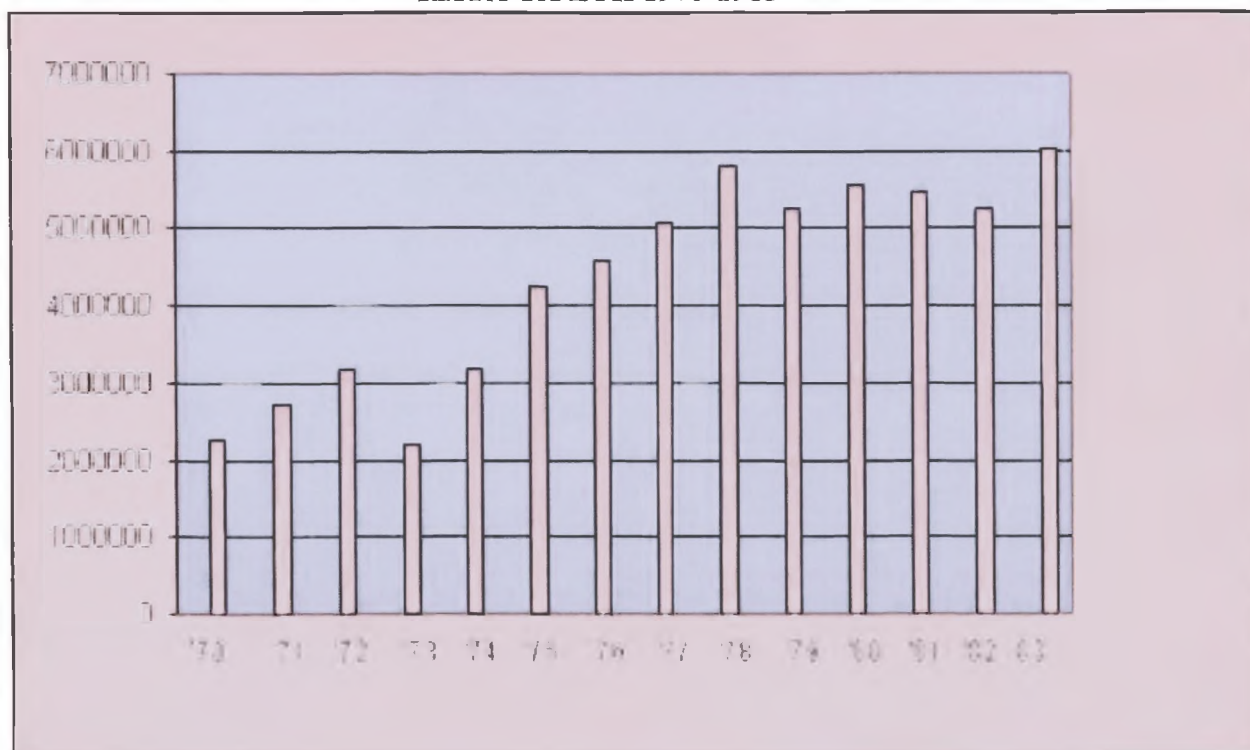
Το 1961 η Ελλάδα διαθέτει 11.873 καταλύματα με 30.834 δωμάτια και 57.022 κλίνες. Αντίστοιχα οι ξένοι τουρίστες, όπου πλειοψηφούν οι Ευρωπαίοι (51,9%) καταγράφουν 494.191 αφίξεις. Το τουριστικό συνάλλαγμα που εισπράττεται στην Ελλάδα ανέρχεται στα 62,5 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ.

Το 1971 οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών έχουν υπερτετραπλασιαστεί (2257994) καταγράφοντας υψηλούς ρυθμούς αύξησης μετά από την κρίση, που προκλήθηκε με την επιβολή της Δικτατορίας το 1967, ενώ οι εισπράξεις φθάνουν στα 300 εκατομμύρια δολάρια. Τα τουριστικά καταλύματα σημειώνουν αύξηση που υπερβαίνει το 30% και ο αριθμός των κλινών φθάνει τις 134.706. Η μεγάλη αύξηση αφορά στις χαμηλές κατηγορίες, συνοδεύεται μάλιστα από μεγάλη γεωγραφική διασπορά στην εγκατάσταση. Ως προς τη σύνθεση της προέλευσης των τουριστών σημειώνεται μία σημαντική διαφοροποίηση με τον μεγάλο περιορισμό των Αμερικανών (από 18,8% σε 2,4%).

Με την αρχή της δεκαετίας του ογδόντα σημειώνεται μία επιβράδυνση των προηγούμενων ρυθμών. Ήδη όμως οι αλλοδαποί τουρίστες είναι διπλάσιοι του 1971 (5.577.109), ενώ οι εισπράξεις φθάνουν στα 1881 εκατομμύρια δολάρια. Αντίστοιχα το ξενοδοχειακό δυναμικό διπλασιάζεται επίσης φθάνοντας στις 4.104 μονάδες με 285.991 κλίνες. Για πρώτη φορά επωφελούνται οι υψηλές κατηγορίες ξενοδοχειακών καταλυμάτων με αποτέλεσμα μία ποιοτική βελτίωση της υποδομής του τουριστικού προϊόντος της χώρας.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1970-1983

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΟΤ, 1990

Το 1991 οι αφίξεις των αλλοδαπών φθάνουν τα 8.271.258 και οι εισπράξεις αντίστοιχα σε 2.566 εκατ.δολάρια. Παρατηρείται όμως σχετική στασιμότητα στις διανυκτερεύσεις έναντι του 1981 (41.468 έναντι των 41.032 εκατομμυρίων), γεγονός από το οποίο προκύπτει ότι μειώνεται η παραμονή των αλλοδαπών τουριστών.

Αντίστοιχα τα τουριστικά καταλύματα φθάνουν στα 6.991 με 459.297 κλίνες (αύξηση 64,25%) με στασιμότητα αν όχι μείωση των υψηλών κατηγοριών. Επομένως η πληρότητα των ξενοδοχειακών μονάδων χαρακτηρίζεται από κάμψη. Παράλληλα καταγράφεται η διάδοση του φαινομένου της παραξενοδοχίας. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς πρόσφατης έρευνας του ΚΕΠΕ υπολογίζονται για το 1990 700.000 αδήλωτες κλίνες. Το φαινόμενο συνοδεύεται από συναφείς αδήλωτες και παράνομες δραστηριότητες, όπως η εμπορία τουριστικών ειδών, υπηρεσίες-μεταφορών, αναψυχή-εστίαση κ.α, με αποτέλεσμα σύμφωνα με την προαναφερόμενη έρευνα, η παραοικονομία, που συνοδεύει τον κλάδο να υπερβαίνει το 60%.

Από την άνθηση της παραξενοδοχίας επηρεάζεται τέλος αρνητικά η πληρότητα των ξενοδοχειακών μονάδων και η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών.

Το 2005 οι διεθνείς αφίξεις έφτασαν τον αριθμό ρεκόρ των 681,5 εκ. έπειτα από μία συνεχή άνοδο 21 ετών, με εξαίρεση το 2001 (τρομοκρατικές επιθέσεις 11/9) και το 1998 (Ασιατική κρίση του 1997 και Ρωσική κρίση). Ειδικότερα, από το 1950 ως και το 1990 η αύξηση των αφίξεων ήταν εντυπωσιακά μεγάλη. Τα οφέλη για την παγκόσμια οικονομία από τον τουρισμό ήταν και εξακολουθούν να είναι σημαντικά. Είναι όμως δύσκολο να εκτιμηθούν ποσοτικά λόγω έλλειψης στοιχείων. Ο UNWTO και ο ΟΟΣΑ έχουν αναπτύξει τη μεθοδολογία για τη δημιουργία ενός συστήματος Εθνικών Δορυφόρων Λογαριασμών για τον Τουρισμό (Tourism Satellite Accounts). Η μεθοδολογία αυτή παρέχει μια εκτίμηση τόσο των πρωτογενών, όσο και των δευτερογενών επιδράσεων του εξωτερικού και του εσωτερικού τουρισμού στην οικονομία. Τα στοιχεία για τις τουριστικές εισπράξεις από τον εισερχόμενο τουρισμό, που αποτελούν ένα κλάσμα των συνολικού οφέλους της οικονομίας, όπως αυτά δίνονται από τα Ισοζύγια Διεθνών Συναλλαγών κάθε χώρας. Οι τουριστικές εισπράξεις ανέρχονται στο 1,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2005.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του World Tourism & Travel Council (WTTC), το 2006 η τουριστική οικονομία παρήγαγε το 10,3% του παγκόσμιου ΑΕΠ απασχολούσε 234,3 εκ. εργαζομένους (8,7% της συνολικής απασχόλησης). Τα αντίστοιχα νούμερα για την Ελλάδα είναι 15,1% του ΑΕΠ και 699.000 θέσεις εργασίας (15,9% της συνολικής απασχόλησης). Η σχετική σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία είναι μεγαλύτερη. Η Ελλάδα από τη δεκαετία του 1980 έχει μετατραπεί σε έναν από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως. Οι αφίξεις αλλοδαπών σημείωσαν αλματώδη αύξηση τις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Οι εισπράξεις από τον εισερχόμενο τουρισμό αυξήθηκαν τα τελευταία 4 χρόνια σε τρέχουσες και πραγματικές (αποπληθωρισμένες) τιμές. Όμως, ως ποσοστό του ΑΕΠ έχουν μείνει σταθερές και έχουν μειωθεί στο 6,1% του ΑΕΠ το 2005 από το 7,9% του ΑΕΠ το 2000. Χαρακτηριστικό της σπουδαιότητας των τουριστικών εισπράξεων για την ελληνική οικονομία είναι ότι η Ελλάδα πλήρωσε για εισαγωγές πετρελαίου το 2005 το 4,9% του ΑΕΠ ενώ οι εισπράξεις από τις τουριστικές υπηρεσίες έφτασαν το 6,1% ή 11 δισεκατ.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος (προσφορά) και των ξένων τουριστών στην Ελλάδα (ζήτηση) δεν έχουν μεταβληθεί ουσιαστικά τα τελευταία 20 χρόνια:

Η εποχικότητα της ζήτησης παραμένει έντονη, με το 50% των τουριστών να έρχεται στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, ενώ την περίοδο Μάιο – Σεπτέμβριο έρχεται στη

χώρα περίπου το 70% των τουριστών. Η Ελλάδα παραμένει πάντοτε προορισμός καλοκαιρινών διακοπών.

Η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών έρχονται στην Ελλάδα για τον ήλιο και τη θάλασσα. Μορφές τουρισμού όπως ο συνεδριακός ή ο αγροτουρισμός δεν έχουν σημαντικά μερίδια αγοράς, εντείνοντας το πρόβλημα της εποχικότητας.

Το κυριότερο μέσο ταξιδιού παραμένει το αεροπλάνο. Πάνω από 80% των τουριστών φτάνει στην Ελλάδα αεροπορικά, οδικώς περίπου το 14% και δια θαλάσσης το 4,5%.

Οι σημαντικότερες χώρες προέλευσης παραμένουν οι ίδιες τα τελευταία χρόνια, κατά σειρά το Ηνωμένο Βασίλειο (το 21,2% του εισερχόμενου τουρισμού το 2005), η Γερμανία (17,5%), η Ιταλία (8,8%), η Γαλλία (5,3%), η Ολλανδία (5,2%) και οι Σκανδιναβικές χώρες (7,5%). Τα μερίδια χωρών, όπως οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία παραμένουν εξαιρετικά χαμηλά, ενώ χώρες προέλευσης από την πρώην ΕΣΣΔ παραμένουν ουσιαστικά αναξιοποίητες. Αντίθετα, στην Τουρκία οι χώρες της πρώην ΕΣΣΔ αποτελούν την δεύτερη μεγαλύτερη πηγή προέλευσης των αφίξεων.

Η προσφορά είναι γεωγραφικά συγκεντρωμένη σε Κρήτη (21% των κλινών), Δωδεκάνησα (17%), Ιόνια Νησιά (12%), Αττική (9%), Χαλκιδική (6,5%) και Κυκλάδες (6%).

Το επενδυτικό περιβάλλον είναι κάθε άλλο παρά ιδανικό, όπως φαίνεται και από τους σχετικούς δείκτες των μελετών ανταγωνιστικότητας, σύμφωνα με τους οποίους η Ελλάδα βρίσκεται πάντα στις χαμηλότερες θέσεις της κατάταξης.

Οι τουριστικές αγορές στις χώρες προέλευσης κυριαρχούνται από λίγες μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες – τουριστικούς πράκτορες (Tour Operators, T.O.), οι οποίοι πλέον έχουν επεκταθεί και στους τομείς των μεταφορών και της διαμονής.

Η ολιγοπωλιακή δύναμη των εταιρειών αυτών, ενισχύθηκε σημαντικά και από τις συνεχείς εξαγορές και συγχωνεύσεις στον κλάδο τα τελευταία χρόνια. Η εξάρτηση του ελληνικού τουρισμού από τον μαζικό τουρισμό, που οι T.O. ελέγχουν, κάνουν τις σχέσεις των ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων με αυτές κρίσιμο σημείο προς διερεύνηση. Εκμεταλλευόμενοι τη μεγάλη διαπραγματευτική τους δύναμη, οι T.O. πιέζουν για μειώσεις τιμών αλλά και για περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες, δυσκολεύοντας έτσι την επικερδή λειτουργία των ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων.

Τέλος, όπως και σε όλους σχεδόν τους τομείς της ελληνικής οικονομίας, υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών. Η ελληνική τουριστική αγορά θεωρείται πλέον ένας ώριμος τουριστικός προορισμός. Ένας δείκτης¹² που χρησιμοποιείται ευρέως για τον ορισμό ενός προορισμού ως ώριμου είναι ο πληθυσμός του προορισμού προς τις διεθνείς

αφίξεις. Όσο ο δείκτης αυτός μειώνεται προς τη μονάδα τόσο πιο ώριμος μπορεί να χαρακτηριστεί ένας προορισμός. Η Ελλάδα¹³ όπως φαίνεται στον Πίνακα ανήκει σαφώς στους ώριμους τουριστικούς προορισμούς.

ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΡΤ/ΛΙΑ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
1999	0,95	9,62	1,2	1,58	0,86	0,87	13,76
2005	0,86	3,39	0,52	1,49	0,75	0,87	8,45

Πηγή: World Bank, ΕΣΥΕ, ΕΟΤ, ΙΤΕΠ, 2005

Η Ελλάδα δεν ανταγωνίζεται πλέον μόνο προορισμούς, όπως η Ιταλία και η Ισπανία. Τα τελευταία χρόνια νέοι τουριστικοί προορισμοί, όπως η Τουρκία και η Κροατία, προσφέρουν πλέον το ίδιο προϊόν με την Ελλάδα (ήλιος και θάλασσα), διεκδικώντας κατά κύριο λόγο μερίδιο από τις ίδιες τουριστικές αγορές που απευθύνεται και το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Απευθύνονται κυρίως σε τουρίστες από τις χώρες της Β.Α. Ευρώπης και προσπαθούν να προσελκύσουν μαζικό τουρισμό. Κύριο ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα είναι το χαμηλό κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η πορεία χωρών, όπως η Τουρκία, με την μεγάλη ανάπτυξη τουριστικών υποδομών τα τελευταία 10 χρόνια, είναι σε κάποια σημεία παρόμοια με αυτή της Ελλάδας τη δεκαετία του 1980. Το διάστημα 1999 – 2005 οι αφίξεις στην Τουρκία αυξάνονται κατά μέσο όρο 29,5% ετησίως. Με αυτούς τους ρυθμούς αύξησης των αφίξεων και με τους σημερινούς ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης, ο δείκτης το 2010 αναμένεται να μειωθεί στο 1,44. Αν ληφθεί υπόψη ότι η τουριστική ανάπτυξη επικεντρώνεται στη Δυτική Τουρκία, η τιμή του δείκτη δεν χρειάζεται καν να προσεγγίσει το 1 για να χαρακτηριστεί ώριμη η τουρκική τουριστική αγορά.

Η είσοδος της Τουρκίας και των υπόλοιπων αγορών στους ώριμους προορισμούς είναι ένα κρίσιμο σημείο για την πορεία του ελληνικού τουρισμού. Το πώς θα αντιδράσει η τουρκική αγορά στην αναπόφευκτη μείωση των ρυθμών αύξησης της ζήτησης είναι ένα κρίσιμο ερώτημα. Μία αντίδραση όπως αυτή της ελληνικής αγοράς τη δεκαετία του 80 με μείωση

τιμών προκειμένου να διατηρηθούν οι ρυθμοί αυτοί, ενδέχεται να μειώσει τις επενδύσεις και την ποιότητα των υπηρεσιών επιτυγχάνοντας την είσοδο σε έναν γνωστό στην ελληνική τουριστική αγορά φαύλο κύκλο. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν οφείλει να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό προσφέροντας ποιοτικότερες υπηρεσίες υψηλότερης αξίας, ώστε να μην επηρεαστεί από ένα

πιθανό πόλεμο τιμών, καθώς θα απευθύνεται πλέον σε ανώτερο εισοδηματικά κομμάτι της αγοράς, το οποίο θα αναζητά ποιότητα και δεν θα επηρεάζεται τόσο από τις μεταβολές στις τιμές. Το επίπεδο τιμών των τουριστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα σε σχέση με τους ανταγωνιστές της είναι ιδιαίτερα κρίσιμο. Στον Πίνακα 3.2 η Ελλάδα συγκρίνεται με τους κυριότερους ανταγωνιστικούς μεσογειακούς προορισμούς, με βάση ένα δείκτη ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές των τουριστικών υπηρεσιών, που δημοσιεύει ο WTTC. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 8η θέση, πίσω από όλους τους αναδυόμενους μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς. Συνεπώς, δεν μπορεί να ανταγωνιστεί με βάση το κόστος, παρά μόνο με βάση την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Η πτώση στο μερίδιο αγοράς τα τελευταία χρόνια, όσον αφορά τις αφίξεις, όπως και στον απόλυτο αριθμό επισκεπτών μέχρι πέρυσι αποδίδεται εν μέρει στον ανταγωνισμό από χώρες με χαμηλότερες τιμές και παρόμοια ποιότητα τουριστικού προϊόντος.

Από το 1996 μέχρι το 2001 τόσο ο συνολικός αριθμός αφίξεων όσο και το μερίδιο της ελληνικής τουριστικής αγοράς (ως % του συνόλου των παγκόσμιων αφίξεων) αυξάνεται συνεχώς. Από το 2001 παρουσιάζεται μια στασιμότητα στο συνολικό αριθμό αφίξεων και μια πτώση στο μερίδιο αγοράς. Η αύξηση στον αριθμό αφίξεων που σημειώθηκε το 2005 επανέφερε την Ελλάδα στα επίπεδα του 2001, αλλά ταυτόχρονα τα τελευταία δύο χρόνια το μερίδιο της ελληνικής αγοράς μειώθηκε.

Έσοδα ξενοδοχειακών επιχειρήσεων από τον εισερχόμενο τουρισμό

Τα έσοδα ανά ξενοδοχειακή μονάδα, όσο ατελή προσέγγιση του εισοδήματός τους και αν είναι, προκαλούν προβληματισμό για τη δυνατότητα πραγματοποίησης των απαραίτητων επενδύσεων εκσυγχρονισμού και ποιοτικής αναβάθμισής τους.

Η υπάρχουσα δομή του ελληνικού ξενοδοχειακού δυναμικού αποφέρει χαμηλότερα έσοδα ανά ξενοδοχειακή μονάδα σε σχέση με τον ανταγωνισμό. Ο σχετικός δείκτης είναι ενδεικτικός για τη συγκριτική θέση των ελληνικών ξενοδοχειακών μονάδων με αυτές των ανταγωνιστών,

και όχι προσέγγιση του εισοδήματός τους, καθώς οι εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες δεν προέρχονται όλες μόνο από ξενοδοχειακές μονάδες αλλά και από μια πληθώρα άλλων τουριστικών επιχειρήσεων.

Επίσης, δεν υπολογίζονται εδώ ενοικιαζόμενα δωμάτια και άλλου είδους καταλύματα, όπως κάμπινγκ. Η αύξηση που καταγράφεται σχετίζεται με την αύξηση των κλινών της κατηγορίας 5 και 4 αστέρων. Η εικόνα, όμως σε σχέση με τον ανταγωνισμό, είναι αντίθετη από ότι στις εισπράξεις ανά επισκέπτη. Η Ελλάδα υστερεί έναντι του ανταγωνισμού – με εξαίρεση την Ιταλία. Το μικρότερο μέγεθος των ελληνικών ξενοδοχειακών μονάδων σίγουρα παίζει ρόλο. Όμως, δεν αποτελεί επαρκή εξήγηση, καθώς τα έσοδα ανά κλίνη υστερούν επίσης έναντι του ανταγωνισμού. Άλλωστε μικρότερες μονάδες δεν σημαίνει απαραίτητα μικρότερα έσοδα, καθώς ενδέχεται οι μονάδες αυτές να είναι υψηλής ποιότητας καταλύματα με υψηλές τιμές. Το μέγεθος μιας μονάδας επηρεάζει περισσότερο την κερδοφορία της λόγω υψηλότερων λειτουργικών εξόδων. Όμως, απαιτούνται, περισσότερα στοιχεία για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ μεγέθους και κερδοφορίας μιας ελληνικής ξενοδοχειακής μονάδας.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ / ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΜΟΝΑΔΑ

ΧΙΛ. ΕΥΡΩ	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΡΤ/ΛΙΑ
1999	1.017	2.560	3.385	798	1.879	2.786
2000	1.203	4.533	4.074	893	2.091	3.202
2001	1.258	5.626	5.366	862	2.242	3.439
2002	1.203	5.925	5.115	852	2.506	3.187
2003	1.093	5.211	6.775	826	2.156	3.166
2004	1.163		6.047	855	2.090	3.205
2005	1.222		6.103			

Πηγή: Eurostat, ΕΣΥΕ, Τράπεζα Ελλάδας, 2005

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ / ΚΛΙΝΗ

ΕΥΡΩ	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΡΤ/ΛΙΑ
1999	14.087	15.288	12.075	14.723	23.472	22.766
2000	16.874	25.426	14.970	16.059	25.884	25.650
2001	17.346	30.477	19.834	15.229	27.527	26.783
2002	16.414	31.770	21.444	14.751	30.081	25.215
2003	14.722	27.744	29.123	14.043	25.394	24.915
2004	15.482		28.557	14.336	24.066	24.663
2005	16.183		30.444			

Πηγή: Eurostat, ΕΣΥΕ, Τράπεζα Ελλάδας, 2005

Βασικότερη αιτία για αυτή την υστέρηση στα έσοδα είναι η υποαπασχόληση των ελληνικών ξενοδοχειακών μονάδων, γνώρισμα άρρηκτα συνδεδεμένο με την έντονη εποχικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και την υπερπροσφορά κλινών που περιγράψαμε παραπάνω. Αυτή η υστέρηση στα έσοδα επηρεάζει με τη σειρά της τη δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Σε τι βαθμό όμως, αποτελεί ένα κρίσιμο ερώτημα για το μέλλον του ελληνικού τουρισμού. Η ανάγκη για βελτίωση της ποιότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, όπως τονίστηκε σε προηγούμενη ενότητα, γίνεται όλο και πιο επιτακτική. Η βελτίωση της ποιότητας του ξενοδοχειακού δυναμικού απαιτεί την πραγματοποίηση επενδύσεων, είτε για την αναβάθμιση υπάρχοντων μονάδων, είτε για τη δημιουργία νέων σύγχρονων εγκαταστάσεων με νέες ανέσεις και παροχές, όπως π.χ. γήπεδα του γκολφ. Η εξασφάλιση των απαραίτητων κεφαλαίων, η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και η διασφάλιση ενός ευνοϊκού επενδυτικού περιβάλλοντος είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση των τόσο απαραίτητων επενδύσεων.

1.5 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Το 2005 μπορεί να χαρακτηριστεί, χωρίς καμιά υπερβολή, αφετηρία για μια νέα ανοδική και κερδοφόρα πορεία για τον τουρισμό και τη γενικότερη οικονομική ανάπτυξη. Είναι το πρώτο έτος κατά το οποίο υπήρξε αναστροφή των πωτικών τάσεων, μετά πενταετία αρνητικών επιδόσεων σε φυσικές ροές και συναλλάγμα. Το 2004, ως ολυμπιακό έτος, ήταν ασφαλώς ένα καλό τουριστικό έτος σε όρους συναλλάγματος, ενώ κατά τα λοιπά δεν διέφερε σε τίποτα από τα

προηγούμενα πιο πρόσφατα έτη. Η αύξηση του συναλλάγματος οφείλεται σε γεγονός μη επαναλαμβανόμενο και, επομένως, το 2004 δεν μπορεί να χαρακτηριστεί περίοδος που σηματοδότησε αλλαγή πορείας. Αυτό έγινε το 2005, με την πρωτοφανή κινητοποίηση της πολιτικής ηγεσίας του τουρισμού με διαφήμιση και άλλα συναφή μέσα προβολής της χώρας.

Αναγνωρίζεται, γενικώς, ότι η παρουσία της χώρας στις καθιερωμένες ετήσιες εκθέσεις τουρισμού της Ευρώπης υπήρξε πρωτόγνωρη και έτυχε αναγνωρίσεως και επιβραβεύσεως από τις σχετικές τουριστικές αρχές. Η αναφορά αυτή δεν πρέπει να θεωρηθεί υπονοούσα ότι η διαφήμιση και προβολή, όταν λαμβάνεται στο ενδεδειγμένο ποσοτικά μέγεθος, με την αρμόζουσα ποιότητα και χρονική και περιφερειακή κατανομή, είναι από μόνη της ικανή να συντηρήσει ικανοποιητικό τουριστικό ρυθμό αναπτύξεως σε μέσο μακροχρόνιο ορίζοντα. Αυτό που επισημαίνεται και εμπειρικά υποστηρίζεται από στατιστικά ευρήματα είναι ότι η απουσία ή η ανεπαρκής ποσότητα και ποιότητα του παράγοντα αυτού είναι ικανή να προκαλέσει αυτονόμως αρνητικές εξελίξεις στον τουρισμό.

Η καθίζηση του αλλοδαπού τουρισμού στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2000-2004 ασφαλώς δεν προήλθε αποκλειστικώς από την απουσία της Ελλάδας στα τουριστικά δρώμενα ανά τον κόσμο (εκθέσεις, εκδηλώσεις διάφορες κ.τ.λ.). Σημαντικός υπήρξε και ο αρνητικός ρόλος της καθιζήσεως της ολικής ποιότητας του τουριστικού προϊόντος, προερχόμενης κατά βάση από την περαιτέρω υποβάθμιση του εξωξενοδοχειακού τουριστικού περιβάλλοντος, αλλά και από την αδράνεια της πολιτείας απέναντι στο μέγα ζήτημα της ανάγκης αναβαθμίσεως του μέσου όρου των παρεχομένων ξενοδοχειακών υπηρεσιών. Υπενθυμίζεται ότι άνω των 2/3 του ξενοδοχειακού δυναμικού, λόγω μεγέθους και κατηγορίας, δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις της διεθνούς ζήτησεως.

Με άλλα λόγια, υπήρξε σύγκλιση πολλών παραγόντων προς κατεύθυνση μειώσεως της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η βαθμιαίως συντελεσθείσα, σε συγκριτικούς προς τις άμεσα ανταγωνίστριες χώρες όρους, υποχώρηση της ολικής ποιότητας του τουριστικού προϊόντος, στοίχισε στην Ελλάδα απώλεια πολλών δισ. ευρώ, αλλά και θα εξακολουθήσει να στοιχίζει στο μέλλον, ακόμα και όταν η μελλοντική ανάπτυξη δεν υστερεί του μέσου όρου των χωρών της ΝΑ Ευρώπης και της Μεσογείου. Κατά συντηρητικό υπολογισμό, η απώλεια τουριστικών συναλλαγματικών εισροών κατά την περίοδο 2000-2004 υπερβαίνει αρκετά τα 2 δισ. ευρώ. Βεβαίως, με παραδοχή αυξήσεως μεγαλύτερη του μέσου όρου, που θα αποτελούσε εφικτό στόχο, η συναλλαγματική απώλεια γίνεται 3-4 δισ.

ευρώ. Όπως ήδη έχει υπογραμμισθεί, το 2005 οριοθετεί την έναρξη μιας περιόδου, μακράς πιθανώς, ανοδικής πορείας του αλλοδαπού τουρισμού στη χώρα μας.

Πρόσφατες Τάσεις

Μεταξύ 2000 και 2004 και κατά μέσον όρο, σε μεν φυσικούς όρους ο αριθμός των αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα παρέμεινε κατ' ουσία αμετάβλητος, αλλά με εμφανή μείωση του αριθμού διανυκτερεύσεων ανά άφιξη. Η μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων αντανακλάται ευκρινέστατα στο συναλλάγμα που εισέρρευσε, το οποίο από 10.061 εκατ. ευρώ το 2000 μειώθηκε σε 9.495 εκατ. ευρώ το 2003. Η μεγάλη αύξηση κατά το 2004 δεν συνδέεται με κάποιου είδους τάση, είναι αμιγώς συγκυριακή και οφείλεται στις υψηλές τιμές που απόλαυσε η τουριστική Αθήνα λόγω της Ολυμπιάδας.

Αναλυτικότερα, κατά το παρελθόν αυξήθηκαν οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών κατά περίπου 5% (ίσως ελαφρώς υψηλότερο), σε όρους, όμως, συναλλάγματος η επίδοση ήταν πολύ καλύτερη. Η αύξηση κατά 6,7% του συναλλάγματος που εισέρρευσε αποτελεί έκπληξη διότι υπολογίζεται με βάση ένα κατ' εξοχήν ευμενές συγκριτικό έτος, το ολυμπιακό, κατά το οποίο, με αρκετά μειωμένο σε όρους αφίξεων αλλοδαπό τουρισμό, πραγματοποιήθηκε αύξηση του τουριστικού συναλλάγματος κατά 9%. Ασφαλώς, η αύξηση αυτή οπωσδήποτε συνδέεται με τη σημαντική αναβάθμιση της περιοχής πρωτεύουσας λόγω Ολυμπιακών Αγώνων, ωστόσο, δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι όλες οι μείζονες τουριστικές περιοχές της χώρας, με εξαίρεση τα Ιόνια Νησιά, κινήθηκαν ανοδικά και, όπως θα εκτεθεί κατωτέρω, η τάση αυτή προβλέπεται να συνεχιστεί με πολύ ταχύτερο ρυθμό.

Ειδικότερα παρατηρείται συνεχής αυξητική πορεία του τουρισμού στην περιοχή της πρωτεύουσας, και μάλιστα με αυξανόμενο ρυθμό, εξέλιξη στην οποία μετέχει και η περιοχή της Θεσσαλονίκης, αν και με ηπιότερο ρυθμό. Οι περιοχές, στις οποίες παρατηρείται αθροιστικώς πτωτική τάση και στα δύο έτη είναι τα Ιόνια Νησιά και το Β. Αιγαίο. Ενδιάμεσα βρίσκονται οι νησιωτικές περιοχές, Δωδεκάνησος, Κυκλάδες και Κρήτη, στις οποίες η επίδοση το 2004 ήταν αρνητική, αλλά με επίτευξη το 2005 επιπέδων υψηλότερων του 2003, ενώ στη Δωδεκάνησο το επίπεδο των αφίξεων το 2005, αν και υψηλότερο του 2004, παραμένει, ωστόσο, χαμηλότερο του 2003. Όσον αφορά στο ρυθμό αύξησης των συνολικών αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα, τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν ακριβή εκτίμηση, λόγω και της αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει τα στοιχεία των αφίξεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Παρ' όλα αυτά, μπορεί να

εικάζει κανείς ότι ο ρυθμός αυξήσεως είναι αρκετά υψηλότερος του 4,4% που προκύπτει από τις αεροπορικές αφίξεις. Διότι οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών με τακτικές πτήσεις αυξάνουν συνεχώς το μερίδιο αυτών παγκοσμίως, για λόγους που συνδέονται με την τεχνολογική εξέλιξη στο θέμα της πληροφόρησης και της βραδείας προς το παρόν αλλά επιταχυνόμενης απεξαρτήσεως από τα γραφεία διακινήσεως τουριστών. Υπάρχουν ενδείξεις και πληροφορίες, οι οποίες συγκλίνουν στην άποψη ότι οι αφίξεις τόσο διά θαλάσσης όσο και οδικώς πραγματοποίησαν μεσοσταθμικώς ταχύτερη αύξηση.

Οι παράγοντες αυτοί οδηγούν σε εκτίμηση για ρυθμό αυξήσεως αλλοδαπών τουριστών υψηλότερο του 5%. Την εκτίμηση αυτή στηρίζει και η ταχύτερη σε σχέση με τις αφίξεις εισροή τουριστικού συναλλάγματος, εν όψει των ενδείξεων για μείωση, έστω και οριακά, του μέσου αριθμού διανυκτερεύσεων ανά άφιξη, αλλά και της αρκετά συγκρατημένης αυξήσεως των τιμών στα ξενοδοχεία, αν και επισημαίνεται από πολλούς ότι οι τιμές υπό την πίεση των πραγμάτων ωθήθηκαν σε μείωση μάλλον παρά σε αύξηση. Όπως, όμως, επισημάνθηκε και στην προηγούμενη έκθεση, η πολιτική ηγεσία του τουρισμού δεν εστίασε την προσοχή της αποκλειστικά στον μεγάλο ασθενή: τον αλλοδαπό τουρισμό. Η τουριστική πολιτική στη διαφημιστική της διάσταση περιέλαβε και τον εσωτερικό τουρισμό, με ένα πρωτοφανές για τα ελληνικά πράγματα τηλεοπτικό πρόγραμμα.

Αν και δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία, με βάση τα οποία να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα του εν λόγω προγράμματος, οι πληροφορίες από την ξενοδοχειακή κοινότητα είναι περισσότερο από θετικές. Το πρόγραμμα «Μένουμε Ελλάδα» κρίνεται ότι είχε μεγάλη επιτυχία. Φαίνεται ότι προκάλεσε ευρύτερη ευαισθητοποίηση και υπέθαλψε τουριστικό ενδιαφέρον με καθαρά εσωτερικό προσανατολισμό, αποτρέποντας ένα τμήμα δυνητικών τουριστών να αναζητήσει αναψυχή στο εξωτερικό. Από τις στήλες της εξαμηνιαίας εκθέσεως του ΙΤΕΠ, αλλά και από τις δημοσιευθείσες μονογραφίες, έχει τονιστεί ότι η τουριστική πελατεία του εξωτερικού έχει απόλυτη προτεραιότητα στην κλίμακα των στόχων της τουριστικής πολιτικής, διότι το από την πελατεία αυτή προερχόμενο όφελος αποτελεί καθαρή συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ, της απασχολήσεως, της εισροής συναλλάγματος, αλλά και στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, στην ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο.

Ο αλλοδαπός τουρισμός, επηρεάζει δραστηκώς την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Ο εσωτερικός τουρισμός δεν διαθέτει αυτή τη δυνατότητα, διότι οι επιδράσεις του μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με τις επιδράσεις του παιγνίου μηδενικού αθροίσματος. Οι τουρίστες του

εσωτερικού, αντί να πηγαίνουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους, προορίζονται σε άλλες περιοχές της χώρας. Αυτό για προφανείς λόγους συνεπάγεται δημιουργία πολύ μικρότερης συγκριτικά προστιθέμενης αξίας. Όταν, όμως, ο εσωτερικός τουρισμός υποκαθίσταται στον εξερχόμενο τουρισμό, το οικονομικό αποτέλεσμα εξισώνεται με εκείνο του αλλοδαπού τουρισμού διότι αυτό που τελικώς ενδιαφέρει αναπτυξιακά είναι το μέγεθος του εισρέοντος καθαρού τουριστικού συναλλάγματος.

Πάντως, η ευαισθητοποίηση των κατοίκων της χώρας, ο έντονος, ερεθισμός που προκαλεί το πρόγραμμα «Μένουμε Ελλάδα» έχει θετικό αναπτυξιακό αποτέλεσμα, διότι ικανοποιεί αρκετές διαστάσεις της οικονομικής πολιτικής. Όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό του πληθυσμού της χώρας που επιλέγει εσωτερικό τουρισμό, τόσο μεγαλύτερο θα είναι, κατ' αρχήν, το αναπτυξιακό αποτέλεσμα. Βεβαίως, δεν πρέπει να επικρατήσει ο συνήθης αθεμελίωτος ενθουσιασμός και η ουτοπική αντίληψη πολλών, οι οποίοι θεωρούν ότι με δραστηριότητες τύπου αγροτουρισμού και άλλων παρεμφερών ρεαλισμού θα εξασφαλίσουν ανάκαμψη και μακροπρόθεσμη ανοδική πορεία για τον τουρισμό. Ο εσωτερικός τουρισμός, ως δυναμική, αντιμετωπίζει συγκεκριμένους ποσοτικούς περιορισμούς, προσδιοριζόμενους από το μέγεθος του πληθυσμού και το επίπεδο διαβίωσης αυτού. Ο περιορισμός αυτός δεν ισχύει όσον αφορά στον αλλοδαπό τουρισμό. Εδώ η δυναμική ζήτηση είναι πρακτικώς άνευ ορίων.

Το ζήτημα του μέλλοντος

Η έννοια «ανταγωνιστικότητα» είναι σύνθετη. Εμπεριέχει όλα τα στοιχεία που προσδιορίζουν το κόστος παραγωγής, είτε αυτά αναφέρονται σε εσωτερικούς παράγοντες της επιχειρήσεως είτε σε γενικότερο περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργεί η παραγωγική μονάδα. Στους εσωτερικούς παράγοντες εντάσσονται συνήθως διαστάσεις συνδεδεμένες με την οργάνωση, την επιχειρηματική ικανότητα σε όλες αυτές τις εκφάνσεις, το πλέγμα των κινήτρων, την ποιότητα κ.τ.λ.

Αναφερόμενοι στη διεθνή ανταγωνιστικότητα, διότι για το τουριστικό προϊόν περί αυτού ακριβώς πρόκειται, η σύγκριση των πηγών γενέσεως του κόστους αποκτά ιδιαίτερη σημασία, διότι εντοπίζει τις εστίες τυχόντος προβλήματος και διευκολύνει την επίλυσή του. Ασφαλώς, στην έννοια της ανταγωνιστικότητας εντάσσονται και ζητήματα, όπως είναι π.χ. η επιλογή του παραγόμενου προϊόντος. Προϊόντα με επουσιώδους μεγέθους διεθνή ζήτηση προσδίδουν στην οικονομία που τα παράγει το χαρακτήρα της μη ανταγωνιστικής. Στην περίπτωση της

τουριστικής οικονομίας, όπου εστιάζεται το ενδιαφέρον του παρόντος σημειώματος, η επιλογή του είδους του τουριστικού προϊόντος είναι μείζονος σημασίας, διότι αυτή πρέπει να ανταποκρίνεται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο στη ζήτηση αφ' ενός όπως αυτή εξελίσσεται και μεταβάλλεται και αφ' ετέρου στα διεθνή συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας. Συναφές παράδειγμα είναι η δημιουργία γηπέδων γκολφ, επειδή υπάρχει μεγάλη και αυξανόμενη διεθνής ζήτηση.

Το γενικότερο περιβάλλον εντός του οποίου αναπτύσσεται η επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως αυτό διαμορφώνεται από το πλέγμα των υφισταμένων θεσμών, φορολογικό σύστημα, αγορά εργασίας, γραφειοκρατία, και του επιπέδου των εξωτερικών οικονομιών που απολαμβάνουν οι επιχειρούντες, αποτελεί μείζονος σημασίας παράγοντα προσδιορισμού της διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Σε συγκριτικό πάντοτε επίπεδο, σε μια οικονομία με υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση κόστους παραγωγής αλλά και κεκτημένου εισοδήματος (μισθού, κέρδους), μιας ανολοκλήρωτης αγορά εργασίας, συνεπαγόμενη υψηλότερο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, ακατάλληλο από απόψεως δεξιοτήτων και κατάρτισεως εργατικό δυναμικό κ.τ.λ., αυξημένη δυσχέρεια εισόδου στο επιχειρηματικό γίγνεσθαι, προσ αυξάνουν το κόστος παραγωγής σε βαθμό που η τιμή πωλήσεως, η οποία απαιτείται για να δικαιολογεί οικονομικά την παραγωγή, να καθιστά αδύνατη τη διάθεση του προϊόντος στη διεθνή αγορά.

Σκοπός μας δεν είναι να εισέλθουμε στα άδυτα του πολυδιάστατου προβλήματος της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του ελληνικού προϊόντος. Θα περιορίσουμε την προσοχή μας βασικώς στο ρόλο της φορολογίας ως παράγοντος μειωτικού της ανταγωνιστικότητας. Δηλαδή σε ένα τμήμα του θεσμικού περιβάλλοντος, το οποίο είναι επιδεκτικό χειρισμών βελτιώσεως σε βραχύ χρονικό διάστημα της ανταγωνιστικότητας, αλλά και της αποδοτικότητας των επενδυόμενων στον ξενοδοχειακό κλάδο κεφαλαίων. Όπως έχει αποδειχθεί σε σειρά μελετών του ΙΤΕΠ, η διατήρηση του τουριστικού τομέα σε δυναμική πορεία είναι κρίσιμης σημασίας για το μέλλον της οικονομικής αναπτύξεως της χώρας. Το συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η χώρα στον τουρισμό δεν αμφισβητείται ούτε κλονίζεται η άποψη αυτή από φαινόμενα οπισθοδρομήσεως που προκαλούνται από αδράνεια, αλλά και αναλγησία, πολλών δημοσίων αρχών και ιδιωτών. Το φυσικό συγκριτικό πλεονέκτημα πάντοτε θα είναι ικανό να προσελκύει επισκέπτες το ζητούμενο είναι με δράσεις και ενέργειες σε μικρό-επίπεδο αλλά και σε μακρο-επίπεδο να επιτυγχάνουμε τουλάχιστον διατήρηση του μεριδίου μας σε μια διευρυνόμενη αγορά, αναβαθμίζοντας και εμπλουτίζοντας τα ανθρωπογενή στοιχεία του τουριστικού προϊόντος σε ποιότητα και κερδοφόρες τιμές. Η διατήρηση ζωντανού του μοναδικού, ίσως, φυσικού και

ιστορικό-πολιτισμικού συγκριτικού πλεονεκτήματος που διαθέτουμε, συνιστά ύψιστο χρέος και δικαιολογεί απολύτως την ανάγκη βαθμιαίας απαλοιφής των εξωγενών κοστογόνων παρεμβάσεων που μειώνουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα παραγωγής του τουριστικού προϊόντος. Ενδεικτικώς αναφέρουμε το τέλος 2% που επιβάλλεται στα ακαθάριστα έσοδα των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων υπέρ της τοπικής αυτοδιοικήσεως, τα διάφορα τέλη και φόρους που συνδέονται με τη λειτουργία των αεροδρομίων και το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας.

Η επιβάρυνση του κόστους παραγωγής, αλλά και του κόστους ταξιδιού αφ' ετέρου, από τις ανωτέρω επιβαρύνσεις συνιστούν σημαντικούς παράγοντες προσδιορισμού του βαθμού διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών ξενοδοχείων και γενικότερα των τουριστικών καταλυμάτων. Θεωρούμε ότι οι εξωτερικές επιβαρύνσεις είναι απαραίτητο να μειωθούν στο ελάχιστο που υπαγορεύεται από σύγκριση με αντίστοιχες επιβαρύνσεις στις ανταγωνίστριες χώρες.

Κεφάλαιο

2

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Οι τουριστικές επενδύσεις, ως μια μακρό-οικονομική μεταβλητή του τουριστικού τομέα, θεωρούνται ελάχιστα αναλυμένες. Τι κύριο βάρος των αναλυτών περιορίζεται, ακόμα και σήμερα, στη διάγνωση του εάν οι επενδύσεις του τουριστικού τομέα είναι περισσότερο αποδοτικές απ'ότι σε άλλους οικονομικούς τομείς.

Οι επενδύσεις του τουριστικού τομέα χαρακτηρίζονται ως εντάσεως κεφαλαίου, εξαιτίας του υψηλού κόστους της τουριστική υποδομής και ανωδομής. Ο R. Erbes αναφέρει σχετικά με τα παραπάνω ότι: "Πρόκειται για μία βαριά βιομηχανία" όσο αφορά στις επενδύσεις, διότι ο τουρισμός δεν αντιπροσωπεύει έναν πραγματικό τομέα της οικονομίας, αλλά μία συνάθροιση δραστηριοτήτων που εξαρτώνται από διαφορετικούς κλάδους και τομείς (μεταφορές, κατασκευές, δημόσια έργα κλπ.).

Σ'αυτά τα πλαίσια, η χώρα η οποία επιθυμεί την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα θα πρέπει να λάβει μία σειρά μέτρων που να εναρμονίζονται με το πλάνο ορθολογικής ανάπτυξης της οικονομίας.

Σχετικά με τις τουριστικές επενδύσεις, το κράτος επιφορτίζεται με μία σειρά ενεργειών που παρατίθενται παρακάτω:

- Θα πρέπει αρχικά να καθορίσει το επίπεδο ανάπτυξης που επιθυμεί να λάβει ο τουριστικός τομέας. Αυτό απαιτεί αρχικά την έρευνα των διεθνών τουριστικών αγορών και στη συνέχεια την υιοθέτηση των σχετικών προγραμμάτων που αφορούν είτε στην ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού είτε στην ανάπτυξη του επιλεκτικού τουρισμού σε συσχετισμό με τον καθορισμό των τουριστικών ζωνών.
- Θα πρέπει να καθορίσει, με ευκρινή τρόπο, το ρόλο του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην τουριστική ανάπτυξη.

- Θα πρέπει να καθορίσει το ρόλο της εθνικής και διεθνούς προέλευσης κεφαλαίων που επενδύονται στον τουριστικό τομέα.

Ο J. Heytens διακρίνει τρεις μεγάλες κατηγορίες τουριστικών επενδύσεων:

- Τις επενδύσεις από τις οποίες δεν απορρέουν τουριστικά έσοδα: σχεδιασμός, υποδομές, έργα αξιοποίησης, διοικητικής οργάνωσης κλπ.
- Τις επενδύσεις από τις οποίες απορρέουν έμμεσα τουριστικά έσοδα: ύδρευση, ηλεκτροδότηση, αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, τουριστική διαφήμιση συγχρηματοδοτούμενη από ξενοδοχειακές και αεροπορικές εταιρείες κλπ.
- Τις επενδύσεις από τις οποίες απορρέουν άμεσα τουριστικά έσοδα: ξενοδοχειακά καταλύματα, εστιατόρια, πισίνες, γήπεδα τένις, ταξί, κέντρα αναψυχής κλπ.

Αυτές οι επενδύσεις χρηματοδοτούνται από διάφορους επενδυτικούς φορείς, οι οποίοι συνεργάζονται για την αξιοποίηση των υπάρχοντων τουριστικών πόρων. Οι δύο πρώτες επενδυτικές κατηγορίες αναλαμβάνονται κυρίως από το κράτος, έστω και αν στη δεύτερη κατηγορία παρατηρείται μια συνεργασία μεταξύ κράτους και επενδυτικών φορέων. Η τρίτη κατηγορία αφορά σχεδόν αποκλειστικά στον ιδιωτικό τομέα.

Σύμφωνα με τον P. Fabre, οι επενδύσεις που απαιτούνται για την τουριστική ανάπτυξη μιας χώρας διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

- Επενδύσεις σε επιχειρήσεις που πωλούν αγαθά και υπηρεσίες οι οποίες καταναλώνονται άμεσα από τους επισκέπτες.
- Επενδύσεις σε γενικές υποδομές και δημόσιες υπηρεσίες.

Η συμβολή του κράτους στην τουριστική ανάπτυξη στρέφεται γύρω από δύο κεντρικούς άξονες: 1) τη δημιουργία ενός ευνοϊκού επενδυτικού κλίματος, 2) τις ευνοϊκές χρηματοδοτήσεις.

Όσον αφορά τον πρώτο άξονα, τα μέλη του σεμιναρίου που οργάνωσε ο Ο.Ο.Σ.Α. στο Estoril της Πορτογαλίας, με θέμα την τουριστική ανάπτυξη, αποδέχτηκαν μία σειρά παραγόντων οι οποίοι είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις του πρώτου άξονα. Αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

- Οι προοπτικές μίας ολοκληρωμένης ανάπτυξης.
- Η κοινοποίηση προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης.
- Ο ρόλος της κυβέρνησης και η διοικητική υποστήριξη.
- Η δημιουργία υποδομών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

2.2 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Οι υποδομές αποτελούν το τρίτο συστατικό στοιχείο της τουριστικής προσφοράς, μετά τους τουριστικούς πόρους και τα τουριστικά καταλύματα, στα οποία βασίζεται κατά κύριο λόγο η τουριστική πολιτική. Οι τουριστικές υποδομές όχι μόνο ενισχύουν τις ήδη υπάρχουσες γενικές υποδομές της χώρας, αλλά βοηθούν την τουριστική ανάπτυξη διαφόρων περιοχών και συμβάλλουν στην καλύτερη ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών.

Η εποχική ωστόσο φύση του τουριστικού φαινομένου και η αύξηση της συνολικής κατανάλωσης των διατιθέμενων τουριστικών υπηρεσιών κατά τη διάρκεια της περιόδου αιχμής επιδρά στις τουριστικές επενδύσεις που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό μιας χώρας, σε συσχετισμό με τους ακόλουθους παράγοντες:

- ✓ Τη γεωγραφική έκταση της χώρας.

- ✓ Τη χωροθέτηση των τουριστικών τόπων.
- ✓ Την κατάσταση των υπαρχουσών υποδομών.

Το κόστος ανά έργο υποδομής χαρακτηρίζεται αρκετά υψηλό, γεγονός που δημιουργεί ένα συνολικό κόστος για έργα υποδομής που συχνά είναι αδύνατον να εξασφαλίσουν οι εθνικοί ή περιφερειακοί οικονομικοί προϋπολογισμοί (αεροδρόμια, δρόμοι, ηλεκτροδότηση κλπ.).

Το κύριο πρόβλημα λοιπόν των τουριστικών υποδομών φαίνεται να είναι η χρονική κλιμάκωσή τους, σε συνδυασμό με τους υπάρχοντες οικονομικούς πόρους, ώστε να επιβαρύνουν όσο το δυνατόν λιγότερο τις κρατικές δαπάνες. Δηλαδή η δημιουργία της τουριστικής υποδομής ανάγεται σε θέμα οικονομικού σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Η ανάλυση των υποδομών, μέσα από ένα πρίσμα παραγωγής και κατανάλωσης τελικών αγαθών και υπηρεσιών, διακρίνει δύο βασικούς τύπους τουριστικών υποδομών:

- ✓ Τις υποδομές αναψυχής, καθαρά προσκείμενες στην τουριστική δραστηριότητα, η χρήση των οποίων αφορά στον ελεύθερο χρόνο (μαρίνες, αγκυροβόλια κλπ.)
- ✓ Τις μακρό-οικονομικής φύσης υποδομές, ή γενικές υποδομές, οι οποίες αποβλέπουν στην ικανοποίηση πολλών κατηγοριών καταναλωτών (μεταφορές, αποχέτευση, ηλεκτροδότηση κλπ.)

Η χρηματοδότηση των υποδομών που ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία, αφού είναι δυνατόν να διακρίνουμε τη γενική από την τουριστική υποδομή μιας χώρας, εξασφαλίζεται αποκλειστικά από το δημόσιο τομέα μέσω της δημόσιας φορολογίας και του δημόσιου δανεισμού. Η χρηματοδότηση της πρώτης είναι έργο είτε του δημοσίου είτε του ιδιωτικού τομέα. Οι κεφαλαιουχικές δαπάνες του πρώτου τύπου υποδομών θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως θετικές στο μέτρο που χρησιμοποιούνται από τους ημεδαπούς. Όμως, για πολλές αναπτυσσόμενες αλλά και αναπτυγμένες χώρες, οι υποδομές αναψυχής θεωρούνται ότι απευθύνονται σχεδόν στο σύνολό τους αποκλειστικά στο διεθνή τουρισμό.

Οι επενδύσεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα

Εκτός των υποδομών, ο τουριστικός τομέας αφορά στις επενδύσεις που διενεργούνται σε επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν αγαθά και υπηρεσίες που ή καταναλώνονται άμεσα από τους τουρίστες ή προμηθεύουν τις ενδιάμεσες καταναλώσεις.

Δεδομένης της φύσης του τουριστικού τομέα, συνεπάγεται ότι η συνολική εκτίμηση των επενδύσεων που αφορούν τον τουρισμό συναντά μεγάλες δυσκολίες. Ο τομέας ο οποίος

χρησιμοποιείται ευρύτατα για μια σειρά εκτιμήσεων και υπολογισμών, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, είναι εκείνος των ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

Τα κριτήρια επένδυσης

Οι επενδύσεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα απαιτούν σημαντικά κεφάλαια, ενώ η αποδοτικότητά τους, βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα, θεωρείται αβέβαιη, λόγω του εποχικού χαρακτήρα του τουριστικού φαινομένου. Οι επενδυτικές αποφάσεις εξαρτώνται από μια σειρά κριτηρίων, τα οποία απορρέουν από την ανάλυση μιας σειράς παραγόντων:

- 1) Την πληροφόρηση σχετικά με το περιβάλλον (οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό κλπ.)
- 2) Την πληροφόρηση σχετικά με το επενδυτικό σχέδιο (οικονομική αποδοτικότητα).
- 3) Την ανάλυση του ρίσκου.
- 4) Την εκτίμηση της επένδυσης (ίδια και δανειακά κεφάλαια, πηγές χρηματοδότησης, επιτόκια, κλπ.)

Το κόστος της επένδυσης

Το κόστος κατασκευής ξενοδοχειακών καταλυμάτων είναι υψηλό και κυμαίνεται ανάλογα με τον τόπο εγκατάστασης. Η βιωσιμότητα του επενδυτικού σχεδίου εξαρτάται από τη σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ κατασκευαστικού κόστους και επιπέδου τιμών των προσφερομένων υπηρεσιών, δεδομένου ταυτόχρονα του ανταγωνισμού σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Τα στοιχεία του κόστους επένδυσης καθορίζουν τον τύπο και την κατηγορία του τουριστικού καταλύματος για να είναι βιώσιμο. Αυτά είναι τα ακόλουθα:

- 1) Η τοποθεσία.
- 2) Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός.
- 3) Η χωρητικότητα.
- 4) Οι επιφάνειες (m^2 για δωμάτια, εστιατόρια κλπ.).
- 5) Η κατηγορία.
- 6) Η διαδικασία κατασκευής.
- 7) Η φορολογία.

Η χρηματοδότηση των ξενοδοχειακών καταλυμάτων

Αυτή εκφράζει το σύνολο των χρησιμοποιούμενων διαδικασιών που αποβλέπουν στο να εξασφαλίσουν σ'αυτή την οικονομική μονάδα τα αναγκαία κεφάλαια στον κατάλληλο χρόνο, με τις καλύτερες προϋποθέσεις και σε αρμονία με το επενδυτικό πρόγραμμα της χώρας.

Ως οικονομική μονάδα, η ξενοδοχειακή επιχείρηση υπόκειται στους ίδιους κανόνες με τις άλλες οικονομικές μονάδες και συνεπώς στις ίδιες μορφές χρηματοδότησης, ακόμα και αν μερικές φορές η ιδιαιτερότητα της τουριστικής δραστηριότητας δημιουργεί μερικές τροποποιήσεις προς όφελος των τουριστικών επενδύσεων (επιχορηγήσεις, μακροχρόνιες πιστώσεις, χαμηλά επιτόκια, εγγυήσεις, επιδοτήσεις επιτοκίων κλπ.). Ένα τμήμα των απαιτούμενων κεφαλαίων προέρχεται από τον επενδυτή (συνήθως 20-30% της συνολικής επένδυσης), ενώ το υπόλοιπο από διάφορες άλλες πηγές χρηματοδότησης. Αυτός ο τύπος αφορά κυρίως στις μακροχρόνιες επενδύσεις, ενώ οι μεσοπρόθεσμες και οι βραχυπρόθεσμες υφίστανται άλλες ρυθμίσεις.

Διακρίνουμε δύο πηγές χρηματοδότησης:

⇒ Τις ιδιωτικές, εθνικές ή ξένες.

⇒ Τις δημόσιες.

Η ίδρυση και η λειτουργία των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων ανήκει αποκλειστικά στις δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα, ενώ το κράτος περιορίζεται στην παροχή διαφόρων κινήτρων. Όμως συχνά, στα πρώτα στάδια της τουριστικής ανάπτυξης μιας χώρας ή μιας περιοχής, το κράτος αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη δημιουργία ξενοδοχειακών καταλυμάτων (π.χ. ΞΕΝΙΑ στην Ελλάδα) ή συνεργάζεται με ιδιώτες επενδυτές.

ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Με τις νέες ρυθμίσεις τα επενδυτικά κίνητρα εξακολουθούν να αποτελούν ένα από τα βασικά μέσα της διαρθρωτικής πολιτικής για την ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, την αύξηση της απασχόλησης και την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη.

Στα υπαγόμενα επενδυτικά προγράμματα και σχέδια παρέχονται τα ακόλουθα είδη ενισχύσεων:

- α) **Επιχορήγηση** που συνίσταται στη δωρεάν παροχή από το Δημόσιο χρηματικού ποσού για την κάλυψη τμήματος της ενισχυόμενης δαπάνης του επενδυτικού σχεδίου

- β) **Επιδότηση των τόκων** που συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλομένων τόκων των μεσομακροπρόθεσμων δανείων τετραετούς τουλάχιστον διάρκειας, που λαμβάνονται για την υλοποίηση της ενισχυόμενης δαπάνης της επένδυσης
- γ) **Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης** που συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλομένων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση της χρήσης καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού
- δ) **Φορολογική απαλλαγή** ύψους μέχρι ενός ποσοστού επί της αξίας της ενισχυόμενης επένδυσης ή/ και της αξίας της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση. Η ενίσχυση αυτή συνίσταται στην απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος μη διανεμομένων κερδών της πρώτης δεκαετίας από την πραγματοποίηση της επένδυσης ή του προγράμματος, με το σχηματισμό ισόποσου αφορολόγητου αποθεματικού.

Παρέχονται ειδικά κίνητρα, πέραν των ανωτέρω, για **ιδιαζόντως σημαντικές βιομηχανικές, μεταλλευτικές και τουριστικές επενδύσεις**, ύψους άνω των είκοσι πέντε (25) δισ. δρχ. με σημαντικές επιπτώσεις στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της χώρας και στην απασχόληση με τη δημιουργία 300 τουλάχιστον νέων θέσεων μόνιμης απασχόλησης.

Τα είδη ενισχύσεων παρέχονται εναλλακτικά σε δύο “πακέτα” κινήτρων ως εξής:

- α) Επιχορήγηση η / και επιδότηση τόκων ή/και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης
β) Φορολογική απαλλαγή και επιδότηση τόκων αν ληφθεί επενδυτικό δάνειο

Επίσης προβλέπονται:

- ειδικά καθεστάτα ενίσχυσης, στα πλαίσια ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης, περιφερειών ή τμημάτων περιφερειών της χώρας ή ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων, τα οποία περιλαμβάνουν εκτός των προαναφερομένων ειδών ενισχύσεων, πρόσθετα κίνητρα καθώς και ειδικά πρόσθετα κριτήρια επιλεξιμότητας και υπαγωγής.
- πολυετή επιχειρηματικά σχέδια διάσωσης και αναδιάρθρωσης μεγάλων υφισταμένων μεταποιητικών ή μεταλλευτικών επιχειρήσεων που απασχολούν τουλάχιστον 150

άτομα, με σκοπό τον εκσυγχρονισμό, την εξυγίανση και ανάπτυξη τους, βάσει ολοκληρωμένων επιχειρηματικών προτάσεων

Τα παραπάνω ρυθμίζονται με ad hoc Προεδρικά Διατάγματα και Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις.

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Για την εφαρμογή των ενισχύσεων του νέου νόμου οι φορείς (εταιρείες ή ατομικές επιχειρήσεις) της επενδυτικής δραστηριότητας, διακρίνονται σε νέους ή παλαιούς.

- **Νέοι φορείς** θεωρούνται οι νεοϊδρυόμενες εταιρείες ή ατομικές επιχειρήσεις, καθώς και εκείνες που υποβάλλουν αίτηση υπαγωγής πριν παρέλθει πενταετία από τη σύστασή τους ή την έναρξη επιτηδεύματος προκειμένου για ατομικές επιχειρήσεις
- **Παλαιοί φορείς** είναι εκείνοι που υποβάλλουν αίτηση για εφαρμογή των ενισχύσεων του παρόντος, μετά την πάροδο πενταετίας από τη σύστασή τους ή την έναρξη επιτηδεύματος προκειμένου για ατομικές επιχειρήσεις

Οι φορείς οι οποίοι προέρχονται από συγχώνευση ή απορρόφηση υφισταμένων επιχειρήσεων, θεωρούνται ως παλαιοί εφόσον έστω και για μία από αυτές, έχει παρέλθει πενταετία από τη σύστασή της.

2.3 Τουριστικές Επενδύσεις την δεκαετία του '70

Από πλευράς ιδιωτών, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '60 δεν υπήρξαν αξιόλογες δραστηριότητες στον τουριστικό τομέα. Το μεγάλο «μπουμ» έγινε μετά το '70, εποχή κατά την οποία δόθηκαν κίνητρα επενδυτικά όπως η χρηματοδότηση νέων τουριστικών μονάδων με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια αλματώδης ανάπτυξη. Η εποχή εκείνη σημάδεψε τον ελληνικό τουρισμό. Παρόλο που έγιναν αρκετά λάθη, εν τούτοις πολλές από τις σημερινές υγιείς επιχειρήσεις είναι δημιούργημα εκείνης της εποχής. Το φαινόμενο της ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού στην Ευρώπη αντιμετωπίστηκε με μια πληθώρα αερογραμμών «τσάρτερς» και την ανάπτυξη των σιδηρογραμμών και των πλοίων.

Οι Έλληνες επιχειρηματίες άρχισαν να οργανώνονται μεθοδικά, αντιδρώντας γρήγορα και αποτελεσματικά. Ο τουρισμός θεωρείται μια επιχείρηση γρήγορης απόδοσης και για τον λόγο αυτό έσπευσαν πολλοί επιχειρηματίες να επωφεληθούν. Δημιουργήθηκαν πολλά έργα υποδομής, μεταξύ των οποίων ο δρόμος που συνδέει την ανατολική με τη δυτική Κρήτη.

Αν δεν γίνονταν αυτές οι επενδύσεις εκείνη την εποχή, η Ελλάδα δεν θα αναπτυσσόταν τουριστικά. Εάν τα μέτρα που λήφθηκαν τότε λαμβανόντουσαν σήμερα από ανθρώπους με ευρύτερη αντίληψη και με εμπειρίες πάνω στο κλάδο, σίγουρα θα ήταν καλύτερα. Πάντως για την εποχή τους ήταν πολύ καλά.

Ο τουρισμός ήταν και είναι η σημαντικότερη δραστηριότητα για την Ελλάδα. Τα κεφάλαια που έχουν επενδυθεί στον τουρισμό ξεπερνούν κατά πολύ τα 10 τρισεκατομμύρια δραχμές, κάτι που κανείς δεν μπορεί να παραγνωρίσει.

2.4 Τουριστικές Επενδύσεις την δεκαετία του '80

Ο αναπτυξιακός νόμος 1262/82 έδωσε το γενικότατο πλαίσιο ενίσχυσης των επενδύσεων στον τουριστικό τομέα. Ο αριθμός των επενδύσεων που υπήχθησαν στο νόμο την δεκαετία του '80 θεωρείται εξαιρετικά ικανοποιητικός παρά την τάση που εμφανίστηκε στην προτίμηση ορισμένων μόνο περιοχών.

Παράλληλη στήριξη στις επενδύσεις παρέχει το τραπεζικό σύστημα. Οι θέσεις του ΕΟΤ για τις υπαγωγές αυτές που εκφράζεται με τους εκπροσώπους του στις Γνωμοδοτικές Επιτροπές του Νόμου συνοψίζονται ως εξής:

- ✓ Ενίσχυση τουριστικών εγκαταστάσεων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, χειμερινά κέντρα).
- ✓ Εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς (αθλητικές, πολιτιστικές συμπληρωματικές εγκαταστάσεις, θερμαινόμενες πισίνες κλπ.).
- ✓ Ενίσχυση ακριτικών νομών.
- ✓ Ενθάρρυνση επιχειρήσεων ΟΤΑ.
- ✓ Αποθάρρυνση δημιουργίας νέων κλινών σε κορεσμένες περιοχές είτε με απόρριψη είτε με χαμηλά ποσοστά επιχορήγησης.

- ✓ Ενίσχυση της μετατροπής των παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα.
- ✓ Αποφυγή υπερσυγκέντρωσης των υπαγωγών σε ορισμένες περιοχές.
- ✓ Η βιωσιμότητα των μονάδων, η καταλληλότητα του φορέα και τα υπόλοιπα κριτήρια που ισχύουν, για την αξιολόγηση των τουριστικών επενδύσεων.

Για την πληροφόρηση των επενδυτών πάνω στους όρους και τις διαδικασίες ίδρυσης τουριστικών επενδύσεων ο ΕΟΤ εξέδωσε το 1984 γενικό πληροφοριακό έντυπο.

Κίνητρα για μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών σε ξενώνες

Με το Ν.Δ. 1313/72 (περί μέτρων ενισχύσεως της τουριστικής ανάπτυξης) ο ΕΟΤ επιχορηγούσε το κόστος, των εργασιών διαμόρφωσης παραδοσιακών κτισμάτων σε ξενώνες, μετά από έγκριση της σχετικής μελέτης, με ποσοστό 15% έως 35% ανάλογα με την περιοχή. Με το διάταγμα αυτό, που έπαψε πια να ισχύει, επιδοτήθηκαν στην Ελλάδα 63 παραδοσιακά κτίσματα. Ο προϋπολογισμός των επιδοτήσεων ήταν περίπου 150.000.000 δρχ. Το 1985 επισκευάστηκαν 49 Παραδοσιακοί ξενώνες που απορρόφησαν από τα ποσοστά επιχορηγήσεων το ποσό των 89.649 δρχ.

Με το Ν.Δ. 1262/82 (περί κινήτρων ενίσχυσης της οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης) που αντικατέστησε το Ν.1116/81, προβλεπόταν επιχορήγηση επί του συνολικού κόστους διαμόρφωσης σε ξενώνες παραδοσιακών κτισμάτων ποσοστού 20% έως 50%. Οι μελέτες διαμόρφωσης των κτισμάτων αυτών εγκρίνονται από τον ΕΟΤ και προηγουμένως από τη Διεύθυνση Γ7 του ΥΧΟΠ. Για τη χρονική περίοδο 1982-1984 εγκρίθηκαν από τον ΕΟΤ 94 μελέτες για όλη την Ελλάδα. Η αποπεράτωση των εργασιών στα κτίσματα διήρκησε ένα χρόνο περίπου.

Για την υλοποίηση των διατάξεων του Ν.1262/82 που αφορούν στην τουριστική αξιοποίηση και ανάπτυξη των παραδοσιακών κτιρίων είναι απαραίτητη η διατήρηση της αρμοδιότητας ελέγχου των ειδικών αυτών μελετών από τον ΕΟΤ. Ήδη λειτουργεί, από το 1986 περίπου, παράρτημα της Κεντρικής Γνωμοδοτικής Επιτροπής του πιο πάνω νόμου που απαρτίζεται από εκπροσώπους του ΥΠΕΘΟ του ΥΠΠΕ του ΤΕΕ και του ΕΟΤ που έχει αντικείμενο τον έλεγχο παλαιών επενδύσεων (ΝΔ 1313/72).

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν.1262 ΓΙΑ ΤΟ 1984, 1985, 1986

Νομός	Ύψος επενδύσεων	Αριθμός κτινών	Επόμενη 5ετία	Ποσοστό κάλυψης
Αιτωλοακαρνανίας	258.870.000	268	2.500	10,70%
Αττικής	149.375.380	78	1.000	7,80%
Βοιωτίας	136.359.000	163	500	32,60%
Ευβοίας	341.305.000	485	2.300	21,10%
Ευρυτανίας	745.460.000	653	3.500	18,60%
Πειραιώς	51.000.000	77	-	-
Φθιώτιδος	525.974.708	411	500	82,20%
Φακίδας	8.790.000	10	2.900	0,30%
Αργολίδας	521.093.000	904	1.850	48,90%
Αρκαδίας	12.238.000	40	2.900	1,40%
Αχαΐας	534.963.000	708	1.750	40,50%
Ηλείας	465.387.000	565	1.750	32,30%
Κορινθίας	100.946.100	505	1.750	28,80%
Λακωνίας	274.853.000	437	3.500	12,50%
Μεσσηνίας	153.150.000	104	3.250	3,20%
Ζακύνθου	818.448.000	1.083	3.000	36,10%
Κέρκυρας	2.274.154.900	3.119	3.500	89,10%
Κεφαλονιάς	510.774.000	774	3.500	22,10%
Λευκάδας	535.654.500	623	2.500	24,90%
Άρτας	15.000.000	20	2.000	1%
Θεσπρωτίας	601.452.000	663	4.500	14,70%
Ιωαννίνων	270.753.000	237	1.500	15,80%
Πρέβεζας	354.192.648	306	2.000	15,30%
Καρδίτσας	431.884.560	370	3.500	10,60%
Λάρισας	80.527.000	-	3.250	-
Μαγνησίας	689.074.560	744	3.000	24,80%
Τρικάλων	85.900.000	80	3.500	2,30%
Γρεβενών	24.550.000	76	1.350	5,60%
Δράμας	211.920.000	48	3.250	1,50%
Ημαθίας	36.300.000	-	900	-
Θεσσαλονίκης	38.170.000	-	-	-
Καβάλας	925.616.623	1.114	2.000	55,70%
Καστοριάς	130.910.000	114	1.150	9,90%
Κιλκίς	8.155.000	33	550	6%
Κοζάνης	41.000.000	64	1.050	6,10%
Πέλλας	169.284.000	-	700	-
Πιερίας	6.000.000	450	2.100	21,40%
Σερρών	63.500.000	152	3.250	4,70%
Φλώρινας	115.920.000	62	800	7,70%
Χαλκιδικής	318.178.093	231	1.650	14%
Έβρου	741.970.000	865	4.500	19,20%
Ξάνθης	85.190.000	17	4.000	0,40%
Ροδόπης	94.820.000	102	3.750	2,70%
Δωδεκανήσου	4.783.418.847	6.752	5.500	122,90%
Κυκλάδων	1.485.123.294	1.865	12.300	15,20%
Λέσβου	872.192.250	1.978	6.000	32,90%
Σάμου	1.190.492.299	1.479	5.500	26,90%
Χίου	306.176.000	306	5.500	5,60%
Ηρακλείου	1.994.453.860	2.554	3.000	85,10%
Λασιθίου	2.026.811.000	3.069	4.750	64,60%
Ρέθυμνου	1.045.992.500	1.343	5.750	23,40%
Χανίων	472.823.000	616	6.000	10,30%

Τουριστικά καταλύματα και επιχειρήσεις

Με στόχο τον εκσυγχρονισμό των προδιαγραφών των τουριστικών καταλυμάτων και την θέσπιση αντιστοιχίας ανάμεσα στις προσφερόμενες υπηρεσίες και την τάξη του καταλύματος άρχισε το 1986, η διαδικασία σύνταξης σχεδίου συστήματος κριτηρίων για την απόδοση των αστεριών και στα ελληνικά ξενοδοχεία. Παράλληλα λειτουργούσαν επιτροπές για την αναμόρφωση των προδιαγραφών των ξενοδοχείων και των Campings.

Στην επιτροπή καθορισμού των κριτηρίων κατάταξης των ξενοδοχείων με το σύστημα των αστεριών, συμμετείχαν εκπρόσωποι του ΕΟΤ, της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων, της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Εργατών Επισιτισμού και Υπαλλήλων Τουριστικών Επαγγελμάτων, της Τουριστικής Αστυνομίας. Ειδικότερα για τις προδιαγραφές με την 522289/8-6-84 απόφαση Γενικού Γραμματέα ΕΟΤ συγκροτήθηκε επιτροπή από εκπροσώπους των συναρμοδίων Διευθύνσεων του ΕΟΤ, με αντικείμενο την επανεξέταση και ανασύνταξη των προδιαγραφών του ΕΟΤ για τις τουριστικές εγκαταστάσεις με σκοπό την προσαρμογή τους στα σημερινά δεδομένα, παίρνοντας υπόψη την τουριστική πολιτική, τα φυσικά, κοινωνικά, τεχνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της θέσης εγκατάστασης και της ευρύτερης περιοχής, τις νέες μορφές τουρισμού και τουριστικών καταλυμάτων, καθώς και τις τάσεις και προοπτικές διεθνώς και στην Ελλάδα.

Παράλληλα έγινε επεξεργασία και προώθηση σχεδίου Νόμου για βελτίωση της θεσμικής κάλυψης των τεχνικών προδιαγραφών καταλληλότητας και έγκρισης σχεδίων τεχνικών μελετών τουριστικών εγκαταστάσεων. Όσο αφορά την ρύθμιση ειδικών θεμάτων τουριστικών καταλυμάτων έγιναν οι ακόλουθες ενέργειες:

- ✓ Με την 363/11/26-3-85 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΕΟΤ καθορίστηκε η διαδικασία και ο τρόπος ρύθμισης θεμάτων αυθαίρετων οικοδομών ή τμημάτων αυτών σε υπάρχοντα κτίρια που χρησιμοποιούνταν σαν τουριστικά καταλύματα, π.χ. ξενοδοχεία, Επιπλωμένα Διαμερίσματα, ξενώνες, Campings, Motel, Bungalows κλπ.
- ✓ Με την 582/7-7-83 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΕΟΤ καθορίστηκαν οι προϋποθέσεις και η διαδικασία χορήγησης άδειας λειτουργίας στα Κοινοτικά Campings απλής μορφής.

Μετά από συνεργασία ΕΟΤ-ΥΧΟΠ-Ξενοδοχικού Επιμελητηρίου Ελλάδας και Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, προωθήθηκε σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος για την Πυροπροστασία των κτιρίων των τουριστικών εγκαταστάσεων.

Πρόγραμμα δημόσιων επενδύσεων 1982-84

Τα ετήσια προγράμματα του Οργανισμού καταρτίζονται στα πλαίσια του 5ετούς προγράμματος σε συνεργασία με όλες τις διευθύνσεις και κυρίως την Τεχνική για τα τεχνικά έργα και τις μελέτες που εκτελεί ο ΕΟΤ και με τις Νομαρχίες για την εγγραφή έργων στα «περιφερειακά» προγράμματα Δ.Ε. (ΣΑΝΤ)

Επειδή κύρια πηγή εσόδων για τα ετήσια προγράμματα του ΕΟΤ ήταν οι Δημόσιες Επενδύσεις, τα προγράμματα αυτά καταρτίζονταν μέσα στα οικονομικά πλαίσια που ορίζει το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Κάθε χρόνο προς το τέλος της χρονιάς το πιο πάνω Υπουργείο απευθύνει εγκύκλιο σε όλους τους Δημόσιους φορείς Υπουργεία, Οργανισμούς, Υπηρεσίες Περιφερειακής Ανάπτυξης, Νομαρχίες κλπ. και ζητάει μέσα σε τακτό χρόνο την υποβολή προτάσεων για την κατάρτιση του προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων του επόμενου έτους.

Με την ίδια εγκύκλιο ορίζονται για κάθε τομέα οικονομικά πλαίσια αυτού του προγράμματος όπως και μερικές γενικές οδηγίες που αφορούν την προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί σε ορισμένα έργα (συνεχιζόμενα, παραγωγικότερα ή αμέσου αποδόσεως, έργα σε ακριτικές περιοχές, έργα για τα οποία υπάρχουν διεθνείς συμβάσεις κλπ.) ορίζεται δηλαδή ένα γενικό μέγεθος πίστωσης και ορίου πληρωμών.

Εδώ πρέπει να κάνουμε την διευκρίνιση ότι οι συνολικές πιστώσεις δεν είναι εξ ολοκλήρου αναλώσιμες αλλά περιορίζονται από το όριο πληρωμών το οποίο συνήθως φτάνει στα 80-85% της πίστωσης (π.χ. οι πιστώσεις για έργα του Π.Δ.Ε. τους ΕΟΤ για το 1983 έφτασαν στο ύψος των 1.700.000.000 δρχ. , αντίστοιχα για το 1984 οι πιστώσεις ήταν ύψους 2.385.100.000 δρχ. και οι πληρωμές 1.858.000.000 δρχ.

Μετά την έγκριση του προγράμματος από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, αρχίζει η υλοποίησή του. Εγγράφεται στον προϋπολογισμό του ΕΟΤ και γνωστοποιείται στις αρμόδιες Διευθύνσεις. Στη συνέχεια εξασφαλίζεται κατά μήνα η αναγκαία χρηματοδότηση των έργων ανάλογα με την πρόοδο τους και την προβλεπόμενη κίνηση πληρωμών και κατανέμεται το εγκρινόμενο ποσό στα επί μέρους έργα, με πλαίσιο πάντα την ετήσια πίστωσή τους.

Η χρηματοδότηση και οι πληρωμές του ΠΔΕ ενεργούνται κατά την τραπεζική διαδικασία. Σύμφωνα με αυτή δημιουργούνται στην Τράπεζα της Ελλάδας αποκλειστικά ειδικοί λογαριασμοί Δ.Ε. (Πρωτοβάθμιος: Ελληνικό Δημόσιο, Δευτεροβάθμιος: Υπουργείο- φορέας, Τριτοβάθμιος: Το συγκεκριμένο έργο) από τους οποίους ενεργούνται όλες οι πληρωμές του ΠΔΕ.

Ο ΕΟΤ απολαμβάνει διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας. Έτσι η χρηματοδότηση των λογαριασμών του, αποτελεί πληρωμή για τον προϋπολογισμό Δ.Ε., ασχέτως του χρόνου έγκρισής της.

Η δραστηριότητα αυτή εντάσσεται στα πλαίσια του πενταετούς προγράμματος, για την εξυπηρέτηση των τομέων εθνικών στόχων του, με σκοπό την υλοποίησή τους, σε επί μέρους χρονικά όρια, που εξαρτώνται από το ύψος των διατιθεμένων κάθε χρόνο πιστώσεων. Γίνεται δηλαδή κάθε χρόνο η συστηματική παρακολούθηση της κανονικής απορρόφησης των πιστώσεων, ώστε σε περίπτωση που διαπιστωθεί μειωμένη απορρόφηση, πράγμα που σημαίνει την μη έγκαιρη υλοποίηση του στόχου, να γίνει έγκαιρη προειδοποίηση της Διεύθυνσης που υλοποιεί το σχετικό πρόγραμμα για την καθυστέρηση αυτή και να αναζητηθούν σε συνεργασία με την αρμόδια Διεύθυνση, τα αίτια της μειωμένης απορρόφησης και να υποδειχθούν λύσεις για την ομαλή απορρόφηση των πιστώσεων.

Χρηματοδοτήσεις έργων Π.Δ.Ε. 1982-1983

Έργο	Ύψος χρηματοδότησης
Αναστήλωση και εξοπλισμός Λέσχης Ηρακλείου	3.400.000 δρχ.
Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών	145.000.000 δρχ.
Κινητός εξοπλισμός Τουρ. Εγκαταστάσεων	31.700.000 δρχ.
Χρεωστικά υπόλοιπα περαιωθέντων έργων	27.000.000 δρχ.
Διαμόρφωση Άλσους Αγ. Νικολάου Νάουσας	2.000.000 δρχ.
Λιμάνι Θαλαμηγών Ρέθυμνου και Παλιάς Πόλης	2.500.000 δρχ.
Λιμάνι Θαλαμηγών Ζέας	3.400.000 δρχ.
Βελτιώσεις Μικρές συμπληρ. λειτουργούντων έργων	2.800.000 δρχ.
Βελτιώσεις χώρων τουριστικών εκδηλώσεων	2.000.000 δρχ.
Προστασία ακινήτων	6.000.000 δρχ.
Εξωραϊστικά Έργα	6.000.000 δρχ.
Επείγοντα Έργα	19.000.000 δρχ.
Βελτιώσεις λουτροπόλεων	8.000.000 δρχ.
Αξιοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών	47.000.000 δρχ.
Εγκαταστάσεις Campings	33.000.000 δρχ.
Ανάπτυξη χειμ. ορεινού κέντρου Παρνασσού	166.713.865 δρχ.
Λουτρικές εγκαταστάσεις	10.600.000 δρχ.
Επιδότηση για ανάπτυξη χειμ. τουρ. άγονων γραμμών	152.950.000 δρχ.

Μεθοριακοί Σταθμοί	13.000.000	δρχ.
Πάρκο Φαληρικού Δέλτα	20.000.000	δρχ.
Πάρκο Αλίμου	2.000.000	δρχ.
Ξενοδοχείο Δράμας	6.700.000	δρχ.
Εσωτερικός Τουρισμός	10.000.000	δρχ.
Υδροθεραπευτήριο Αιδηψού	71.900.000	δρχ.
Μικρά έργα τουρ.αξιοποίησης παραμεθόριων περιοχών	2.500.000	δρχ.
Ενίσχυση φυσ.και νομ.προσώπων για δημιουργία τουρ.εγκαταστάσεων	15.000.000	δρχ.
Ξενοδοχείο Λευκάδας	56.000.000	δρχ.
Εξερευνήσεις, χαρτογραφήσεις κλπ. σπηλαίων	3.750.000	δρχ.
Έργα τουρ.σε αρχ/κούς και ιστορικούς χώρους	15.000.000	δρχ.
Επείγουσες αναστηλωτικές εργασίες Μεσαιωνικής Πόλεως Χανίων	2.500.000	δρχ.
Ανακατασκευή και επέκταση Camping Παλιουριού με βιολ.καθαρισμό	5.500.000	δρχ.
Αναμόρφωση χώρου προβλήτας ΞΕΝΙΑ Χανίων	1.000.000	δρχ.
Περίπτερο-Εστιατόριο Λίμνης Τριχωνίδα	5.000.000	δρχ.
Έργα υποδομής Μαρίνας Αλίμου	17.000.000	δρχ.
Αντιμετώπιση δαπανών ρύπανσης	1.486.000	δρχ.
Αξιοποίηση σπηλαίου Αλιστράτης Σερρών	6.500.000	δρχ.
Πρόγραμμα ανάπτυξης Ψαρών	5.000.000	δρχ.
Λουτρικές εγκαταστάσεις BELLA VISTA Χίου	3.500.000	δρχ.
Έργα στη Βολισσό	2.300.000	δρχ.
Ενίσχυση ΞΕΝΙΑ Α.Ε. για εκσυγχρονισμό μονάδων της	1.500.000	δρχ.
Αξιοποίηση σπηλαίου Καστριών Καλαβρύτων	15.000.000	δρχ.
Περίπτερο λόφου Ασπίδα Άργους	7.200.000	δρχ.
Ανακατασκευή Πύργου στην Κρανάη Γυθείου	10.100.000	δρχ.
Campings Σαμοθράκης	8.000.000	δρχ.
Ολοκλήρωση εργασιών διαμόρφωσης παραλίας Καμαριώτισσας Σαμοθράκης	8.000.000	δρχ.
Υδροθεραπευτήριο Σαμοθράκης	8.000.000	δρχ.
Διαμόρφωση χώρου λιμενίσκου Μαλτσιονιώτη Βουλιαγμένης	2.500.000	δρχ.
ΣΥΝΟΛΟ	994.999.865	δρχ.

Χρηματοδοτήσεις έργων Π.Δ.Ε. 1984

Έργο	Υψος χρηματοδότησης	
Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών	295.000.000	δρχ.
Κινητός Εξοπλισμός Τουρ. Εγκαταστάσεων	85.000.000	δρχ.
Βελτιώσεις - συμπληρώσεις λειτουργούντων έργων	7.000.000	δρχ.
Βελτιώσεις χώρων τουριστικών εκδηλώσεων	7.000.000	δρχ.
Προστασία Ακινήτων	13.000.000	δρχ.
Βελτίωση και ανάπτυξη Ταμ.Πηγών και λουτροπόλεων	14.500.000	δρχ.
Αξιοποίηση παραδοσιακών οικισμών	37.000.000	δρχ.
Αξιοποίηση χειμερ.Ορεινού Κέντρου Παρνασσού	106.000.000	δρχ.
Επιδότηση για την ανάπτυξη χειμερ.τουρισμού	70.000.000	δρχ.
Πάρκο Φαληρικού Δέλτα	3.000.000	δρχ.
Πάρκο Αλίμου	4.000.000	δρχ.
Υδροθεραπευτήριο Αιδηψού	70.000.000	δρχ.
Ενίσχυση φυσ.ή νομ.προσώπων για δημιουργία Τουρ.Εγκαταστάσεων	16.900.000	δρχ.

Μικρά έργα αξιοποίησης σπηλαίων	6.000.000	δρχ.
Έργα τουρ.σημασίας σε αρχαιολογικούς ή ιστορικούς χώρους	60.900.000	δρχ.
Έργα υποδομής Μαρίνας Αλίμου	18.000.000	δρχ.
Ενίσχυση ΞΕΝΙΑ Α.Ε. για εκσυγχρονισμό μονάδων της	108.000.000	δρχ.
Εκσυγχρονισμός μονάδων ΕΟΤ	49.000.000	δρχ.
Επισκευή και επέκταση ξενώνα Καλεντζίου	20.000.000	δρχ.
Επέκταση Μαρίνας Θεσσαλονίκης	80.000.000	δρχ.
Εγκατάσταση συστήματος πυρασφάλειας στα ΞΕΝΙΑ	100.000	δρχ.
Κατασκευή Camping Πρίνου Θάσου	4.000.000	δρχ.
Ανάπτυξη εσωτερικού - κοινωνικού τουρισμού	70.000.000	δρχ.
Εξοπλισμός Καζίνων	63.000.000	δρχ.
Προστασία Περιβάλλοντος	5.000.000	δρχ.
Ενίσχυση Α.Ε."Γεν.Τουρ.Επιχ."για εκσ/σμό ΞΕΝΙΑ Λαγονησίου	5.000.000	δρχ.
Μεθοριακός Σταθμός Νίκης Φλώρινας	1.000.000	δρχ.
Έργα και εγκαταστάσεις ολοκλήρωσης GOLF Κουκουναριών	4.000.000	δρχ.
Επέκταση ΞΕΝΙΑ Σκύρου	100.000	δρχ.
Διαφήμιση-Προβολή Διεθνής Έκθ.Τουρ."PHILOXENIA '85"	30.000.000	δρχ.
Διαφήμιση-Προβολή Τουριστικών Προγραμμάτων	200.000.000	δρχ.
ΣΥΝΟΛΟ	1.452.500.000	δρχ.

Έργα "Ειδικού Προγράμματος εκτός ποσόστωσης ΕΟΚ"		
Έργο	Ύψος χρηματοδότησης	
Αξιοποίηση Ι.Π. στα Αγιάσματα Χίου	2.500.000	δρχ.
Αξιοποίηση παραδοσ.οικισμού Οίας Σαντορίνης	15.000.000	δρχ.
ΣΥΝΟΛΟ	17.500.000	δρχ.

Πηγή: ΕΟΤ,1985

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 1985

Στα πλαίσια της κυβερνητικής πολιτικής για αποκέντρωση και μεταβίβαση πόρων και αρμοδιοτήτων στην περιφέρεια, καθορίστηκε με την ΔΕ/9200/Δ/17.11.82 Εγκύκλιο του ΥΠΕΘΟ ο τρόπος κατάρτισης του εθνικού και των περιφερειακών Προγραμμάτων Δημοσίων Επενδύσεων 1983 προκειμένου να υπάρξει σαφής διαχωρισμός μεταξύ των τομεακών έργων εθνικής σημασίας που παρέμειναν στην αρμοδιότητα των Κεντρικών Υπηρεσιών και των λοιπών γενικών και ειδικών έργων περιφερειακής και τοπικής σημασίας που αποκεντρώθηκαν στις Νομαρχίες. Για όλα τα παραπάνω ενημερώθηκαν

όλες οι Νομαρχίες και τα Νομαρχιακά Συμβούλια με την 501265/12-1-84 εγκύκλιο του ΕΟΤ.

Έτσι, ήδη από το 1983, το ΠΔΕ του ΕΟΤ περιορίστηκε σε επώνυμα τουριστικά έργα εθνικής σημασίας ενώ τα τοπικής σημασίας τουριστικά έργα αποκεντρώθηκαν στα αντίστοιχα Νομαρχιακά Προγράμματα, στα οποία μεταβιβάστηκαν και οι σχετικές πιστώσεις μέσω του ΥΠΕΘΟ.

Με βάση τις ίδιες αρχές διαχωρισμού των έργων εθνικής σημασίας από τα τοπικής που αποκεντρώθηκαν στα Νομαρχιακά Προγράμματα καταρτίστηκε και τα ΠΔΕ ΕΟΤ 1984, και 1985, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις και οδηγίες εγκυκλίων του ΥΠΕΘΟ, στο οποίο και διαβιβάστηκαν τα Προγράμματα για έγκριση. Το ΠΔΕ 1985 του ΕΟΤ εγκρίθηκε με τις ΣΑΕ 011/21-3-85, ΣΑΕ 011/1/10-3-85 και ΣΑΜ 011/10-3-85 αποφάσεις Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.

Για την κατάρτιση του ΠΔΕ ΕΟΤ 1985 λήφθηκαν υπόψη:

1. Οι γενικοί στόχοι και κατευθύνσεις για τον τομέα του τουρισμού από τα προκαταρκτικά του 5ετούς Προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Χώρας 1983-87.
2. Οι εξειδικευμένες προτάσεις του ΕΟΤ προς το ΚΕΠΕ για το 5ετές Πρόγραμμα που αφορούν έρευνες, μελέτες και έργα ή ολοκληρωμένα συμπλέγματα έργων εθνικής σημασίας.
3. Οι προτάσεις και τα αιτήματα για τουριστικά έργα που υποβλήθηκαν κατά το 1984 στον ΕΟΤ από Νομαρχίες, ΟΤΑ και Τοπικούς συλλογικούς φορείς, όσο αφορά τα έργα εθνικής σημασίας και μόνο. Τα υπόλοιπα αιτήματα για έργα τοπικής σημασίας διαβιβάστηκαν από τον ΕΟΤ στις Νομαρχίες για να ληφθούν υπόψη κατά την κατάρτιση των Νομαρχιακών Προγραμμάτων.
4. Τα συνεχιζόμενα έργα του ΕΟΤ από παλαιότερα προγράμματα και οι ανειλημμένες υποχρεώσεις από αυτά.

2.5 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '90

Όλες οι "ειδικές υποδομές" για τον Τουρισμό, καθώς και μέρος των "Ειδικών Δράσεων" έχουν ενταχθεί στο Υποπρόγραμμα "Τουρισμός" του Ε.Π. "Τουρισμός – Πολιτισμός" του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ). Αξίζει να σημειωθεί ότι αν και το Ε.Π. "Τουρισμός – Πολιτισμός" άρχισε ουσιαστικά να εφαρμόζεται πολύ αργά (μόλις το 1996), εμφανίζει πολύ υψηλό ποσοστό δεσμεύσεων (εντάξεων έργων και δραστηριοτήτων) που φτάνει το 89,76% ενώ, μετά τις αρχικές καθυστερήσεις για μελέτες και εγκρίσεις των έργων, ήδη επιταχύνθηκε και η υλοποίηση και η αντίστοιχη απορρόφηση των κονδυλίων.

Στα πλαίσια του Ν. 1892/90 και με κοινοτικούς και εθνικούς πόρους (μετά από ένταξη στο Υποπρόγραμμα "Τουρισμός" του Β' ΚΠΣ) χρηματοδοτήθηκαν ιδιωτικές επενδύσεις των ακόλουθων κατηγοριών:

- Επενδύσεις ποιοτικού εκσυγχρονισμού Υφισταμένων Ξενοδοχειακών Μονάδων:

Εντάχθηκαν 60 επενδύσεις / μονάδες ύψους 40.267.079.000 δρχ., 26.462 κλινών, με τις οποίες δημιουργήθηκαν 227 νέες θέσεις εργασίας.

- Επενδύσεις μετατροπής Παραδοσιακών ή Διατηρητέων Κτισμάτων σε ξενοδοχειακές μονάδες: Εντάχθηκαν 38 επενδύσεις ύψους 4.912.030.000 δρχ., με τις οποίες δημιουργήθηκαν 828 κλίνες και 230 νέες θέσεις εργασίας.

- Επενδύσεις Εγκαταστάσεων Ειδικής Τουριστικής Υποδομής (π.χ. μαρίνων, γηπέδων γκολφ, συνεδριακών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, υδροθεραπευτηρίων, χιονοδρομικών κέντρων):

Εντάχθηκαν 24 επενδύσεις, ύψους 23.488.612.000 δρχ., με τις οποίες δημιουργήθηκαν 414 νέες θέσεις εργασίας.

Συγκεκριμένα με τα κίνητρα του αναπτυξιακού νόμου ολοκληρώθηκαν οι παρακάτω επενδύσεις:

- 13 επενδύσεις σε συνεδριακά κέντρα 4.630 ατόμων συνολικά στις περιοχές: Λήμνο, Θεσσαλονίκη, Μύκονο, Ρόδο, Ζάκυνθο, Κω, Γιάννενα, Κέρκυρα, Καρπενήσι, Αλεξανδρούπολη.
- 3 επενδύσεις σε κέντρα Θαλασσοθεραπείας 500 ατόμων στις περιοχές: Αμμουδαρά, Χερσόνησο Ν. Ηρακλείου και Καρδάμαινα Κω.
- 2 επενδύσεις γηπέδων γκολφ στην Αττική και το Λασιθί (18 και 19 ατόμων αντίστοιχα)
- Επένδυση υδροθεραπευτηρίου στην Αιδηψό.
- Δημιουργία Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής ανάπτυξης (ΠΟΤΑ)

Εξασφαλίστηκε η ένταξη μιας ΠΟΤΑ στο Νομό Μεσσηνίας, ύψους επένδυσης 40,5 δισεκ. Δρχ. με την οποία δημιουργήθηκαν 908 νέες θέσεις εργασίας.

Η ΠΟΤΑ περιλάμβανε 2.400 κλίνες σε ξενοδοχεία υψηλών αστέρων τάξεων (ΑΑ και Α), 2 Συνεδριακά κέντρα 1.500 θέσεων, 3 γήπεδα γκολφ, 1 κέντρο θαλασσοθεραπείας και λοιπές εγκαταστάσεις, και αποτέλεσε μια νέα αυτόνομη τουριστική αγορά, ικανή όχι μόνο να προσελκύσει ζήτηση υψηλής στάθμης αλλά και να δεχτεί ζήτηση ειδικών ενδιαφερόντων (συνέδρια, αθλητικός τουρισμός/γκολφ, πολιτιστικός τουρισμός) σε δωδεκάμηνη βάση.

ΜΙΚΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '90

Οι επενδύσεις αυτές, που χρηματοδοτούνται με κοινοτικούς και εθνικούς πόρους από το Υποπρόγραμμα "Τουρισμός" του Β' ΚΠΣ, αφορούν αποκλειστικά στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με τη δημιουργία υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού. Δόθηκαν έτσι αναπτυξιακές διέξοδοι στην ενδοχώρα και σε μη αναπτυγμένες παραλιακές περιοχές. Συγχρόνως, εμπλουτίστηκε η προσφορά των αναπτυγμένων περιοχών με υποδομές για ειδική πελατεία και για ενεργειακή διάθεση του ελεύθερου χρόνου (μονοπάτια, καταφύγια, κλπ.).

Ως μικτές επενδύσεις προωθήθηκαν:

- 4 μαρίνες στην Ικαρία, την Κεφαλονιά, τη Ζάκυνθο και τη Θάσο, στις οποίες η Δημόσια Δαπάνη ανερχόταν στο ποσό των 9.043.000.000 δρχ. και η ιδιωτική συμμετοχή στο ποσό των 3.923.042.910 δρχ., σύνολο προϋπολογισμού 12.966.042.910 δρχ.
- 11 επενδύσεις για τη δημιουργία υποδομών εναλλακτικών μορφών τουρισμού (ορεινός, οικολογικός, πολιτιστικός και θεραπευτικός τουρισμός) τη διαχείριση των οποίων ανέλαβε Φορέας Ιδιωτικού Δικαίου, συνολικού προϋπολογισμού 5.455.580.000 δρχ.

Ορισμένες υποδομές, λόγω της φύσης τους, τις αναλαμβάνει αποκλειστικά ο Δημόσιος Τομέας. Σ' αυτές έχουν ενταχθεί:

- 12 καταφύγια τουριστικών σκαφών συνολικού προϋπολογισμού 4.247.000.000 δρχ.
- 20 έργα βελτίωσης και σήμανσης μονοπατιών, δημιουργίας και βελτίωσης ορεινών καταφυγίων, τουριστικής αξιοποίησης σπηλαίων, υδροθεραπευτηρίων, παραδοσιακών κτιρίων, χιονοδρομικών κέντρων κλπ. συνολικού προϋπολογισμού 5.088.930.000 δρχ.

Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα (επενδύσεις εκτός γενικής κυβέρνησης και κατοικίας) γνωρίζουν σταθερή αύξηση τα τελευταία χρόνια. Η μέση ετήσια αύξηση από 3,4% την τετραετία 1990-93, ανήλθε σε 6% την περίοδο 1994-97 και κυμαίνεται πλέον σταθερά περίπου στο 9% από το 1998 μέχρι το 2002. Η σημαντική αυτή αύξηση σχετίζεται άμεσα με την εξυγίανση και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και τη συνολική βελτίωση όλων των βασικών μεγεθών της καθώς και τις προοπτικές περαιτέρω δυναμικής ανάπτυξης τα επόμενα έτη.

Οι θετικές αυτές εξελίξεις εγγράφονται στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης με κύριο εργαλείο τη διάθεση εξαιρετικά υψηλών πιστώσεων από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, τόσο από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης όσο και από αμιγώς εθνικούς πόρους. Οι πιστώσεις αυτές κατευθυνθήκαν κυρίως σε επενδύσεις που πραγματοποιεί το ίδιο Κράτος (δημόσιες υποδομές, προγράμματα κατάρτισης), αλλά και στη στήριξη ιδιωτικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Βασικός μηχανισμός ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων αποτελεί ο νόμος 2601/98 για την «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη της Χώρας» («αναπτυξιακός νόμος»).

Μέχρι το 2002 υπήχθησαν στις διατάξεις του ν. 2601/98 (εκτός διατάξεων τέως άρθρων 23α και 23β) 2.260 επενδυτικά σχέδια προϋπολογιζόμενου συνολικού κόστους 2,9 δις (976 δις. δρχ.) με ύψος κεφαλαιακής επιχορήγησης 0,96 δις (329 δις. δρχ.), και με 20.800 δημιουργημένες νέες θέσεις απασχόλησης. Σε υψηλά επίπεδα κυμάνθηκε επίσης το ύψος των επενδύσεων που επιδοτήθηκαν με φορολογικά κίνητρα απευθείας μέσω των ΔΟΥ.

Τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις επενδύσεις που εγκρίθηκαν στο πλαίσιο του ν. 2601 την περίοδο 1998-2002 παρουσιάζουν οι Περιφέρειες ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ, ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ και ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ. Οι τρεις αυτές Περιφέρειες συγκέντρωσαν το 50% των επενδύσεων ως προς το ύψος τους και το 54% των συνολικών ενισχύσεων.

Τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις εγκεκριμένες επενδύσεις του Ν. 2601/98 για την περίοδο 1998 - 2002 έχει ο ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ, στον οποίο εντάσσεται το 67% των επενδύσεων ως προς το ύψους τους και το 71% των ενισχύσεων.

Σημαντική επίσης συμμετοχή έχει ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, με αντίστοιχα ποσοστά 25% ως προς το ύψος επενδύσεων και των ενισχύσεων.

Οι επενδύσεις του ν.2601/98 εμφανίζουν σταθερά αυξητική τάση ετησίως, τόσο σε αριθμό όσο και σε οικονομικό μέγεθος και απασχόληση, ιδίως στον τουριστικό τομέα το

μερίδιο του οποίου διευρύνθηκε σημαντικά από 21% το 1999 σε 35% το 2002 ως προς το συνολικό ύψος των επενδύσεων, και από 17% σε 30% αντίστοιχα ως προς το ύψος των ενισχύσεων. Η τάση αυτή σχετίζεται άμεσα με την στροφή των επενδύσεων στον τουρισμό υψηλής ποιότητας (εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση των υποδομών, συνεδριακός τουρισμός, θαλασσοθεραπεία,) και την προετοιμασία του τουριστικού τομέα εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Μετά τέσσερα χρόνια εφαρμογής του πλαισίου κινήτρων του Ν.2601/98 ήταν σκόπιμη η επικαιροποίηση των διατάξεών του στις συνθήκες της οικονομίας. Οι νέες ρυθμίσεις λάμβαναν υπόψη τις θετικές μεταβολές του επιχειρηματικού περιβάλλοντος που είχαν επέλθει από το 1998 μέχρι το 2002, και ειδικότερα :

- Τη ραγδαία μείωση του κόστους του χρήματος. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα επιτόκια μακροπρόθεσμου δανεισμού των επιχειρήσεων μειώθηκαν κατά την περίοδο 1998-2002 από 16,6% σε 7,4% και εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν περί το 6% κατά το τρέχον έτος.
- Την μείωση του επιχειρηματικού κινδύνου που σχετίζεται κυρίως με τα πλεονεκτήματα και τη νομισματική ασφάλεια που παρέχει η ένταξη της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.
- Την θεαματική αύξηση των δαπανών του Κράτους για την υλοποίηση του Εθνικού Αναπτυξιακού Προγράμματος (περίπου 6% του ΑΕΠ).
- Τις δυνατότητες ενίσχυσης που παρέχονται στις επιχειρήσεις από το Γ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης εκτός του Αναπτυξιακού νόμου.
- Τη σταθεροποίηση σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα της αύξησης των ιδιωτικών επενδύσεων (περίπου 9,5% ετήσια αύξηση την περίοδο 1998-2001 έναντι 5,25% για τις χώρες της Ευρωζώνης).
- Την σταθερή αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης και την προοπτική διατήρησής του σε υψηλά επίπεδα τα επόμενα χρόνια
- Τα σημαντικά μέτρα μείωσης της φορολογίας των επιχειρήσεων που έχουν ήδη εφαρμοστεί.
- Την εξασφάλιση εξωτερικών συνθηκών ανταγωνιστικότητας με την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων και των υποδομών τόσο του Β Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης όσο και του Γ ΚΠΣ.

Με βάση τις ανωτέρω εξελίξεις, δεν δικαιολογείται ως γενική κατεύθυνση η αύξηση των ενισχύσεων. Εξάλλου μια αύξηση των ενισχύσεων δεν θα ήταν συμβατή ούτε με την

πολιτική δημοσιονομικής πειθαρχίας που εφαρμόζει η Κυβέρνηση στο πλαίσιο του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης και τις μειώσεις της φορολογίας που έχουν ήδη καθιερωθεί, ούτε και με τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη της Ένωσης για σταδιακή μείωση των κρατικών ενισχύσεων.

Από την άλλη, η διεθνής αβεβαιότητα και αστάθεια που παρατηρούνται και η παρατεταμένη στασιμότητα στην διεθνή οικονομία δεν συνηγορούν στην παρούσα φάση στην λήψη μέτρων γενικευμένης μείωσης των κινήτρων. Έτσι η Ελλάδα θα μπορέσει να συνεχίσει να αξιοποιεί τα υψηλά κίνητρα που έχει εγκρίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη χώρα μας με τον νόμο 2601/98, μέχρι το 2008.

Με βάση τα ανωτέρω η τροποποίηση και προσαρμογή του Αναπτυξιακού Νόμου 2601/98 στόχευε στο να εξακολουθήσει να συμβάλλει ουσιαστικά στην προσέλκυση νέων επενδύσεων, στην περαιτέρω άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων, στην ενίσχυση της απασχόλησης, και γενικότερα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Παράλληλα επιβλήθηκε η εναρμόνιση των διατάξεών του με τους νέους κανόνες κρατικών ενισχύσεων που ισχύουν για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ κρίθηκε σκόπιμη η περαιτέρω απλούστευση των διαδικασιών παροχής των κινήτρων και αντικειμενοποίηση του συστήματος.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ 1998 ΣΤΟΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΝΟΜΟ

Τουριστικές επενδύσεις ύψους 1,3 δισεκατομμυρίων ευρώ εντάχθηκαν στον αναπτυξιακό νόμο – τον παλαιό και το νέο – από το 1998 ως το Νοέμβριο του 2005, σύμφωνα με μελέτη που παρουσιάστηκε στην 37^η διεθνή έκθεση ξενοδοχειακού και επαγγελματικού εξοπλισμού *xenia*.

Σε αυτήν την περίοδο εγκρίθηκαν 1.119 τουριστικές επενδύσεις που συνέβαλαν σημαντικά στην ενίσχυση της υποδομής. Από αυτές οι 73 αφορούσαν στην ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχείων, οι 242 στη μετατροπή διατηρητέων ή παραδοσιακών κτιρίων σε κύρια τουριστικά καταλύματα, οι 635 σε εκσυγχρονισμό ξενοδοχείων, οι 12 σε εκσυγχρονισμό κάμπινγκ, οι 17 σε προσθήκη συμπληρωματικών εγκαταστάσεων σε ξενοδοχεία και οι 27 σε ίδρυση, επέκταση, ή εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής.

Οι επενδύσεις με το παλαιό αναπτυξιακό νόμο ανέρχονται σε 1.001 και με το νέο αναπτυξιακό νόμο σε 118. Το δε γενικό σύνολο της επιχορήγησης φτάνει τα 335,35 εκατ. ευρώ.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΥΠΑΓΧΘΕΙΣΕΣ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΝΟΜΟ (2601/98 ΚΑΙ 3299/04) 1998-2005 (ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ) ποσά σε ευρώ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ
ΙΔΡΥΣΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	73	139.505.427	26.352.517
ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΣΕ ΚΥΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	241	143.020.854	59.962.716
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	635	553.065.147	136.826.059
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΜΠΙΝΓΚ	12	2.961.279	725.506
ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΣΥΜΠΛ/ΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΕ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	17	15.008.873	3.739.217
ΙΔΡΥΣΗ, ΕΠΕΚΤΑΣΗ, ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	27	206.863.925	74.135.136
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΝΟΜΟΥ	1001	1.057.833.732	300.353.136
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΜΕ ΝΕΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΝΟΜΟ	118	225.400.000	55.000.000
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	1119	1.272.343.732	355.353.136

Πηγή : ΕΟΤ,2006

2.6 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ 2004-2008

Το 2004 ως χρονιά διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων καθώς και η αναμενόμενη αύξηση της τουριστικής ζήτησης αποτέλεσε ένα ορόσημο, που σε συνάρτηση με τα κίνητρα που παρείχαν τα προγράμματα επιδοτήσεων, έδωσαν ώθηση στις επενδύσεις εκσυγχρονισμού των ξενοδοχείων. Το ερώτημα που υπήρξε στην αγορά ήταν εάν θα υπάρξει μετά το 2004 κάποιο άλλο ισχυρό κίνητρο που θα οδηγήσει τα ξενοδοχεία σε ένα νέο κύμα επενδύσεων εκσυγχρονισμού. Η απάντηση ήταν ότι το κίνητρο αυτό υπήρχε και αφορούσε στην εφαρμογή του συστήματος κατηγοριοποίησης των ξενοδοχείων με βάση τα "αστέρια", που θα δημιουργούσε άμεσες ανάγκες εκσυγχρονισμού με στόχο να καλυφθούν τα νέα κριτήρια κατάταξης, ενώ τα

προγράμματα επιδοτήσεων θα εστίαζαν στο να παράσχουν αυτή τη δυνατότητα στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Επίσης, η δημιουργία αλλά και η διευκόλυνση των επενδύσεων ξένων αλυσίδων, δημιούργησαν νέες ανάγκες και νέα ποιοτικά πρότυπα εξοπλισμού στα οποία θα κληθούν να προσαρμοστούν τα ελληνικά ξενοδοχεία. Ταυτόχρονα, η πίεση από τον αυξανόμενο ανταγωνισμό στη παγκόσμια αγορά για αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος μας θα συνεχίσει να αποτελεί μια μόνιμη πίεση για εκσυγχρονισμό. Και οι δύο αυτοί λόγοι δεν μπορούν να αγνοηθούν από τα ξενοδοχεία, τα οποία αναμένεται να οδηγηθούν σε επενδύσεις και μετά το 2004.

Αξίζει να σημειωθεί ότι βάσει των στοιχείων της μελέτης "Ο εκσυγχρονισμός Κλειδί στην Ανταγωνιστικότητα", που παρουσιάστηκε στην χενία, από την έναρξη ισχύος του αναπτυξιακού νόμου (καλοκαίρι 1998) μέχρι σήμερα, έχουν υπαχθεί στα κίνητρά του 594 επενδύσεις με προϋπολογισμό 515.831.679 ευρώ, επιχορήγηση 140.340.175 ευρώ, ίδια κεφάλαια 278.908.260 και δανειακά κεφάλαια 96.583.244 ευρώ.

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ 2007

Ο νέος αναπτυξιακός νόμος δίνει πολύ ισχυρά κίνητρα (μέχρι 60% επιχορήγηση) σε όλων των ειδών τις επενδύσεις στον τουρισμό. Οι επενδύσεις που δέχεται ο νόμος είναι ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων, μετατροπή παραδοσιακών κτιρίων σε ξενοδοχεία καθώς και ίδρυση επέκταση, εκσυγχρονισμός συνεδριακών κέντρων, χιονοδρομικών κέντρων, αξιοποίησης ιαματικών πηγών, τουριστικών λιμένων σκαφών αναψυχής, γηπέδων γκόλφ, κέντρων θαλασσοθεραπείας.

Με βάση λοιπόν τον Αναπτυξιακό Νόμο, που σύντομα θα αρχίσει να δέχεται επενδύσεις για αξιολόγηση και έγκριση, στον τομέα του τουρισμού μπορούν να επιδοτηθούν επενδύσεις που αφορούν:

Με βάση λοιπόν τον Αναπτυξιακό Νόμο, που σύντομα θα αρχίσει να δέχεται επενδύσεις για αξιολόγηση και έγκριση, στον τομέα του τουρισμού μπορούν να επιδοτηθούν επενδύσεις που αφορούν:

A. Σε ξενοδοχειακές υποδομές. Στην κατηγορία αυτή έχουμε επενδύσεις που μπορεί να αφορούν:

1. Ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον 3*, πρώην Β' τάξης.
2. Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον δύο αστερών (2*), πρώην Γ' τάξης ή ξενοδοχειακών μονάδων που έχουν διακόψει προσωρινά τη λειτουργία τους μέχρι πέντε έτη κατ' ανώτατο όριο, χωρίς στο διάστημα αυτό να έχει γίνει αλλαγή στη χρήση του κτιρίου και υπό τον όρο ότι κατά το χρόνο της προσωρινής διακοπής της λειτουργίας τους ήταν τουλάχιστον κατηγορίας δύο αστερών (2*).
3. Εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων με στόχο την δημιουργία συμπληρωματικών εγκαταστάσεων με την προσθήκη νέων κοινόχρηστων χώρων, νέων χρήσεων επί κοινοχρήστων χώρων, πισινών και αθλητικών εγκαταστάσεων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον κατηγορίας 2*, πρώην Γ' τάξης, με σκοπό την παροχή πρόσθετων υπηρεσιών στους πελάτες των.
4. Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατώτερης κατηγορίας των 2*, σε κτίρια που χαρακτηρίζονται διατηρητέα ή παραδοσιακά, εφόσον με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε κατηγορία 2*.
5. Μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον κατηγορίας 2*.
6. Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings) τουλάχιστον Γ' τάξης.

B. Στις ειδικές υποδομές τουρισμού που μπορεί να αφορούν σε ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμό:

1. συνεδριακών κέντρων.
2. χιονοδρομικών κέντρων.
3. αξιοποίησης ιαματικών πηγών.

4. τουριστικών λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρίνες) για επενδυτικά σχέδια που γίνονται με πρωτοβουλία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου.
5. γηπέδων γκόλφ.
6. κέντρων θαλασσοθεραπείας.
7. κέντρων τουρισμού υγείας.
8. κέντρων προπονητικού-αθλητικού τουρισμού.
9. θεματικών πάρκων που αποτελούν οργανωμένες μορφές τουρισμού και παρέχουν ολοκληρωμένης μορφής υποδομές και υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένων κατ' ελάχιστον των υπηρεσιών στέγασης σίτισης, στέγασης ψυχαγωγίας και κοινωνικής μέριμνας.

Οι κατηγορίες 7,8 και 9 δεν έχουν ακόμη προδιαγραφές και έτσι δεν είναι ακόμη δεκτές προτάσεις για χρηματοδότηση. Αυτές οι αποφάσεις αναμένονται το επόμενο διάστημα.

ΙΔΡΥΣΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Στην κατηγορία αυτών των επενδύσεων έχουμε τη δυνατότητα **ίδρυσης νέων ξενοδοχείων** ή την **επέκταση** υπαρχόντων ξενοδοχείων. Στην έννοια της επέκτασης περιλαμβάνεται κυρίως η αύξηση των δωματίων.

Η ίδρυση όμως έχει περιορισμούς ως προς τον αριθμό των αστεριών αλλά και περιορισμούς κατά περιοχές. Έτσι σε όλη τη χώρα υπάρχουν περιοχές που θεωρούνται κορεσμένες και επιτρέπεται μόνο η ίδρυση ξενοδοχείων 4 ή 5*. Σε όλη την υπόλοιπη χώρα επιτρέπεται η ίδρυση νέων ξενοδοχείων αρκεί αυτά να είναι 3* ή πρώην Β τάξης.

Για την υποβολή προτάσεων στο νόμο είναι αναγκαίο οι επενδυτές να έχουν:

- Ειδική Γνωμάτευση ΕΟΤ για την καταλληλότητα της περιοχής ίδρυσης ή επέκτασης του ξενοδοχείου και
- Έγκριση αρχιτεκτονικών σχεδίων του ξενοδοχείου από τον ΕΟΤ.

Το ελάχιστο ύψος επένδυσης στον τομέα αυτό είναι από 100-500.000 € ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης. Η ίδια συμμετοχή των επενδυτών στην επένδυση δεν μπορεί να είναι μικρότερη του 25% του όλου ποσού της επένδυσης.

Το υπόλοιπο ποσό μπορεί να είναι δανεισμός για τον οποίο όμως απαιτείται έγκριση του δανείου από την τράπεζά μας, στο στάδιο υποβολής της πρότασης. Αναγκαίες προϋποθέσεις για την υποβολή πρότασης είναι οι εγκρίσεις του ΕΟΤ, η ύπαρξη της ίδιας συμμετοχής καθώς και η έγκριση του δανείου.

Δαπάνες που γίνονται δεκτές είναι:

- η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου,
- το σύνολο των κτιριακών υποδομών που έχει ανάγκη το ξενοδοχείο,
- ο ξενοδοχειακός και λοιπός εξοπλισμός
- ο εξοπλισμός και τα προγράμματα αυτοματοποίησης των λειτουργιών του ξενοδοχείου,
- οι δαπάνες για βιολογικό καθαρισμό, αν απαιτείται,
- οι δαπάνες για πισίνες κλπ έργα στον περιβάλλοντα χώρο,
- οι δαπάνες για εξοικονόμηση ενέργειας,
- τα οχήματα μεταφοράς προσωπικού και μετακίνησης μέσα στο χώρο του ξενοδοχείου κλπ.
- Επίσης με το νέο νόμο γίνεται δεκτή, εν μέρει και η αγορά του οικοπέδου εφόσον η αξία του είναι μέχρι το 10% της συνολικής επένδυσης. Αυτό όμως θα διευκρινιστεί με απόφαση του ΥΠΕΘΟ και αφορά μόνο τις πολύ μικρές επιχειρήσεις.

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Ο νόμος δέχεται επενδύσεις για εκσυγχρονισμό των υπαρχόντων ξενοδοχείων και μάλιστα στην περίπτωση του εκσυγχρονισμού η επιχορήγηση θα είναι σαφώς μεγαλύτερη (περίπου 5% επιπλέον από αυτή των ιδρύσεων). Οι μονάδες που μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις εκσυγχρονισμού πρέπει να είναι τουλάχιστον 2*.

Οι μονάδες αυτές μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις μόνο για ολοκληρωμένο εκσυγχρονισμό. Με την έννοια ολοκληρωμένος εκσυγχρονισμός ο νόμος εννοεί μια σειρά υποχρεωτικών επενδύσεων που θα συμπεριληφθούν στην επένδυση.

Στο σημείο αυτό απαιτείται προσοχή γιατί αν ο εκσυγχρονισμός δεν περιλαμβάνει τον ελάχιστο αριθμό προϋποθέσεων τότε η επένδυση δεν γίνεται αποδεκτή στο σύνολό της. Ο ολοκληρωμένος εκσυγχρονισμός προϋποθέτει ότι η επιχείρηση, από το σύνολο των 7 κατηγοριών δαπανών που περικλείει η έννοια ολοκληρωμένος, θα πρέπει να υποβάλλει δαπάνες για τουλάχιστον 4 κατηγορίες.

Οι επτά κατηγορίες είναι:

Κατηγορία 1η: Έργα που αποσκοπούν στην ασφάλεια του προσωπικού και των πελατών της μονάδας (πυρασφάλεια, αντικεραυνική προστασία, λοιπά έργα ασφαλείας και προστασίας των πελατών κλπ.)

Κατηγορία 2η: Έργα που αποσκοπούν στην προστασία της υγείας πελατών και προσωπικού (αντικατάσταση επικινδύνων για την υγεία εγκαταστάσεων κλπ, δημιουργία εγκαταστάσεων - υποδομών για την προστασία της υγείας κ.α.).

Κατηγορία 3η: Έργα που αποσκοπούν στην εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων (π.χ. ηλιακοί θερμοσίφωνες, παραγωγή ηλεκτρισμού από ήπιες μορφές ενέργειας, ανακύκλωση ύδατος, γεωτρήσεις κλπ.)

Κατηγορία 4η: Έργα που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος, υδάτων, εδάφους και ατμόσφαιρας καθώς και στην φιλική διαχείριση του περιβάλλοντος (βιολογικός καθορισμός ως παράρτημα Ι, διαχείριση απορριμμάτων κλπ).

Κατηγορία 5η: Έργα σύνδεσης της μονάδας με περιφερειακά εθνικά ή διεθνικά δίκτυα πληροφοριών, με τράπεζες δεδομένων, έργα διεπιχειρησιακής συνεργασίας είτε με ομοειδείς επιχειρήσεις είτε με επιχειρήσεις που προσφέρουν διαφορετικό είδος υπηρεσιών στο τουριστικό κοινό.

Κατηγορία 6η: Έργα που αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση και ατόμων με ειδικές ανάγκες (διαμόρφωση δωματίων, λουτρών, κεκλιμένων επιπέδων, ανελκυστήρων τοποθέτηση ειδικών οπτικών ή ηχητικών βοηθημάτων, τηλεφωνικών θαλάμων κλπ.)

Κατηγορία 7η: Έργα που αφορούν στις κτιριακές και λοιπές εγκαταστάσεις της μονάδας, στην αντικατάσταση ή και συμπλήρωση του εξοπλισμού (ξενοδοχειακού και αναψυχής), την αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου.

Στο επενδυτικό πρόγραμμα πρέπει να περιέχονται υποχρεωτικά έργα πυρασφάλειας και βιολογικού καθαρισμού των κατηγοριών 1 και 4 αντίστοιχα.

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Στην κατηγορία αυτών των επενδύσεων περιλαμβάνονται επενδύσεις για ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμό **συνεδριακών κέντρων, χιονοδρομικών κέντρων, αξιοποίησης ιαματικών πηγών, τουριστικών λιμένων σκαφών αναψυχής, γηπέδων γκόλφ, κέντρων θαλασσοθεραπείας.**

Οι επενδύσεις αυτές θεωρούνται ειδικές και έντονα προωθούμενες από μέρους της πολιτείας. Για το λόγο αυτό και η επιχορήγηση για αυτές θα είναι 60% ή πάρα πολύ κοντά σε αυτό το ποσοστό εφόσον γίνονται από μικρές επιχειρήσεις. Για κάθε μια από τις κατηγορίες αυτές έχουν εκδοθεί αποφάσεις που περιλαμβάνουν τις ελάχιστες προδιαγραφές των.

Επίσης για την υποβολή των προτάσεων είναι αναγκαία, πέραν των υπολοίπων ή έγκριση σκοπιμότητας του ΕΟΤ σύμφωνα με τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί. Επιπλέον για τις μαρίνες είναι αναγκαία η χωροθέτηση του λιμένα με απόφαση του Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης, η σύμβαση παραχώρησης της χρήσης της ζώνης που θα διαμορφωθεί ο τουριστικός λιμένας, μεταξύ του Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης και του φορέα του λιμένα.

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ 2008

Τέσσερις μεγάλες εκτάσεις, τρία Ξενία και τέσσερα κάμπινγκ περιλαμβάνει το πρώτο πακέτο αποκρατικοποιήσεων του 2008 που ετοιμάζει η Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης, με τη διαδικασία των μακροχρόνιων μισθώσεων. Πρόκειται για τις εκτάσεις στον Καραθώνα Ναυπλίου, στο Παλιούρι Χαλκιδικής, στους Αγίους Αποστόλους στα Χανιά και στο Ρίο της Αχαΐας. Επίσης, τα Ξενία Πλαταμώνα, Κύθνου και Καλαμπάκας

και τα κάμπινγκ στο Φανάρι Αλεξανδρούπολης, στην Ασπροβάλα Χαλκιδικής, στο Παλιούρι Χαλκιδικής και στη Σκοτίνα Ολύμπου. Μέσα από την αξιοποίηση των περιουσιακών εγκαταστάσεων κύριος στόχος της ΕΤΑ είναι να αποτελέσει ένα εργαλείο τουριστικής πολιτικής και όχι απλά να διαχειρίζεται τα προς παραχώρηση περιουσιακά στοιχεία.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό σχεδιάζονται τρεις κύριοι άξονες πρωτοβουλίας για τη δημιουργία ισάριθμων πιλοτικών εφαρμογών με βάση τις σύγχρονες τάσεις για τουρισμό και ψυχαγωγία. Ο πρώτος άξονας αφορά στη δημιουργία ενός πιλοτικού πόλου τουριστικής ανάπτυξης περιβαλλοντικού χαρακτήρα κέντρου spa και ιαματικών πηγών στον Καϊάφα και στη μετατροπή του σε ένα σύγχρονο υδροθεραπευτήριο. Ο δεύτερος άξονας αφορά στο χιονοδρομικό κέντρο Παρνασσού, που μέσα από ένα πρόγραμμα εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης θα λειτουργήσει ως σύγχρονο τουριστικό επιχειρηματικό μοντέλο χειμερινού τουρισμού. Ο τρίτος άξονας αφορά σε ενέργειες περιβαλλοντικού χαρακτήρα και σε πρώτη φάση θα επικεντρωθεί στην περιοχή της Χαλκιδικής, καθώς εκεί η ΕΤΑ διαθέτει σημαντικά περιουσιακά στοιχεία.

Κεφάλαιο

3

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

3.1 Γενικά

Εκτός από τη σημαντική συμβολή του τουρισμού στην άνοδο του εθνικού εισοδήματος, στην αύξηση της απασχόλησης και στην περιφερειακή ανάπτυξη, ο τουρισμός, σε χώρες με έντονη τουριστική κίνηση από το εξωτερικό, όπως η Ελλάδα, παίζει σημαντικό ρόλο στην εισροή συναλλάγματος και στη μείωση του ελλείμματος του Ισοζυγίου Πληρωμών.

Πράγματι, τα τελευταία χρόνια οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον τουριστικό τομέα έχουν αναδειχθεί στην Ελλάδα σε πρώτη κατά σειρά σπουδαιότητας πηγή συναλλάγματος μεταξύ των αδήλων πόρων, είναι υψηλότερες από το σύνολο των εξαγωγών της χώρας και συμβάλλουν κατά σημαντικό ποσοστό στη μείωση του εμπορικού ελλείμματος του Ισοζυγίου Πληρωμών.

Βέβαια, από το συνολικό τουριστικό συνάλλαγμα που εισρέει ετησίως και που δαπανάται στη χώρα, ένα τμήμα του επανεξάγεται, λόγω της κατανάλωσης ειδών τα οποία εισάγει η χώρα και των οποίων η αξία πληρώνεται σε συνάλλαγμα.

Οι εισροές του τουριστικού συναλλάγματος καταγράφονται και παρακολουθούνται από την Τράπεζα Ελλάδας. Η εξέλιξή τους και η συμβολή τους στο Ισοζύγιο Πληρωμών έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών.

Αντίθετα, η εκροή συναλλάγματος που προκύπτει σαν άμεση συνέπεια της δαπάνης των αλλοδαπών τουριστών στη χώρα κατά το τμήμα που η δαπάνη αυτή αφορά εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες, δεν είναι δυνατόν να καταγραφεί ούτε να παρακολουθηθεί στατιστικά. Επομένως, οποιαδήποτε προσπάθεια εκτιμήσεως της

εκροής αυτής δεν μπορεί παρά να στηρίζεται σε δειγματοληπτικές έρευνες και σε εμπειρικά στοιχεία.

3.2 Η συναλλαγματική εισροή του τουρισμού

Οι εισροές συναλλάγματος στη χώρα από τον αλλοδαπό τουρισμό ακολουθούν συνήθως την εξέλιξη των αφίξεων τουριστών. Κατά την τελευταία δεκαετία, παρά τις αντίξοες συνθήκες, οι εν λόγω εισροές σημείωσαν σημαντική αύξηση.

Οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον αλλοδαπό τουρισμό συνήθως ταυτίζονται με το ποσό του λογαριασμού "ταξιδιωτικό συνάλλαγμα" των τραπεζικών στατιστικών. Στην Ελλάδα όμως, έχει γίνει αποδεκτό ότι τα ποσά του ταξιδιωτικού συναλλάγματος που εμφανίζονται στις στατιστικές της Τράπεζας Ελλάδας, είναι μικρότερα από το πραγματικό τουριστικό συνάλλαγμα που εισρέει στη χώρα και αυτό γιατί διάφορα ποσά συναλλάγματος που αφορούν τον τουρισμό καταχωρούνται σε άλλες κατηγορίες άδηλων πόρων.

Οι κατηγορίες που περιέχουν τουριστικό συνάλλαγμα είναι οι εξής:

- ⇒ **Μεταφορές – ναυτιλιακό συνάλλαγμα** : Περιλαμβάνουν συναλλαγματικές εισπράξεις για κρουαζιέρες που πραγματοποιούνται από τις εταιρίες των κρουαζιερόπλοιων ή τα ταξιδιωτικά γραφεία καθώς και εισπράξεις για ενοικιάσεις θαλαμηγών σκαφών.
- ⇒ **Αναλήψεις από καταθέσεις μετατρέψιμες στο νόμισμα της χώρας μας** : Το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από τα ποσά που μετατρέπουν οι TOUR OPERATORS για τις οφειλές τους στους Έλληνες Τουριστικούς Επιχειρηματίες (Ξενοδόχους, Πράκτορες κλπ.), καθώς και από τα ποσά από αγορές από τουρίστες που χρησιμοποιούν πιστωτικές κάρτες εντός της χώρας μας.
- ⇒ **Λοιποί Άδηλοι Πόροι** : Περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα ποσά συναλλάγματος που μετατρέπονται στο νόμισμά μας και που προέρχονται από τα παράνομα καταλύματα.

3.3 Η συναλλαγματική εκροή του τουρισμού

Όπως προαναφέραμε, ενώ οι συναλλαγματικές εισροές του τουρισμού καταγράφονται άμεσα και μπορούν εύκολα να εντοπιστούν, αντίθετα οι συναλλαγματικές εκροές που προκύπτουν σαν αποτέλεσμα των δαπανών των τουριστών, δεν είναι δυνατό να

καταγραφούν και αποτελούν στοιχεία που περιλαμβάνονται στις εισαγωγές των διαφόρων τομέων αγαθών και υπηρεσιών της εθνικής οικονομίας.

Για να εντοπιστούν οι συναλλαγματικές εκροές, θα πρέπει να διερευνηθούν οι δραστηριότητες εκείνες που συνδέονται με τον τουρισμό και οι οποίες περιλαμβάνουν αγαθά και υπηρεσίες αλλοδαπής προελεύσεως.

Η ιδανική προσέγγιση του θέματος θα ήταν να εντοπιστούν κατά κατηγορίες όλα τα αγαθά και υπηρεσίες που προσφέρονται στους αλλοδαπούς τουρίστες και για τα οποία δαπανάται το συνάλλαγμα που ο τουρίστας εισάγει στη χώρα, είτε άμεσα, είτε μέσω πρακτορείων ταξιδιών. Στη συνέχεια, απ'όλα αυτά τα αγαθά και υπηρεσίες να καθοριστεί το τμήμα που εισάγεται από το εξωτερικό. Όλα αυτά βέβαια αποτιμημένα σε αξία και σε εκτίμηση του αντίστοιχου κόστους τους.

Οι βασικές κατηγορίες στις οποίες κατανέμονται οι δαπάνες των αλλοδαπών τουριστών είναι οι εξής:

- Διανυκτέρευση σε όλα τα είδη τουριστικών καταλυμάτων (νόμιμα ή μη)
- Διατροφή στα τουριστικά καταλύματα
- Διατροφή σε ταβέρνες και εστιατόρια
- Διασκέδαση σε διάφορα κέντρα
- Οργανωμένες εκδρομές στο εσωτερικό της χώρας, χερσαίες ή θαλάσσιες
- Πληρωμές εισιτηρίων σε μεταφορικά μέσα και χρήση ταξί
- Αγορά ειδών λαϊκής τέχνης, κοσμημάτων, ρούχων κλπ.
- Ενοικιάσεις αυτοκινήτων και σκαφών

Αν λοιπόν ληφθούν υπόψη ο πολύ μεγάλος αριθμός των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται στους τουρίστες, το γεγονός ότι πολλά αγαθά και υπηρεσίες προσφέρονται κατά τον ίδιο τρόπο τόσο στους αλλοδαπούς τουρίστες όσο και στους Έλληνες καταναλωτές, το γεγονός ότι ένα συγκεκριμένο μπορεί να παράγεται εγχωρίως και συγχρόνως ορισμένες ποσότητες του αγαθού αυτού να εισάγονται και η μεγάλη δυσχέρεια στις περισσότερες περιπτώσεις υπολογισμού του αναλογούντος μεριδίου του αλλοδαπού τουρίστα στην κατανάλωση αγαθών, καθίσταται προφανές ότι η παραπάνω προσέγγιση προσδιορισμού των συναλλαγματικών εκροών απαιτεί την πραγματοποίηση πλήθους επί μέρους ερευνών και είναι εκ των πραγμάτων ανέφικτη στην πράξη. Πολύ περισσότερο δε, αν θέλει κανείς να κάνει διαχρονικές συγκρίσεις.

3.4 Τουριστικό συνάλλαγμα και σύγκρισή του με άλλες πηγές συναλλάγματος

Οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον αλλοδαπό τουρισμό συνήθως ταυτίζονται με το ποσό του λογαριασμού “ταξιδιωτικό συνάλλαγμα” των τραπεζικών στατιστικών. Στην Ελλάδα όμως, έχει γίνει αποδεκτό ότι τα ποσά του ταξιδιωτικού της Ελλάδος, είναι μικρότερα από το πραγματικό τουριστικό συνάλλαγμα που εισρέει στη χώρα και τούτο διότι διάφορα ποσά συναλλάγματος που αφορούν στον τουρισμό (όπως η προαγορά δραχμών εκ μέρους των Tour Operators, οι αγορές τουριστών μέσω πιστωτικών καρτών, οι συναλλαγματικές εισπράξεις για κρουαζιέρες και για ενοικίαση σκαφών κλπ.) καταχωρούνται σε άλλες κατηγορίες αδήλων πόρων.

Αν στα ποσά του “ταξιδιωτικού συναλλάγματος” προστεθούν τα παραπάνω ποσά, τότε το προκύπτον τουριστικό συνάλλαγμα, με βάση τις εκτιμήσεις του ΕΟΤ, υπερβαίνει τα τρία τελευταία χρόνια τα 6 δις δολάρια.

Μια σύγκριση των συναλλαγματικών εισπράξεων από τον τουρισμό με άλλες σημαντικές κατηγορίες εισροών συναλλάγματος, καθιστά εμφανή τη μεγάλη σπουδαιότητα του τουριστικού τομέα ως πηγή συναλλάγματος

3.5 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '70 ΚΑΙ '80

Η δεκαετία του '70 βρήκε την ελληνική κοινωνία να κινείται στο ρυθμό της δικτατορίας των συνταγματαρχών, οι οποίοι επιχειρούσαν, μέσω της έντονα επεκτατικής οικονομικής πολιτικής τους (διαμόρφωση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης), να συγκαλύψουν το ανελεύθερο καθεστώς που είχαν επιβάλει. Χαρακτηριστικό της περιόδου η χωρίς φειδώ χρηματοδότηση ποικίλων οικονομικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να εξασφαλιστούν ξένες συνήθως επενδύσεις. Παράλληλα μ' αυτό, η καθιέρωση ενός διεφθαρμένου εξουσιαστικού μοντέλου οικονομικών σχέσεων (χωρίς ανταγωνιστική βάση και έμφαση στην παραγωγικότητα) διαμόρφωσαν εκρηκτικές πληθωριστικές πιέσεις τα πρώτα χρόνια του '70. Η διεθνής πετρελαϊκή κρίση του 1973 οδηγεί σε γενικευμένη άνοδο των αγαθών και διψήφιο πληθωρισμό, ο οποίος θα καταστεί ενδημικό φαινόμενο στην ελληνική οικονομία για δεκαετίες. Η οξεία ύφεση έπληξε τομείς όπως οι οικοδομές και οι κατασκευές. Το μεταναστευτικό και το τουριστικό συνάλλαγμα -

πρόσκαιρα- μειώθηκε και μαζί τους ελαττώθηκαν οι δημόσιες επενδύσεις. Οι τεράστιες δαπάνες σε βαρύ στρατιωτικό εξοπλισμό σήμαιναν ότι οι μεταρρυθμίσεις στην κρατική υποδομή (π.χ. παιδεία, υγεία) θα περνούσαν σε δεύτερη μοίρα.

Η διεθνής κρίση του 1979 και η συνακόλουθη ύφεση εκτόξευσαν εκ νέου τον πληθωρισμό στα ύψη. Το 1981, έτος αλλαγής του πολιτικού σκηνικού, βρήκε τη χώρα σε κατάσταση στασιμοπληθωρισμού, μείωση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων και οξεία δημοσιονομικά ελλείμματα. Ο μεγάλος αριθμός ιδιωτικών επιχειρήσεων που είχε περιέλθει στον έλεγχο του κράτους, "οι προβληματικές" όπως ονομάστηκαν, υπονόμειναν οποιαδήποτε προοπτική οικονομικής εξυγίανσης και ανάπτυξης, ενώ τα χρέη από τα εξωτερικά δάνεια ακύρωναν κάθε οικονομικό σχεδιασμό.

Τουριστικό συνάλλαγμα κατά μήνα 1982, 1983, 1984 ΣΕ \$

ΜΗΝΕΣ	1982	1983	1984	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 83/82	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 84/83
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	51.400.000	30.200.000	35.800.000	-41,2	18,5
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	61.800.000	35.000.000	34.900.000	-43,4	-0,3
ΜΑΡΤΙΟΣ	63.900.000	42.500.000	44.000.000	-33,5	3,5
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	99.600.000	67.000.000	60.800.000	-32,7	-9,2
ΜΑΙΟΣ	130.700.000	89.200.000	129.500.000	-31,7	45,2
ΙΟΥΝΙΟΣ	122.600.000	132.900.000	137.000.000	8,4	3,1
ΙΟΥΛΙΟΣ	178.300.000	166.800.000	179.000.000	-6,4	7,3
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	277.700.000	205.600.000	213.000.000	-25,9	3,6
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	247.100.000	172.000.000	210.000.000	-30,4	22,1
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	150.700.000	116.000.000	152.000.000	-23,0	31,0
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	78.900.000	68.000.000	59.000.000	-13,8	-13,2
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	64.400.000	51.000.000	57.000.000	-20,8	11,8
ΣΥΝΟΛΟ:	1.527.100.000	1.176.200.000	1.312.000.000	-23,0	11,8

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας, 1986

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ (εκατ.δολ. ΗΠΑ)

	1956			1973		
	Πίστωση (α)	Χρέωση (α)	(α)- (β)	Πίστωση (α)	Χρέωση (β)	(α)-(β)
ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ						
Αγαθά και υπηρεσίες	341,1	519,0	177,9	2.698,0	4.617,9	1.919,9
Αγαθά	209,6	411,1	201,5	1.230,5	4.047,1	2.816,6
ΑΔΗΛΟΙ ΠΟΡΟΙ						
Ναυτιλιακά Εμβάσματα	48,2			600,0		
Μεταναστευτικά Εμβάσματα	60,8			735,4		
Τουριστικό συνάλλαγμα	31,2			514,8		
ΣΥΝΟΛΟ ΑΔΗΛΩΝ	140,2			1.850,2		
Κίνηση Κεφαλαίων	63,3		63,3	1.045,6		1.045,6

Πηγή: ΕΣΥΕ, 1980

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΝΑΥΤΙΑΙΑΚΟ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ	ΤΟΚΟΙ, ΚΑΠ.	ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ	% ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ
1982	6.482	1.657	1.043	137	1.527	24
1983	6.098	1.309	934	81	1.176	19
1984	5.529	1.095	821	136	1.313	24
1985	5.260	1.039	801	121	1.428	27
1986	6.512	1.001	963	82	1.834	28
1987	8.567	1.193	1.379	111	2.268	26
1988	10.099	1.380	1.727	205	2.396	24
1989	10.281	1.375	1.394	247	1.976	19
1990	13.041	1.762	1.828	271	2.587	20

Πηγή:

Ε.Σ.Υ.Ε, 1995

Στο ισοζύγιο πληρωμών περιλαμβάνεται το ισοζύγιο των άδηλων πόρων. Αυτό σημαίνει εισπραξη και πληρωμές από πόρους που δεν μπορούν να υπολογισθούν εκ των προτέρων. Οι κυριότερες εισπράξεις τέτοιου είδους προέρχονται από συνάλλαγμα που φέρνουν οι τουρίστες ονομαζόμενο ταξιδιωτικό, το ναυτιλιακό από εμβάσματα εφοπλιστών, ναυτικών, ναύλων, μεταναστευτικό – εργατικό από Έλληνες εργαζόμενους στο εξωτερικό.

Ακόμα περιλαμβάνει εισπράξεις από τόκους – μερίσματα – κέρδη που έχουν οι Έλληνες και ελληνικές εταιρείες από το εξωτερικό. Τους αναφέρουμε σε ειδική στήλη επειδή παρατηρούμε τα τελευταία χρόνια σοβαρή αύξηση τους, που σημαίνει καπιταλιστικά κέρδη που κερδήθηκαν στο εξωτερικό. Ακόμα, περιλαμβάνονται οι αναλήψεις από μετατρέψιμες καταθέσεις και εννοείται κυρίως, η δραχμοποίηση από καταθέσεις Ελλήνων σε ελληνικές τράπεζες, αλλά σε ξένο νόμισμα. Επίσης περιλαμβάνει τους λοιπούς πόρους από το δημόσιο, ασφάλιστρα, προμήθειες, κλπ. Τέλος περιέχει τους πόρους από την ΕΟΚ και τώρα Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η εξάρτηση της χώρας από τον τουρισμό είναι επικίνδυνη. Αλλά, όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, παρά το γεγονός ότι οι τουρίστες που έρχονται κάθε χρόνο είναι και περισσότεροι, το ποσοστό των εσόδων από αυτούς εξακολουθεί να παραμένει περίπου το ένα πέμπτο των συνολικών εισπράξεων από άδηλους πόρους. Μάλιστα και με τάση να μειώνονται αφού έπεσαν και κάτω του 20% και αυτό γιατί όλοι οι πόροι αυξάνονται με ταχύτερο ρυθμό από τον τουριστικό.

3.6 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ '90

Στην κυβερνητική πολιτική της "σκληρής δραχμής" θα πρέπει κυρίως να αναζητηθούν τα αίτια για την απώλεια των 2,2 εκατομμυρίων τουριστικών αφίξεων στη χώρα μας κατά την τετραετία 1992-1995, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να χάσει η Ελλάδα συνάλλαγμα ύψους 1,2 δισεκατομμυρίων δραχμών. Καταστροφική για τον ελληνικό τουρισμό αποβαίνει η υπερτίμηση της δραχμής έναντι των νομισμάτων της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, που αποτελούν τις βασικές ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας στον τομέα του τουρισμού.

Οι θέσεις αυτές διατυπώνονται σε μελέτη του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ), με θέμα τις "Επιπτώσεις της συναλλαγματικής πολιτικής και τις πρόσφατες επιδόσεις του τουριστικού τομέα".

Επισημαίνεται ότι η ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών από τους αλλοδαπούς επισκέπτες της χώρας μας είναι τόσο ευαίσθητη στις μεταβολές της ισοτιμίας της δραχμής, ώστε εάν το εθνικό νόμισμα της Ελλάδας υποτιμηθεί κατά 10%, οι ετήσιες αφίξεις θα αυξηθούν κατά 10,33%. Συνεπώς, "κλειδί" για την αύξηση του τουρισμού στη χώρα μας αποτελεί, σύμφωνα με τη μελέτη, η λελογισμένη υποτίμηση της δραχμής σε πραγματικούς όρους ως προς τα νομίσματα της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας . Το δεύτερο σημείο στο οποίο καταλήγει η μελέτη είναι η τάση που έχει αρχίσει να διαμορφώνεται - ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80- προς την κατεύθυνση της αλλαγής των καταναλωτικών προτύπων των τουριστών. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι οι τουρίστες αποδίδουν σήμερα μεγαλύτερη σημασία στην αγοραστική δύναμη του εθνικού εισοδήματος.

Πάντως, οι προοπτικές που διανοίγονται για τον ελληνικό τουρισμό μπορεί να είναι ευοίωνες, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, θα αξιοποιηθεί η αναμενόμενη ανάκαμψη των οικονομιών της Ανατολικής Ευρώπης και θα ακολουθηθεί ελαστικότερη συναλλαγματική πολιτική ως προς τα εθνικά νομίσματα των τριών ανταγωνιστριών χωρών

3.7 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ 2000-2007

Μεταξύ 2000 και 2004, και κατά μέσο όρο, σε μεν φυσικούς όρους ο αριθμός των αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα παρέμεινε κατ' ουσία αμετάβλητος, αλλά με εμφανή μείωση του αριθμού διανυκτερεύσεων ανά άφιξη. Η μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων αντανακλάται ευκρινέστατα στο εισέρευσαν συνάλλαγμα, το οποίο από 10.061 εκατ. ευρώ το 2000 μειώθηκε σε 9.495 εκατ. ευρώ το 2003. Η κατά το 2004 μεγάλη αύξηση δεν συνδέεται με κάποιου είδους τάση, είναι αμιγώς συγκυριακή και οφείλεται στις υψηλές τιμές που απήλαυσε η τουριστική Αθήνα λόγω της Ολυμπιάδας.

Αναλυτικότερα, κατά το παρελθόν έτος αυξήθηκαν οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών κατά περίπου 5% (ίσως ελαφρώς υψηλότερο) σε όρους, όμως, συναλλάγματος η επίδοση

ήταν πολύ καλύτερη. Η κατά 6,7% αύξηση του εισρευσαντος συναλλάγματος αποτελεί έκπληξη, διότι υπολογίζεται με βάση ένα κατεξοχήν ευμενές συγκριτικό έτος, το ολυμπιακό, κατά το οποίο, με περίπου στάσιμο σε φυσικούς όρους αλλοδαπό τουρισμό, πραγματοποιήθηκε αύξηση του τουριστικού συναλλάγματος κατά 9%. Ασφαλώς, η αύξηση αυτή οπωσδήποτε συνδέεται με την σημαντική αναβάθμιση της περιοχής πρωτεύουσας λόγω ολυμπιακών αγώνων, ωστόσο, δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι όλες οι μείζονες τουριστικές περιοχές της χώρας, με εξαίρεση τα Ιόνια Νησιά, κινήθηκαν ανοδικά.

Η τουριστική πολιτική στην διαφημιστική της διάσταση περιέλαβε και τον εσωτερικό τουρισμό, με ένα πρωτοφανές για τα ελληνικά πράγματα τηλεοπτικό πρόγραμμα. Αν και δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία, με βάση τα οποία να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα του εν λόγω προγράμματος, οι πληροφορίες από την ξενοδοχειακή κοινότητα είναι περισσότερο από θετικές. Το πρόγραμμα “Μένουμε Ελλάδα” κρίνεται ότι είχε μεγάλη επιτυχία. Φαίνεται, ότι προκάλεσε ευρύτερη ευαισθητοποίηση και υπέθαλψε τουριστικό ενδιαφέρον με καθαρά εσωτερικό προσανατολισμό, αποτρέποντας τουοτουτρόπως σημαντικό, ενδεχομένως, τμήμα δυνητικών τουριστών να αναζητήσει αναψυχή στο εξωτερικό.

Για προφανείς λόγους, ο εσωτερικός τουρισμός είναι γενεσιουργός πολύ μικρότερης συγκριτικά προστιθέμενης αξίας. Όταν, όμως, ο εσωτερικός τουρισμός υποκαθίσταται στον εξερχόμενο τουρισμό, το οικονομικό αποτέλεσμα εξισώνεται με εκείνο του αλλοδαπού τουρισμού – αντιστοίχου μεγέθους – διότι αυτό που τελικώς ενδιαφέρει αναπτυξιακά είναι το μέγεθος του εισρέοντος καθαρού τουριστικού συναλλάγματος.

Πίνακας 1 Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών σε Κύρια Αεροδρόμια της Χώρας (σε χιλιάδες)							
	2000	2003	2004	2005	Δ% 2003/00	Δ% 2005/03	Δ% 2005/04
Αθήνα	3.777,4	4.022,2	4.250,4	4.534,0	6,5	12,7	6,7
Θεσσαλονίκη	1.005,0	1.002,6	1.062,7	1.104,0	-0,2	10,1	3,9
Κρήτη	2.508,5	2.514,7	2.419,3	2.560,6	0,2	1,8	5,8
<i>Χανιά</i>	450,3	532,2	532,3	556,0			
<i>Ηράκλειο</i>	2.058,2	1.982,5	1.887,0	2.004,6			
Δωδεκάνησα	2.019,2	1.910,2	1.793,8	1.823,5	-5,4	-4,5	1,7
<i>Ρόδος</i>	1.340,5	1.263,6	1.166,7	1.216,6			
<i>Κως</i>	678,7	646,6	627,1	606,9			
Ιόνια Νησιά - Άκπο	1.680,7	1.719,4	1.605,3	1.602,6	2,3	-6,8	-0,2
<i>Κέρκυρα</i>	965,0	919,6	824,8	853,3			
<i>Ζάκυνθος</i>	437,7	487,5	489,1	464,3			
<i>Κεφαλονιά</i>	157,4	168,7	154,8	143,4			
<i>Άκτιο</i>	140,6	143,6	136,6	141,6			
Κυκλάδες	283,7	262,3	229,7	269,5	-7,5	2,7	17,3
<i>Μύκονος</i>	99,1	93,5	82,9	98,1			
<i>Σαντορίνη</i>	184,6	168,8	146,8	171,4			
Β. Αιγαίο	247,1	234,1	214,3	209,2	-5,3	-10,6	-2,4
<i>Μυτιλήνη</i>	79,0	77,9	70,0	66,8			
<i>Χίος</i>	15,9	15,8	15,6	13,5			
<i>Σάμος</i>	144,3	133,1	120,3	118,5			
<i>Λήμνος</i>	7,9	7,3	8,4	10,4			

Πηγή : ΙΤΕΠ , 2007

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΙΣΟΖΥΓΙΑ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 2001-2004

	2001	2002	2003	2004	% ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ		
					2002/01	2003/02	2004/03
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ	3.094,2	3.763,0	3.607,1	3.604,5	21,6	-4,1	-0,1
ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΟ	2.261,3	2.057,3	2.681,4	4.362,3	-9,0	30,3	62,7
ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ	-	-	-	-	3,7	1,4	8,5
ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	-9.713,4	-	-	-	10,5	12,4	3,2

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας, 2005

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ 2007

Αύξηση 3,2% εμφάνισε το τουριστικό συνάλλαγμα το πρώτο εξάμηνο του 2007 έναντι του πρώτου εξαμήνου του 2006 σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος. Η αύξηση αυτή υπολείπεται σημαντικά του ρυθμού αύξησης των αφίξεων, που την ίδια περίοδο, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΟΤ, ξεπέρασε το 6%. Η υστέρηση αυτή των εσόδων προήλθε κυρίως στον έντονο πόλεμο τιμών των τουριστικών προορισμών της Μεσογείου και τα οικονομικά πακέτα. Η υστέρηση αυτή εμφανίστηκε και στη λειτουργία της επιχειρηματικής τουριστικής αγοράς, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της δέχτηκε τις ισχυρές πιέσεις της χαμηλής τιμολογιακής πολιτικής των τουριστικών οργανισμών.

Σε ό,τι αφορά στις τουριστικές εισπράξεις του α εξαμήνου του 2007 ανήλθαν στο ποσό των 3,4 δισ. ευρώ έναντι 3,3 δισ. ευρώ του αντίστοιχου εξαμήνου του 2006, σημειώνοντας αύξηση 3,2%. Αντίστοιχα το ίδιο διάστημα οι τουριστικές δαπάνες των Ελλήνων για ταξίδια στο εξωτερικό αυξήθηκαν κατά 10,6%. Ωστόσο, το τουριστικό ισοζύγιο εμφανίζεται θετικό κατά 2,25 δισ. ευρώ.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ - ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ		
	2005	2006	2007
Τουριστικές εισπράξεις	3.293,5	3.325,0	3.430,6
Τουριστικές δαπάνες	1.157,7	1.119,2	1.180,1
Τουριστικό ισοζύγιο	2.135,8	2.205,8	2.250,5

Πηγή : Ι.Τ.Ε.Π.,2007

Κεφάλαιο

4

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ Κ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4.1 Προοπτικές για τον τουρισμό

Η αύξηση της τουριστικής κίνησης, εξαρτάται κυρίως από τρεις παράγοντες: α) Την καλή οικονομία των χωρών προέλευσης, β) Την παγκόσμια ηρεμία, αλλά και την ηρεμία στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και β) Το φυσικό, δομημένο και πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής.

Το πιο βασικό όμως είναι το περιβάλλον με την ευρεία έννοια της χώρας προορισμού και εδώ χρειάζεται να τονίσουμε ότι η χώρα μας διαθέτει πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, εθνικούς δρυμούς, αισθητικά δάση, σπάνια βιοποικιλότητα, άριστες κλιματολογικές συνθήκες και μια ανεξάντλητη αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά. Κατά συνέπεια πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη βαρύτητα στα έργα υποδομής ώστε να αναδείξουμε το τουριστικό μας προϊόν.

Ήδη από το 1993 στο πλαίσιο του Πέμπτου Προγράμματος Δράσης για το περιβάλλον "προς μια Αειφόρο Ανάπτυξη" προτάθηκαν τρεις άξονες δράσεις για τον τουρισμό και την παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος:

- Διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης διαχείρισης του μαζικού τουρισμού και την ενθάρρυνση εναλλακτικών τύπων τουρισμού.

- Βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών, έμφαση στην πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, καθώς και στην καλύτερη διαχείριση της ροής των επισκεπτών.
- Αλλαγή της συμπεριφοράς των τουριστών. Στο πλαίσιο αυτό ενθαρρύνονται ειδικές δράσεις, όπως τηλεοπτικές καμπανιές, σύνταξη κώδικα συμπεριφοράς και ενθάρρυνση των επισκεπτών για κατάλληλη επιλογή μέσων μεταφοράς.

Η βιώσιμη ανάπτυξη του Τουρισμού προϋποθέτει διάφορους τομείς :

α) Σχεδιασμός (Πολεοδομία -Χωροταξία):

Ο σχεδιασμός των τουριστικών περιοχών πρέπει να γίνεται με βάση την Φέρουσα Ικανότητα του συστήματος, θα πρέπει να γίνεται οριοθέτηση περιοχών με τουριστική ανάπτυξη, να χρησιμοποιούνται τεχνικές για τη διαχείριση της ροής των επισκεπτών, να γίνει ουσιαστική εφαρμογή Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για κάθε έργο τουριστικής ανάπτυξης, να παρέχεται βοήθεια στις υποβαθμισμένες περιοχές προκειμένου να επανεκταχθούν στην τουριστική αγορά, να γίνεται συστηματική και λεπτομερειακή καταγραφή περιοχών και να προτείνονται συνδυασμοί που θα αξιοποιούν την ποικιλία των μνημείων και της γεωγραφικής και της γεωγραφίας, θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, να υπάρξει ενθάρρυνση ήπιων παρεμβάσεων και γενικότερα ενθάρρυνση ήπιων μορφών τουρισμού (π.χ. αγροτουρισμός) που σέβονται τις ιδιαιτερότητες του τόπου υποδοχής κ.α.

β) Θεσμική οργάνωση:

Επιτακτική ανάγκη αποτελεί η υιοθέτηση μέτρων για την προστασία παραδοσιακών οικισμών, περιοχών με ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον που αποτελούν ταυτόχρονα και τουριστικούς προορισμούς. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενισχυθεί η διαδικασία παρακολούθησης και εφαρμογής των διαφόρων κανονισμών που προβλέπονται γι' αυτές τις περιοχές.

γ) Οικονομική ανάπτυξη:

Επίσης, θα πρέπει να υιοθετηθούν κίνητρα για την ενθάρρυνση ορισμένων τύπου τουρισμού που σέβεται τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

δ) Έρευνα:

Παράλληλα με τις παραπάνω δράσεις απαιτείται να συνεχισθεί η μελέτη των επιπτώσεων από το φαινόμενο του τουρισμού αλλά και των δυνατοτήτων αποκατάστασης για περιοχές που αντιμετωπίζουν ήδη προβλήματα υποβάθμισης.

Η χώρα μας παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει έχει πολλαπλές δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Για να ανταποκριθούμε στις νέες αυτές προκλήσεις δεν πρέπει απλά και μόνονα επιλύσουμε τα όποια προβλήματα υποδομών και εξυπηρετήσεων. Επιβάλλεται να αναζητήσουμε και στη συνέχεια να υιοθετήσουμε μια καινούργια άποψη που θα θέτει τα προβλήματα του περιβάλλοντος στο κέντρο του ενδιαφέροντος.

Μετά από όλα αυτά μερικά χρήσιμα συμπεράσματα για το μέλλον του τουρισμού μπορούν να εξαχθούν είτε θετικά είναι αυτά είτε αρνητικά:

Τα θετικά του Ελληνικού τουρισμού:

α) Σημαντικός τουριστικός προορισμός παγκοσμίως (17η χώρα σε αφίξεις, 27η σε εισπράξεις: στοιχεία 2000). β) Πολύ σημαντικοί ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι. γ) Αφθονία και ποικιλομορφία φυσικών πόρων. δ) Ευρύτατη παραγωγή προϊόντων πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα στο πλαίσιο των τελευταίων τάσεων διατροφής. ε) Δημιουργία τα τελευταία σημαντικών επιχειρήσεων όλων των κλάδων για προσέλκυση ειδικού τουρισμού, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμοί μονάδων.

Τα αρνητικά του Ελληνικού τουρισμού:

α) Ελλείψεις σε κοινωνικές υποδομές, εξοπλισμό και συναφείς υπηρεσίες. β) Αδυναμίες οργάνωσης και λειτουργίας επιμέρους τουριστικών κλάδων που οδηγούν σε χαμηλής ποιότητας τουριστικό προϊόν. γ) Περιορισμένη διεύρυνση τουριστικού προϊόντος σε νέες κατηγορίες και νέες αγορές. δ) Χαμηλή ημερήσια δαπάνη και μικρή διάρκεια παραμονής εισερχόμενου τουρισμού. ε) Χαμηλή ανταγωνιστικότητα τουριστικού προϊόντος. στ) Εξάρτηση από μεγάλα πρακτορεία διεθνούς τουρισμού. ζ) Έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, τόσο σε αριθμό όσο και σύνθεση. η) Άνιση ανάπτυξη μεταξύ περιφερειών της χώρας, θ) Κόπωση των τουριστών από προϊόντα του

μαζικού τουρισμού αλλά και από τους παραδοσιακούς χώρους υποδοχής. ι) Αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σε θέματα ποιότητας του περιβάλλοντος. Οι επισκέπτες αποφεύγουν περιοχές με προβλήματα ρύπανσης καθώς και περιοχές υπέρ-εμπορευματοποιημένες, αιτώντας περισσότερες αυθεντικές εμπειρίες.

4.2 Περιβαλλοντικά προβλήματα και τουρισμός

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα κυριαρχούν σήμερα στους προορισμούς της Μεσογείου που δέχονται μαζικό τουρισμό πολλοί από τους επισκέπτες τους στο τέλος των διακοπών τους στον τόπο που επέλεξαν με περιβαλλοντικά κριτήρια, διαπίστωσαν πως οι προσδοκίες τους είχαν διαψευστεί από μια σειρά περιβαλλοντικών προβλημάτων, που έχουν να κάμουν με την κυκλοφοριακή συμφόρηση, το «στίβαγμα» των λούμενων στις παραλίες, τις ελλείψεις νερού, τις διακοπές του ρεύματος, τους θορύβους, τα φαινόμενα της αισθητικής ρύπανσης, την καθαριότητα των ακτών, την ποιότητα του νερού κολύμβησης, τις ουρές στις θυρίδες των τραπεζών και των ταχυδρομείων, τις αλόγιστες επεμβάσεις στο τοπίο, τις αυθαίρετες δομήσεις και με τόσα άλλα. Η πραγματικότητα αναίρεσε τις προσδοκίες τους και επιβεβαίωσε τη διατάραξη της σχέσης ισορροπίας μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, ως αποτέλεσμα της υπερμεγέθυνσης της τουριστικής ανάπτυξης πέραν των ορίων της φέρουσας ικανότητας του τουριστικού τόπου. Η υπερμεγέθυνση και η φέρουσα ικανότητα είναι δύο έννοιες κλειδιά στη μελέτη των σχέσεων τουρισμού και περιβάλλοντος.

4.3 Συνάφεια τουρισμού και περιβάλλοντος

Πριν μερικά χρόνια οι μελετητές του τουριστικού φαινομένου ήταν υποχρεωμένοι να αποδείξουν ότι υπάρχουν δεσμοί ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον. Σήμερα ύστερα από τη Διακήρυξη της Μαννίλας για τον Παγκόσμιο Τουρισμό (1980), τη Διάσκεψή του Ρίο για το Περιβάλλον (1992), την Agenda 21, που ενσωματώθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και πρόσφατα τον Παγκόσμιο Κώδικα Δεοντολογίας για τον Τουρισμό (1999), όπου σε όλα αυτά τα κείμενα, τα οποία δεσμεύουν και την Ελλάδα, θεσπίζονται οι αρχές της 'βιώσιμης ανάπτυξης' και ταυτόχρονα η υποχρέωση της παγκόσμιας κοινότητας που εμπλέκεται με την τουριστική ανάπτυξη να προστατεύει το περιβάλλον, οι ασχολούμενοι με τον τουρισμό πολιτικοί και επιχειρηματίες του κλάδου

αναγνωρίζουν ότι μια υγιής τουριστική βιομηχανία εξαρτάται από ένα υγιές περιβάλλον και συζητούν για τουριστική ανάπτυξη, που προωθεί μορφές «περιβαλλοντικά συνετού τουρισμού». Έτσι κυβερνήσεις και επιχειρηματίες, προωθούν την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού ή εναλλακτικών, συμβατών με το περιβάλλον, όπως είναι ο συνεδριακός, ο πολιτιστικός ο αθλητικός, ο οικολογικός, ο θρησκευτικός και άλλες μορφές σε μια προσπάθεια να αμβλύνουν τις επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, να διευρύνουν την τουριστική περίοδο και να δημιουργήσουν νέα τουριστικά προϊόντα, που ανταποκρίνονται στην τουριστική ζήτηση και επηρεάζονται λιγότερο από τις διεθνείς συγκυρίες.

4.4 Νομικό πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος

Οι ισορροπημένες σχέσεις τουριστικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος πέρα από τις παραπάνω διακηρύξεις και τις άτυπες συμφωνίες, που δεσμεύουν και την Ελλάδα, εξασφαλίζονται και από ένα ευρύ νομικό πλαίσιο κανόνων, που ρυθμίζουν σε εθνικό επίπεδο τα θέματα του περιβάλλοντος σε όλες τις εκφάνσεις με επικέντρωση στο ιδιαίτερο κρίσιμο θέμα της προστασίας του. Ο θεμελιώδεις νόμος το Σύνταγμα στο άρθρο 24 αναφέρει ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους, το οποίο πρέπει να παίρνει τα αναγκαία προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα. Ειδική μνεία γίνεται για την προστασία των δασών, για τα μνημεία, τις παραδοσιακές περιοχές, τα θέματα της χωροταξίας και της πολεοδομίας.

Για την εφαρμογή της συνταγματικής αυτής επιταγής έχουν εκδοθεί ειδικοί νόμοι, όπως ο νόμος για την προστασία του περιβάλλοντος. (Ν1650/86), ο νόμος για την προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων (Ν998/79), ο οικιστικός νόμος (Ν1337/83) περί αιγιαλού και παραλίας (Ν1540/30) και ο αρχαιολογικός νόμος (Ν5351/32 και Ν1469/50), που βρίσκονται στο στάδιο της αναθεώρησης με νομοσχέδια που κατατέθηκαν στη Βουλή, ο νόμος για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος (Π.Δ. 55/98), ο νόμος για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη (Ν.2742/99) και άλλοι. Το νομικό αυτό πλαίσιο συμπληρώνεται και από το πρωτογενές δίκαιο των καταστατικών Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και από το παράγωγο δίκαιο των κοινοτικών οδηγιών που ρυθμίζουν τα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και τις πολιτικές και δράσεις για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Όλο το νομικό αυτό πλέγμα καλύπτει και τον τουρισμό στον βαθμό που οι τουριστικές δραστηριότητες σχετίζονται με το περιβάλλον. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι υπάρχουν και ειδικές ρυθμίσεις που αναφέρονται αποκλειστικά στις τουριστικές δραστηριότητες, όπως οι εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων για την ίδρυση τουριστικών εγκαταστάσεων, οι εγκρίσεις χωροθέτησης των τουριστικών δραστηριοτήτων οι άδειες λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος τα συστήματα βιολογικού καθαρισμού και διάθεσης στέρεων αποβλήτων των ξενοδοχείων, οι όροι πυρασφάλειας των τουριστικών εγκαταστάσεων κ.τ.λ. Πάντως εκείνο που διαπιστώνει κανείς είναι ότι ενώ το υφιστάμενο νομικό καθεστώς παρέχει την δυνατότητα ρύθμισης των σχέσεων τουρισμού και περιβάλλοντος προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, η κατάσταση είναι εκτός ελέγχου γιατί σε μεγάλο βαθμό δεν εφαρμόζονται οι νόμοι τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και σε επίπεδο καταστολής.

4.5 Μέτρα εξισορρόπησης τουρισμού και περιβάλλοντος

Για να υπάρξει μία σχέση ισορροπίας μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, που θα εξυπηρετεί και τις αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, θα πρέπει να θεσπισθούν ειδικές πολιτικές και να παρθούν ορισμένα μέτρα, από τα οποία ενδεικτικά αναφέρουμε τα παρακάτω:

1) Πρέπει κάθε τουριστική περιοχή να προσδιορίσει την τουριστική φέρουσα ικανότητα (ΤΦΙ) ή τουριστική χωρητικότητα. Ο προσδιορισμός αυτός αποτελεί βασικό εργαλείο για την τουριστική της ανάπτυξη κατά τρόπο που η ανάπτυξη να είναι συμβατή με τα στοιχεία του περιβάλλοντος και να μην τα αναλίσκει. Να σημειώσουμε εδώ ότι το Τμήμα Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση μελετά το θέμα “Προσδιορισμός, εκτίμηση και εφαρμογή της φέρουσας ικανότητας σε ευρωπαϊκούς τουριστικούς προορισμούς”. Ζητήσαμε να συμπράξουμε στη μελέτη αυτή για να καταθέσουμε τις εμπειρίες μας από την περίπτωση της Ρόδου.

2) Πρέπει κατά την εκπόνηση των χωροταξικών σχεδίων και ιδιαίτερα κατά τη διαδικασία καθορισμού των χρήσεων γης, και την κατανομή των τουριστικών και λοιπών

δραστηριοτήτων στον χώρο, να τηρούνται οι αναγκαίες ισορροπίες ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον στα όρια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας του τόπου.

3) Πρέπει να δημιουργηθούν οι ειδικές τουριστικές υποδομές, όπως συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, αθλητικές εγκαταστάσεις, γήπεδα γκολφ, πολιτιστικές διαδρομές κ.α και να αναδειχθούν και να προβληθούν τα φυσικά πολιτιστικά και οικολογικά στοιχεία κάθε τόπου που αποτελούν προϋπόθεση για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού συμβατών με το περιβάλλον.

4) Πρέπει τα αναπτυξιακά κίνητρα, οικονομικά, φορολογικά, πολεοδομικά κ.α που θεσπίζονται για την ανάπτυξη του τουρισμού και των άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων, να λαμβάνουν υπόψη τους τις ενδεχόμενες επιπτώσεις από την ίδρυση ή επέκταση των αντίστοιχων εγκαταστάσεων. Οι προβλεπόμενες μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ) πρέπει να αποκτήσουν ουσιαστικό περιεχόμενο και προπάντων πρέπει να εφαρμόζονται. Η εφαρμογή τους έχει βέβαια ένα κόστος που όμως πρέπει να πληρωθεί σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

5) Πρέπει να δημιουργηθεί σε κάθε νομό Συμβούλιο Περιβάλλοντος, που θα συντονίζει τις ενέργειες όλων των φορέων και οργανώσεων που εμπλέκονται στα θέματα του περιβάλλοντος και να καθορίζει μια ενιαία πολιτική που θα βασίζεται στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Σήμερα με τα θέματα του περιβάλλοντος ασχολούνται η Υπηρεσία Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ, το Πολεοδομικό Γραφείο, η Αρχαιολογική Υπηρεσία, το Λιμεναρχείο, η Δασική Υπηρεσία, η Υπηρεσία Υγείας, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, οι ΟΤΑ, οι ελεύθερες οργανώσεις προστασίας του Περιβάλλοντος. Το Συμβούλιο αυτό δεν θα συντονίζει μόνο, αλλά θα πρέπει και να ελέγχει αν οι φορείς αναλαμβάνουν τις ευθύνες που τους ανήκουν.

6) Πρέπει η περιβαλλοντική αγωγή να αποκτήσει ουσιαστικό περιεχόμενο και να καλύψει ολόκληρο τον πληθυσμό, ιδιαίτερα στις τουριστικές περιοχές, όπου τα στοιχεία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, αποτελούν την «πρώτη ύλη» του προϊόντος που παράγουν και διαθέτουν. Πρέπει να γίνει συνείδηση σ' αυτούς που εμπλέκονται άμεσα στις δραστηριότητες του τουριστικού τομέα, τους επιχειρηματίες και του εργαζομένους ότι η διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στο περιβάλλον και την

τουριστική ανάπτυξη, δεν είναι εύρημα των ρομαντικών, αλλά ανάγκη επιβίωσης των τουριστικών επιχειρήσεων και των εργαζομένων σ' αυτές. Για τη συνάφεια της τουριστικής ζήτησης και της ποιότητας του περιβάλλοντος, έχουμε αρκετά παραδείγματα στη Ρόδο, όταν ο ξένος τύπος δημοσιεύει πληροφορίες για την ποιότητα των νερών κολύμβησης για τους θαλάσσιους και για τις ουρές στους σταθμούς των μεταφορικών μέσων μειώνονται οι πωλήσεις ταξιδιών για τη Ρόδο στις αγορές του Λονδίνου και της Φραγκφούρτης. Σεβασμό στο περιβάλλον πρέπει να έχουν και οι χρήστες των στοιχείων του, οι επισκέπτες μας, αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία που θέλει ειδική προσέγγιση.

7) Τέλος, πρέπει και αυτό είναι αυτονόητο να εφαρμόζονται οι νόμοι για την προστασία του περιβάλλοντος. Το νομικό μας πλαίσιο που κατοχυρώνεται και συνταγματικά, καθώς και το παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσφέρουν πλήρη προστατευτική κάλυψη. Το ερώτημα, είναι αν ενεργοποιείται στον βαθμό που πρέπει η κάλυψη αυτή. Ο ιδιώτης παρανομεί κτίζοντας στην παραλία, γιατί προσδοκά στη νομιμοποίηση του αυθαίρετου για το οποίο μάλιστα έχει συνταχθεί και πρωτόκολλο κατεδάφισης. Και το περίεργο είναι ότι παρανομεί και το κράτος, που είναι ταγμένο να εφαρμόζει τους νόμους, όταν πράξεις του για επέκταση σχεδίων πόλεων ή για ίδρυση τουριστικών εγκαταστάσεων σε ευαίσθητες περιοχές, ακυρώνονται από το Συμβούλιο της Επικρατείας ως αντιβαίνουσες στο άρθρο 24 του Συντάγματος περί προστασίας του φυσικού πολιτιστικού και δομημένου περιβάλλοντος. Η επίκληση της νομιμότητας σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος είναι υποχρέωση και των ΟΤΑ, αλλά και συνταγματικό δικαίωμα του πολίτη.

Τελειώνοντας θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η τουριστική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να βρίσκονται σε σχέση ισορροπίας, γιατί όπως διακήρυξε και ο ΟΗΕ, «η οικονομία, στην οποία ανήκει και ο τουρισμός, δεν πρέπει να στοχεύει μόνο στην παραγωγή ευημερίας και η οικολογία μόνο στην προστασία της φύσης, αλλά και οι δύο μαζί πρέπει να στοχεύουν στη βελτίωση της μοίρας της ανθρωπότητας και να βρίσκονται σε απόλυτη αρμονία στις διαδικασίες νομοθέτησης και λήψης αποφάσεων». Πρόκειται για επιβεβαίωση της θεωρίας του μέτρου, που 2500 χρόνια πριν διατύπωσε ο σοφός Κλεόβουλος ο Ρόδιος με το «μέτρον άριστον».

Για να διατηρηθούν οι ισορροπίες ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον δεν αρκούν οι διακηρύξεις, οι θεωρητικές αναλύσεις και οι διαμαρτυρίες των οικολογικών οργανώσεων, χρειάζεται κάτι πιο ουσιαστικό: Να συνειδητοποιήσει ο πολίτης που ζει και δραστηριοποιείται σε μία τουριστική περιοχή, ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί βασική προϋπόθεση όχι μόνο για να καλυτερεύσει την ποιότητα της ζωή του, αλλά κυρίως για να λύσει το πρόβλημα της οικονομικής του επιβίωσης.

Κεφάλαιο

5

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1 Γενικά

Έχοντας υπόψη τα στοιχεία των προηγούμενων κεφαλαίων, θεωρείται απαραίτητο να προχωρήσουμε σε μια αναπτυξιακή προσέγγιση, να θέσουμε στόχους και να χαράξουμε στρατηγικές για τον ελληνικό τουρισμό. Ο ελληνικός τουρισμός, ως ο κινητήριος μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, οφείλει να μεγιστοποιήσει τα έσοδα και το επίπεδο απασχόλησης, εντός βέβαια ενός πλαισίου προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Ευελπιστούμε σε μια ελεγχόμενη τουριστική ανάπτυξη, η οποία θα στοχεύει στη βελτίωση των αποδόσεων, με παράλληλη αύξηση του αριθμού των αφίξεων και διανυκτερεύσεων, με καλύτερη χωρική και χρονική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας.

Η βελτίωση του επενδυτικού κλίματος μέσω ουσιαστικών τροποποιήσεων και απλούστευσης των διαδικασιών του Αναπτυξιακού Νόμου, η προσέλκυση ξένων επενδύσεων, ο διαρκής εκσυγχρονισμός όλων των τουριστικών επιχειρήσεων, η ένταση της προβολής του ελληνικού τουρισμού αποτελούν τους κύριους άξονες στρατηγικής για την επίτευξη αυτών των στόχων, μαζί βέβαια με τη προσήλωση στη ποιότητα και την βελτιστοποίηση της σχέσης τιμής / ποιότητας.

5.2 Αφίξεις – Έσοδα

Στην προσπάθεια να θέσουμε στόχο αφίξεων ας εξετάσουμε πρώτα διάφορες προσεγγίσεις που έχουν γίνει μέχρι σήμερα.

Από πλευράς διεθνών οργανισμών: το WTTC (2001) προέβλεψε ρυθμό ανάπτυξης 2,3%, τον οποίο αναθεώρησε σε 4,7% (2002). Ο WTTC προέβλεψε ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 2% το οποίο σημαίνει ότι για το 2012 προσδοκούμε από 15,9 έως 20,7 εκ. αφίξεις.

Αν όμως, για το ίδιο πάντα διάστημα 2000-2012, υπάρχει ετήσιος ρυθμός αύξησης των αφίξεων 3,97% (όσο δηλαδή είχαμε και την τελευταία δεκαετία) τότε το 2010 θα έχουμε 19,3 εκ. τουρίστες. Το ΙΤΕΠ στη μελέτη του για τις επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 στον ελληνικό τουρισμό, συμπέρανε ότι: «τα σενάρια που αφορούν την αναμενόμενη αύξηση στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών προσδιορίζουν ένα εύρος εκτιμήσεων που στην καλύτερη περίπτωση θα είναι γύρω στις 500 χιλ. επιπρόσθετες αφίξεις κάθε χρόνο από το 1998 ως το 2011». Αυτό σημαίνει περίπου 18,1 εκατ. αφίξεις το 2010.

Το IOBE ακολουθώντας διαφορετική προσέγγιση υπολογίζει ως και το 2010 ρυθμό αύξησης αφίξεων 6,7%.

Ένα συντηρητικά αισιόδοξο σενάριο επιτρέπει την υπόθεση / στοχοθέτηση για ρυθμό ανάπτυξης 4,5%. Αν δεχόμαστε την στρατηγική επιλογή για ποιοτική βελτίωση του εισερχόμενου τουρισμού, τότε θα πρέπει ο ρυθμός αύξησης των εσόδων να είναι μεγαλύτερος των αφίξεων, έτσι ας στοχεύσουμε λοιπόν στο 5%.

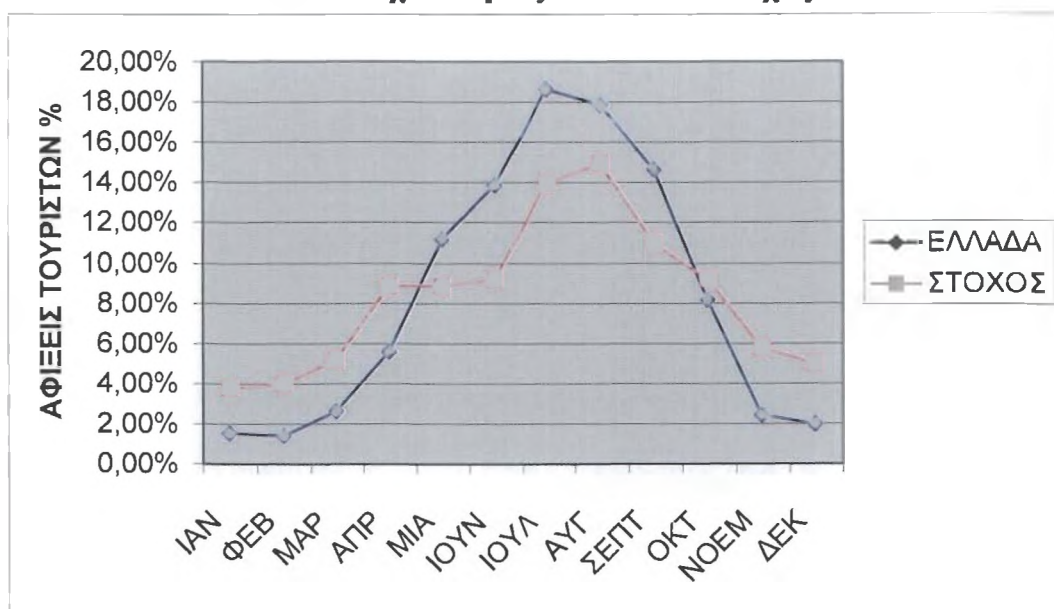
Προβλέψεις και Στόχοι Αφίξεων και Εσόδων – Ελλάδα 2010

	WTTC 2001	WTTC 2002	WTO	ΣΤΑΘΕΡΟ*	ΣΤΟΧΟΣ ΑΦΙΞΕΩΝ	ΣΤΟΧΟΣ ΕΣΟΔΩΝ (σε εκ. USD)
Ετήσια μεταβολή	2,30%	4,70%	2%	3,97%	4,50%	5,00%
2000	13.095.545	13.095.545	13.095.545	13.095.545	13.095.545	9.221
2001	13.396.743	13.711.036	13.357.456	13.615.438	13.684.845	9.682
2002	13.704.868	14.355.454	13.624.605	14.155.971	14.300.663	10.166
2003	14.020.080	15.030.161	13.897.097	14.717.963	14.944.192	10.674
2004	14.342.541	15.736.578	14.175.039	15.302.266	15.616.681	11.208
2005	14.672.420	16.476.197	14.458.540	15.909.766	16.319.432	11.769
2006	15.009.886	17.250.579	14.747.711	16.541.384	17.053.806	12.357
2007	15.355.113	18.061.356	15.042.665	17.198.077	17.821.227	12.975
2008	15.708.280	18.910.240	15.343.518	17.880.840	18.623.183	13.624
2009	16.069.571	19.799.021	15.650.389	18.590.710	19.461.226	14.305
2010	16.439.171	20.729.575	15.963.396	19.328.761	20.336.981	15.020

* Σταθερό και ίσο με το ρυθμό μεταβολής 3,97% της περιόδου 1990-2000

Πηγή: WTTC, 2007

Μοντέλο Εποχικότητας 2000 και Στόχος 2010

Ας κάνουμε έναν έλεγχο του στόχου αφίξεων, εξετάζοντας τα μερίδια αγοράς της Ελλάδας στην Ευρώπη και παγκόσμια:

Μερίδια Αγοράς, Ελλάδα 2000 και 2010

	ΕΥΡΩΠΗ	ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	
	σε εκατομμύρια αφίξεις			ευρωπαϊκό	παγκόσμιο
2000	402,50	696,80	13,10	3,25%	1,88%
2010	527,00	1006,00	20,34	3,86%	2,02%

Πηγή: WTO, 2002

Στοχεύουμε λοιπόν στο 2,02% της παγκόσμιας αγοράς (από 1,88% το 2000) και στο 3,86% της ευρωπαϊκής (από 3,25% το 2000), στόχοι απόλυτα ρεαλιστικοί για έναν κλάδο, ο οποίος είναι ο δυναμικότερος και ανταγωνιστικότερος της ελληνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο.

5.3 Μοντέλο Εποχικότητας

Στο συλλογισμό για στοχοθέτηση της εποχικότητας των αφίξεων, θεωρούμε ότι η οποιαδήποτε επιδιωκόμενη άμβλυνση της εποχικότητας διατηρεί τα υψηλά ποσοστά πληρότητας της υψηλής περιόδου και στοχεύει στη βελτίωση των άλλων περιόδων.

Στο διάστημα Ιούλιος – Σεπτέμβριος πραγματοποιείται στην Ελλάδα το 51% περίπου των ετήσιων αφίξεων.

Παρατηρώντας τα μοντέλα εποχικότητας των ανταγωνιστών, που δείχνουν ότι και στις εκτός αιχμής περιόδους υπάρχει ικανή ζήτηση, μπορούμε να κρατήσουμε σταθερό τον απόλυτο αριθμό αφίξεων της περιόδου Ιουλίου – Σεπτεμβρίου και να στοχεύσουμε σε ποσοστά του συνόλου, ανάλογα με των ανταγωνιστών μας – για τις υπόλοιπες περιόδους.

Η έντονη εποχικότητα του τουρισμού μας, που οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στην υστέρηση της χώρας μας σε ειδικές τουριστικές υποδομές, δείχνει τις μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης που έχουμε, υπό την προϋπόθεση ότι θα προχωρήσουμε στις αναγκαίες επενδύσεις και θα βελτιώσουμε την ανταγωνιστικότητά μας.

5.4 Επενδύσεις

Το σύνολο των αναγκαίων για τον ελληνικό τουρισμό επενδύσεων εκτείνεται από τις γενικές / ειδικές υποδομές και τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων μέχρι τις νέες τεχνολογίες και την εκπαίδευση. Για τις ανάγκες αυτής της εργασίας όμως, περιοριζόμαστε στις αναγκαίες επενδύσεις σε ξενοδοχειακές κλίνες και σε ειδική τουριστική υποδομή.

5.5 Ξενοδοχειακές Κλίνες

Θέτουμε λοιπόν στόχο για το 2010 τις 20,3 εκ. αφίξεις με ζητούμενο μοντέλο εποχικότητας :

Ιανουάριος – Μάρτιος : 13% Απρίλιος – Ιούνιος : 27%
Ιούλιος – Σεπτέμβριος : 40% Οκτώβριος – Δεκέμβριος : 20%

Η πληρότητα τον Αύγουστο είναι 90% και με αναγωγή στο 100% προκύπτει ότι ο μέγιστος αριθμός διανυκτερεύσεων που μπορούν να πραγματοποιηθούν τον Αύγουστο του 2010 θα είναι 23.292.537. Αυτό διαιρούμενο δια 31 δίνει τον απαιτούμενο αριθμό κλινών, δηλαδή 751.372 κλίνες.

Το 2000 είχαμε 593.990, άρα μέχρι το 2010 χρειαζόμαστε 157.382 κλίνες.

Ειδικές Υποδομές

Όσο αφορά τις ειδικές υποδομές η Ελλάδα θα έπρεπε να έχει σήμερα:

Γήπεδα Γκολφ	46
Συνεδριακά Κέντρα	15
Κέντρα θαλασσοθεραπείας	24
Μαρίνες	42

Πηγή : ΕΟΤ,2007

Ο στόχος αυτός είναι φιλόδοξος ακόμα και σε επίπεδο δεκαετίας, κυρίως για τα γήπεδα γκολφ. Όμως τίποτα δεν είναι ακατόρθωτο. Για να πραγματοποιηθούν βέβαια αυτές οι επενδύσεις καθώς και οι απαραίτητες για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση του

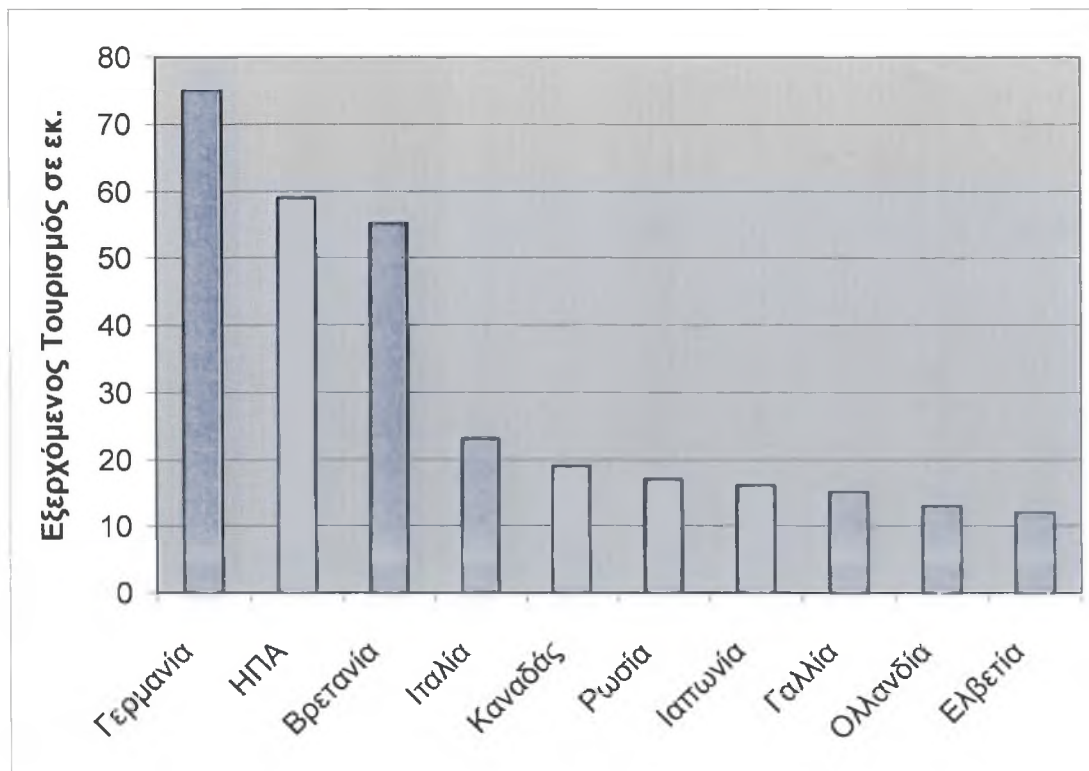
συνόλου της τουριστικής προσφοράς μας, χρειάζεται ένα ξεκάθαρο, σταθερό και ελκυστικό θεσμικό επενδυτικό πλαίσιο, προσαρμοσμένο στις συνθήκες της αγοράς.

5.6 Χώρες Προέλευσης

Οι χώρες – πηγές τουριστών που πρέπει να τίθενται ως στόχοι και να διαμορφώνουν το μίγμα αγοράς για τον ελληνικό τουρισμό, πρέπει να είναι εκείνες που διαθέτουν σχετικά μεγάλο αριθμό εξερχόμενων τουριστών, με σημαντική αγοραστική δύναμη.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι 10 χώρες ,απ'όλο τον κόσμο, με τον μεγαλύτερο αριθμό εξερχόμενων τουριστών.

Top – 10 χωρών με εξερχόμενο τουρισμό, 2000

Πηγή : JBR Hellas ,2005

Αν και όλες οι κύριες Ευρωπαϊκές χώρες εξερχόμενου τουρισμού (σκούρο μπλε) περιλαμβάνονται στις 10 κυριότερες αγορές εισερχόμενου τουρισμού της Ελλάδας, καμία από τις χώρες long haul (ανοιχτό μπλε) δεν περιλαμβάνεται αντιστοίχως στο top 10 της Ελλάδας. Φαίνεται λοιπόν ότι η Ελλάδα υστερεί σημαντικά στην προσέλκυση τουριστών από χώρες long haul με σημαντικό αριθμό εξερχόμενων τουριστών.

Οι Ευρωπαϊκές χώρες αποτελούν πλέον το 90% των χωρών προέλευσης των τουριστών στην Ελλάδα και δημιουργούν μεγάλη εξάρτηση της Ελλάδας από συγκεκριμένες χώρες – αγορές.

5.7 Βασικοί Άξονες Δράσης

Η δεκαετία που διανύουμε είχε και έχει πολλές προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε, αλλά και ευκαιρίες που θα πρέπει να αξιοποιήσουμε. Οι ποιοτικές απαιτήσεις τόσο του μαζικού τουρισμού, όσο και των μεμονωμένων, ειδικών ενδιαφερόντων επισκεπτών έχουν αυξηθεί, ενώ ταυτόχρονα έχει ενταθεί ο διεθνής ανταγωνισμός με την ανάδειξη νέων τουριστικών προορισμών και τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος.

Για την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος χρειάζεται η χώρα μας να προσδιορίσει την ακριβή ανταγωνιστική της θέση μέσα στη διεθνή τουριστική αγορά, με βάση τα αδύνατα και δυνατά σημεία που διαθέτει, να μελετήσει τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που προσφέρονται με βάση τις νέες συνθήκες και τάσεις που επικρατούν στη διεθνή τουριστική αγορά και να εφαρμόσει πολιτικές και δράσεις τόσο στο εξωτερικό περιβάλλον (διεθνή αγορά), όσο και στο εσωτερικό (εμπλουτισμός και ποιοτική βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, λειτουργική διασύνδεση με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας, συμπληρωματικότητα και συνέργια δράσεων).

Για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού πρέπει αφενός το ελληνικό τουριστικό προϊόν να κερδίζει όλο και μεγαλύτερο μερίδιο από τη διεθνή τουριστική αγορά και αφετέρου να αναβαθμίζεται η ποιότητα της προσφοράς του, να εμπλουτίζεται και να διαφοροποιείται (σε σχέση με τα προϊόντα των ανταγωνιστών), να ενσωματώνει όλο ένα και μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών, μέσα από την ενίσχυση του ρόλου του ανθρώπινου δυναμικού και της επιχειρηματικότητας, και τον εκσυγχρονισμό των δομών της δημόσιας διοίκησης καθώς και των μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής.

Αυτό θα επιτευχθεί αν υλοποιηθούν οι παρακάτω 6 βασικοί άξονες:

1. Βελτίωση της ποιότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Το κλειδί για να εκμεταλλευτούμε τα οφέλη του ελληνικού τουρισμού, να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού και να μη καταστούμε θύμα του ανταγωνισμού των τιμών και της αντίληψης περί φθηνού εναλλακτικού προορισμού, είναι να προσφέρουμε ποιοτικό τουρισμό. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την αναβάθμιση της θέσης μας στη διεθνή αγορά εξαιτίας του ότι η ποσοτική αύξηση δείχνει να συμπορεύεται με μία καθαρά ποιοτική εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης, έτσι ώστε στις περισσότερες χώρες προορισμού τουριστών η ποιότητα στον τομέα του τουρισμού, δηλαδή της τουριστικής προσφοράς, να καθίσταται όλο και πιο απαιτητή. Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο και σημαντικό να ενισχύσουμε τον πυρήνα της ποιότητας του ελληνικού τουρισμού και να εφαρμόσουμε πολιτικές που προστατεύουν τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και τα φυσικά πλεονεκτήματα στα τοπικά περιβάλλοντα, ώστε να διασφαλίσουμε έτσι την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα του τομέα.

Η εφαρμογή πολιτικών για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη απαιτεί κοινωνική υπευθυνότητα και συλλογικότητα πέρα από τη λογική του βραχυπρόθεσμου μεμονωμένου ατομικού ή και πολιτικού κέρδους. Αυτό αφορά όλους τους συμμετέχοντες στο τουριστικό γίγνεσθαι, συμπεριλαμβανομένων και των τουριστών. Οι θεσμοί οι οποίοι αναπαράγουν αξίες και στάσεις οφείλουν να μεταδίδουν τα κοινωνικά μηνύματά τους, προς την κατεύθυνση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Πιο άμεσα από ποτέ, οι ίδιες οι επιχειρήσεις απαιτούν πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση στα μέσα και τις στρατηγικές για την επίτευξη βιώσιμου τουρισμού ως προϋπόθεση για την ανταγωνιστικότητά του.

Για τη βελτίωση της ποιότητας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος απαραίτητες είναι οι δράσεις βελτίωσης των υποδομών, των ανωδομών και των συμπληρωματικών υποδομών. Οι υποδομές περιλαμβάνουν τα μέσα και τις υπηρεσίες όπως είναι τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, δρόμοι, δημόσιες μεταφορές, παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος, συλλογή απορριμμάτων, επικοινωνία, κ.ά. Η βελτίωσή τους δεν αποτελεί επιτακτική ανάγκη μόνο υποστήριξης της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας, αλλά γενικότερα για την οικονομική ανάπτυξη αυτής.

2. Διαφοροποίηση και εμπλουτισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με ανάπτυξη θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με στόχο την ικανοποίηση των εξελισσόμενων προσδοκιών / αναγκών των τουριστών και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Το μεγαλύτερο μέρος των αλλοδαπών τουριστών ανήκει στην κατηγορία του μαζικού τουρισμού. Όμως τα τελευταία χρόνια ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών στρέφεται στον εναλλακτικό τουρισμό. Η επιλογή των μορφών τουρισμού υψηλής προστιθέμενης αξίας που πρέπει να προσφέρει η χώρα μας είναι θέμα συνδυασμού των προτιμήσεων των αλλοδαπών τουριστών και των δυνατοτήτων της χώρας, οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις για περισσότερο σεβασμό στον άνθρωπο, στον πολιτισμό και στο περιβάλλον. Η χώρα μας, πέρα από την διατήρηση του μαζικού τουρισμού, που θα γίνει με την βελτίωση και διαφοροποίηση του προϊόντος που προσφέρει σήμερα εμπλουτίζοντάς το με νέες δραστηριότητες, όπως είναι η ιστιοπλοΐα, καταβάσεις, η διοργάνωση κρουαζιέρων, το γιότινγκ, το γκολφ κ.ά, θα πρέπει να στραφεί και σε άλλες μορφές τουρισμού όπως είναι ο οικοτουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός ο θρησκευτικός τουρισμός ή συνδυασμοί αυτών.

3. Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Εκπαίδευση – επιμόρφωση -κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού σε ευρεία κλίμακα.

Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού του τουρισμού συμπληρώνει την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και δρα ευεργετικά ως προς την απασχόληση, τόσο για το υφιστάμενο βασικό παραθεριστικό προϊόν, όσο και για τις θεματικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Για την αναβάθμιση και διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου ποιότητας στο προσφερόμενο «πακέτο» αγαθών και υπηρεσιών στον τουρίστα-καταναλωτή, είναι αναγκαία η επένδυση στην υιοθέτηση κάποιων επιπέδων δεξιοτήτων, γνώσεων και προθέσεων, καθώς και πιστοποίησης αυτών, τα οποία εξασφαλίζουν επιπλέον και βελτίωση της παραγωγικότητας και παρέχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τον

τομέα. Παράλληλα, αναγκαία είναι η διάχυση σύγχρονων εργαλείων διοίκησης στις επιχειρήσεις, μέσω, μεταξύ άλλων, και της εκπαίδευσης των επιχειρηματιών, της ευαισθητοποίησης τους σε θέματα ποιότητας, κοινωνικής ευθύνης, περιβάλλοντος και καταναλωτή, καθώς και της υιοθέτησης της κατάλληλης πολιτικής στον τομέα του προσδιορισμού των τιμών και των επενδύσεων.

4. Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και σταθερού περιβάλλοντος ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων.

Η πλειοψηφία των τουριστικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από μικρό ή μεσαίο μέγεθος με αδυναμία αξιοποίησης οικονομιών κλίμακας και σκοπού, παραδοσιακές δομές οργάνωσης και χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης-επιμόρφωσης ή επαρκούς επιχειρηματικής εμπειρίας. Το μικρό αυτό μέγεθος αποτελεί εμπόδιο τόσο στη μείωση του κόστους, όσο και στη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών. Με κριτήριο το μέγεθος, οι ελληνικές επιχειρήσεις υστερούν έναντι των αντίστοιχων επιχειρήσεων των σημαντικότερων ανταγωνιστών μας. Η αύξηση του μεγέθους των επιχειρήσεων θα τους επιτρέψει να αξιοποιήσουν τις οικονομίες κλίμακας, να μειώσουν το κόστος και να γίνουν πιο ανταγωνιστικές. Στη διάρκεια της δεκαετίας θα πρέπει να χρηματοδοτηθούν δράσεις συνεργασίας, συνένωσης, συγχωνεύσεων ή και απλών κοινοπραξιών επιχειρήσεων στο επίπεδο των κρατήσεων ή του μάρκετινγκ, ή ακόμη και στο επίπεδο της πραγματοποίησης οικονομιών κλίμακας σε προμήθειες και εξοπλισμούς.

Ο παραγωγικός δυναμισμός έρχεται ως επίπτωση της παραγωγικής επένδυσης. Για να είναι όμως σταθερά αποτελεσματική η επένδυση, θα πρέπει και να είναι διαρκής και ισόρροπα κατανεμημένη ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα και να δημιουργεί τις απαραίτητες συμπληρωματικότητες και συνέργιες έτσι ώστε το συνολικό αποτέλεσμα να είναι μακροπρόθεσμα θετικό και η ανάπτυξη βιώσιμη. Οι δημόσιες επενδύσεις σε βασικές και συμπληρωματικές υποδομές είναι ο σταθερότερος “κινητήρας” της ανάπτυξης του τουριστικού τομέα, ενώ οι ιδιωτικές επενδύσεις είναι επίσης σημαντικές και αναμένονται ισχυρές σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας. Μια εναλλακτική πηγή επένδυσης είναι οι ξένες άμεσες επενδύσεις οι οποίες μπορούν να λάβουν νέες

διαστάσεις με την ανάπτυξη στρατηγικών συνεργασιών των επιχειρήσεων με αντίστοιχες διεθνείς σε όλο το φάσμα των παρεχόμενων υπηρεσιών της τουριστικής βιομηχανίας.

5. Επαύξηση των μεριδίων (αριθμός τουριστών, εισοδήματα) από τη διεθνή τουριστική αγορά. Ενίσχυση της εικόνας της χώρας. Εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και εργαλείων μάρκετινγκ στη βάση της τριμερούς συνεργασίας.

Σημαντική παράμετρος των εξελίξεων της διεθνούς τουριστικής αγοράς είναι οι γρήγορες αλλαγές των προτιμήσεων των καταναλωτών με τη συνακόλουθη ανάδειξη νέων προορισμών που ικανοποιούν, ή, με την προσφορά νέων προϊόντων και υπηρεσιών, δημιουργούν / ενισχύουν αυτές τις αλλαγές στις προτιμήσεις (αλλαγή χαρακτηριστικών του τουριστικού προϊόντος, ευαισθητοποίηση σε θέματα ποιότητας, περιβάλλοντος, κοινωνικής υπευθυνότητας).

Η εικόνα που έχει σήμερα η χώρα μας στους ξένους είναι αυτή του προορισμού που προσφέρει κυρίως τουρισμό αναψυχής, ήλιου και θάλασσας, σε χαμηλές τιμές μεν, αλλά υψηλές σε σχέση με την ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρει. Για την επαύξηση των μεριδίων από τη διεθνή τουριστική αγορά θα πρέπει να προωθηθεί η εικόνα της χώρας μας, εκτός από αυτή της χώρας «ήλιου και θάλασσας», και ως χώρας που εμπεριέχει τα χαρακτηριστικά του εξελισσόμενου τουριστικού προϊόντος, όπως χώρα της «κουλτούρας, του πολιτισμού, της ποιότητας διαβίωσης και του σεβασμού στο περιβάλλον». Αυτό μπορεί να γίνει με την κατάλληλη πολιτική μάρκετινγκ, η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη σταθερής και ολοκληρωμένης στρατηγικής, χωρίς σημαντικές αλλαγές της επικοινωνιακής πολιτικής, οι οποίες δεν επιτρέπουν στον δέκτη να αφομοιώσει τα μηνύματα που θέλουμε να του περάσουμε. Από την άλλη πλευρά, απαιτείται και η ύπαρξη σχεδίων έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση κρίσεων, έτσι ώστε να μην δημιουργούνται κενά στην παρουσίαση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Βασικός προσδιοριστικός παράγοντας στην τελική απόφαση των τουριστών για την επιλογή του τουριστικού πακέτου στη χώρα προορισμού, εκτός από την εκπλήρωση προσδοκιών και καταναλωτικών αναγκών είναι και η σχέση τιμής/εκπλήρωσης προσδοκιών ή τιμής/ποιότητας. Η βελτίωση της εν λόγω σχέσης οδηγεί σε βελτίωση της

ανταγωνιστικής θέσης της χώρας μας ως χώρας προορισμού, σε υψηλότερους ρυθμούς αφίξεων, αλλά και σε υποβάθμιση της θέσης των ανταγωνιστικών προορισμών.

Για τη βελτίωση αυτής της σχέσης θα πρέπει να επιτευχθούν οι αναγκαίες συνέργιες κράτους – επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις που έχουν ως στόχο να επιβιώσουν σε ένα περιβάλλον σκληρού ανταγωνισμού χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τα μηνύματα της αγοράς και να προσαρμόζουν αναλόγως τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους. Προκειμένου να γίνει αυτό απαιτείται συνεχής έρευνα της αγοράς με τη χρησιμοποίηση σύγχρονων εργαλείων τα οποία θα επιτρέψουν στους ελληνικούς προορισμούς να μαθαίνουν και να προσαρμόζονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του τουρίστα/καταναλωτή. Παράλληλα, αναγκαίες είναι οι δράσεις ενίσχυσης της προσφοράς και αναβάθμισης της ποιότητας, αλλά και της ευθυγράμμισης της σχέσης ποιότητας-τιμής.

Επίσης η ραγδαία συγκέντρωση της ζήτησης τουριστικών «πακέτων» στην Ευρώπη αλλάζει τη διαπραγματευτική σχέση αγοραστών – πωλητών υπέρ των πρώτων και συμπιέζει τις τιμές και την κερδοφορία της τουριστικής βιομηχανίας, ιδιαίτερα στους ανταγωνιστικούς προορισμούς της Μεσογείου. Η διαρκής ενίσχυση της διαπραγματευτικής θέσης των tour operators είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων. Κύριο χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής αγοράς των tour operators είναι η ολιγοπωλιακή μορφή της, με κύρια τάση την καθετοποίηση και συγκέντρωση, φαινόμενα που αναμένεται να ενισχυθούν και στο μέλλον όπου σε συνδυασμό με τις διαρθρωτικές αλλαγές των αερομεταφορών θα φέρουν τον τουριστικό τομέα σε χειρότερη θέση από πλευράς δύναμης αγοράς. Ως προς τη θέση των ελληνικών επιχειρήσεων και επιχειρηματιών στη διεθνή αγορά, η στενή συνεργασία με τους tour operators αποτελεί σημαντικό παράγοντα. Χρειάζεται η καλλιέργεια μιας νέας επιχειρηματικής αντίληψης με στόχο την υιοθέτηση ενός κοινά αποδεκτού κώδικα σχέσεων μεταξύ tour operators και τουριστικών επιχειρήσεων. Αυτή η αντίληψη θα σφυρηλατηθεί μέσα από την εδραίωση θεσμών που προωθούν την τριμερή συνεργασία (κράτους – επιχειρήσεων – εργαζομένων) σε πολλαπλά επίπεδα (κοινής προώθησης με τους tour operators στο εξωτερικό, συμπράξεων για την ανάδειξη νέων προϊόντων, κλπ).

6. Εκσυγχρονισμός δομών δημόσιας διοίκησης και μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής.

Η αποτελεσματικότητα των δράσεων στον τουρισμό, θα εξαρτηθεί και από το πόσο αρμονικά συνεργάζονται όλοι οι κρίκοι της τουριστικής αλυσίδας στη χώρα μας, τόσο μεταξύ τους, όσο και με τους άλλους κρίκους αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης της ελληνικής οικονομίας. Από την πλευρά του ιδιωτικού τομέα δεν έχει ακόμη σφυρηλατηθεί η ενότητα στόχων/σκοπών του τομέα, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ενιαία έκφραση από όλους τους φορείς και ευθυγράμμιση στους στόχους του τομέα. Δεν έχει επίσης γίνει αντιληπτή η διασύνδεση και αλληλεξάρτηση του τομέα με τους άλλους τομείς της οικονομίας (βιομηχανία, εμπόριο, κ.ά.) και δεν έχουν προσδιοριστεί οι περιοχές κοινής δράσης.

Κατά συνέπεια, απαιτείται καλύτερη άρθρωση των ζητημάτων του Τουρισμού από την πλευρά του ιδιωτικού τομέα αλλά και καλύτερος συντονισμός των κρίκων της τουριστικής αλυσίδας από πλευράς του κράτους. Με τον τουριστικό τομέα εμπλέκονται μια σειρά από υπουργεία, όπως είναι το Υπουργείο Ανάπτυξης, που καθορίζει την ακολουθούμενη πολιτική, το ΥΠΕΘΟ (φορολογία, αναπτυξιακά κίνητρα, κλπ), το Υπουργείο Συγκοινωνιών (ταξί, πούλμαν, κ.λπ.), το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (πλωτά μέσα), το Υπουργείο Εργασίας (εργασιακές σχέσεις), το Υπουργείο Παιδείας (εκπαίδευση), το Υπουργείο Πολιτισμού (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, κλπ) κ.ά. Στα πλαίσια αυτά είναι απαραίτητος ο καλύτερος συντονισμός των φορέων και των «τομέων» της τουριστικής δραστηριότητας με τη συμμετοχή, πληροφόρηση και αρωγή του κράτους. Οι νέοι θεσμοί που δημιουργήθηκαν όπως το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, η Διυπουργική Επιτροπή για τον Τουρισμό, αλλά και ο επανασχεδιασμός του Εθνικού Συμβουλίου Τουρισμού και ο εκσυγχρονισμός της οργανωτικής δομής και λειτουργίας του θα είναι καθοριστικοί για την περαιτέρω πορεία του τουρισμού στη χώρα μας.

Κάθε προσπάθεια ή πολιτική, για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού, και δια μέσου αυτού, της ελληνικής οικονομίας, προϋποθέτει την αξιόπιστη γνώση του ειδικού οικονομικού βάρους που έχει η τουριστική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Η συνεχής διατήρηση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, δηλαδή της παραγωγής και διάθεσης ενός μεγάλου μέρους της ετήσιας παραγωγής της χώρας επιβάλλει, όχι μόνον νέους κανόνες και μορφές

διαχείρισης και διοίκησης, αλλά και νέα εργαλεία έρευνας και πληροφόρησης της οικονομικής και της τουριστικής πολιτικής.

Βασική προϋπόθεση αυτής της γνώσης είναι η εθνικολογιστική αντιμετώπιση του τουρισμού ως συγκεκριμένης πλέον αναλυτικής κατηγορίας της ελληνικής οικονομίας, κατά τα διεθνή και ευρωπαϊκά λογιστικά πρότυπα με τις τεχνικές συγκρότησης των Δορυφόρων Λογαριασμών. Οι Δορυφόροι Λογαριασμοί Τουρισμού, με εφικτό για την ελληνική οικονομία μεθοδολογικό και θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής είναι η μόνη διαδικασία για τη σωστή πληροφόρηση της τουριστικής και οικονομικής πολιτικής σε ότι αφορά τον πραγματικό οικονομικό και κοινωνικό ρόλο του τουρισμού και κυρίως την συμβολή του στη περαιτέρω βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας και στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας σε εθνικό, περιφερειακό αλλά και τοπικό επίπεδο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κλείνοντας την εργασία μας, έχουμε αποκομίσει ένα σημαντικό συμπέρασμα, ότι η πορεία του τουρισμού για την Ελλάδα αποτέλεσε την πορεία προς την «Ιθάκη» του Καβάφη.

Αρχικά η έννοια του τουρισμού ήταν σχεδόν ανύπαρκτη στη χώρα μας, σε μια χώρα που είχε και έχει να προσφέρει πλουσιοπάροχα, αξέχαστες αναμνήσεις και χαρές σε όποιον τουρίστα την επισκεφτεί. Σιγά – σιγά αρχίζουν και γίνονται προσπάθειες επιτάχυνσης του φαινομένου από διάφορους οργανισμούς και οργανώσεις. Τα προβλήματα και οι ελλείψεις όμως που επικρατούν στην Ελλάδα έχουν τη ρίζα τους βαθιά και οι προσπάθειες αντιμετώπισής τους επιφανειακές.

Όμως ο ήλιος, η θάλασσα, η φιλοξενία των κατοίκων καταφέρνουν να υπερκεράσουν τις δυσκολίες και ο τουρισμός να αρχίσει να γίνεται κομμάτι της ζωής όλων. Η διαπίστωση ότι παράλληλα με τον τουρισμό αυξάνεται και η οικονομία ευαισθητοποιεί τους κρατικούς φορείς, οι οποίοι αποφασίζουν να ασχοληθούν εντατικότερα με την άρση των προβλημάτων και των ελλείψεων και την πορεία προς μια δυναμική παρουσία της Ελλάδας στο χώρο του τουρισμού.

Ακόμη και προσπάθειες ιδιωτών συναντούμε. Πολλοί είναι αυτοί που επενδύουν και βρίσκουν επαγγελματική «στέγη» στο τουρισμό. Η δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων και χώρων διασκέδασης αποτελούν δείγμα των επενδύσεων της Ελλάδας στον τουρισμό.

Η Ελλάδα και το μεσογειακό κλίμα της άρχισαν να γίνονται πόλος έλξης πολλών τουριστών. Η χώρα μας έχει να προσφέρει πολλά στους τουρίστες και οι τουρίστες στην χώρας μας. Το τουριστικό συνάλλαγμα πλέον είναι πολύ σημαντικό στην οικονομία της χώρας μας όπως και οι επενδύσεις στον τουρισμό που κάθε χρόνο αυξάνονται.

Ο τομέας του τουρισμού πλέον είναι από τους σημαντικότερους στην οικονομία της χώρας μας γι' αυτό και υπάρχουν συνεχείς προσπάθειες επίλυσης των διαφόρων προβλημάτων λαμβάνοντας μέτρα και προσπάθειες ανάπτυξης του τουρισμού σε γενικότερο επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- 1) Ηγουμενάκης Νίκος Γ., Τουριστική Οικονομία, Εκδόσεις Interbooks, 1997
- 2) Ηγουμενάκης Νίκος Γ., Τουρισμός και Ανάπτυξη, Εκδόσεις Interbooks, 1999
- 3) Ηγουμενάκης Νίκος Γ., Τουριστική Πολιτική, Εκδόσεις Interbooks, 1999
- 4) Ευθυμιάτου – Πουλάκου Αντωνία, Τουριστική Νομοθεσία, Εκδόσεις Interbooks, 2004
- 5) Βαρβαρέσος Στέλιος, Τουρισμός: Οικονομικές Προσεγγίσεις, Εκδόσεις Προπομπός, 2002
- 6) Λαγός Δημήτρης Γ., Τουριστική Οικονομική, Εκδόσεις Κριτική, 2005
- 7) Λύτρας Περικλής Α., Τουριστική Ανάπτυξη, Εκδόσεις Παπαζήση, 1983
- 8) Eurostat

Διευθύνσεις στον Ιστοχώρο:

- 1) <http://www.esye.gr>
- 2) <http://www.sete.gr>
- 3) <http://www.eot.gr>
- 4) <http://www.bankofgreece.gr>